PIRMĀS INSTANCES TIESAS SPRIEDUMS (trešā palāta)

2006. gada 5. aprīlī *

Lieta T-279/02

Degussa AG, Diseldorfa (Vācija), ko pārstāv R. Bektolds [*R. Bechtold*], M. Karls [*M. Karl*] un K. Šteinle [*C. Steinle*], advokāti,

prasītāja,

pret

Eiropas Kopienu Komisiju, ko pārstāv A. Bukē [*A. Bouquet*] un V. Melss [*W. Mölls*], pārstāvji, kam palīdz H. J. Freinds [*H.-J. Freund*], advokāts, kas norādīja adresi Luksemburgā,

atbildētāja,

ko atbalsta

Eiropas Savienības Padome, ko pārstāv E. Karlsone [*E. Karlsson*] un S. Markuarts [*S. Marquardt*], pārstāvji,

persona, kas iestājusies lietā,

* Tiesvedības valoda — vācu.

par lūgumu, prioritāri, atcelt Komisijas 2002. gada 2. jūlija Lēmumu 2003/674/EK par EK līguma 81. panta un EEZ līguma 53. panta piemērošanas procedūru (lieta C.37.519 — Metionīns) (OV 2003, L 255, 1. lpp.), un, pakārtoti, lūgumu samazināt naudas sodu, kas prasītājai uzlikts ar minēto lēmumu.

EIROPAS KOPIENU
PIRMĀS INSTANCES TIESA (trešā palāta)

šādā sastāvā: priekšsēdētājs M. Jēgers [*M. Jaeger*], tiesneši V. Tīli [*V. Tiili*] un O. Cūcs [*O. Czúcz*],
sekretāre: K. Andova [*K. Andová*], administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un tiesa sēdi 2005. gada 27. aprīlī,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

Prāvas rašanās fakti

1 *Degussa AG* (Diseldorfa) ir Vācijas sabiedrība, ko 2000. gadā izveidoja, apvienojot *SKW Trostberg* un *Degussa-Hüls*, kas pati tika izveidota, 1998. gadā apvienojoties Vācijas ķīmijas uzņēmumiem *Degussa AG* (Frankfurte pie Mainas) un *Hüls AG* (Marla) (turpmāk tekstā — "*Degussa*" vai "prasītāja"). Tā darbojas dzīvnieku barības

nozarē un ir vienīgais uzņēmums, kas ražo visas trīs vissvarīgākās pamata aminoskābes: metionīnu, lizīnu un treonīnu.

2 Pamata aminoskābes ir aminoskābes, ko organisms pats nevar izstrādāt dabīgā veidā un kas līdz ar to ir jāpievieno barībai. Pirmo aminoskābi, kuras trūkums organismā pārtrauc citu aminoskābju proteīnu sintēzi, sauc par "pirmo ierobežojošo aminoskābi". Metionīns ir pamata aminoskābe, ko pievieno kombinētajai barībai un premiksiem, kas paredzēti visām dzīvnieku sugām. Galvenokārt to izmanto putniem paredzētā barībā (kuriem tā ir pirmā ierobežojošā aminoskābe), kā arī arvien vairāk cūku barībā un speciālajā barībā.

3 Metionīnam ir divas galvenās formas: DL-metionīns (turpmāk tekstā — "DLM") un metionīna hidroksianalogs (turpmāk tekstā — "MHA"). DLM tiek ražots kristalizētā veidā, un aktīvās vielas saturs tajā ir gandrīz 100 %. MHA, ko ieviesa ražotājs *Monsanto*, kas 80. gados darbojās pirms *Novus International Inc.* izveides, aktīvās vielas nominālsaturs ir 88 %. 2002. gadā tā patēriņš pasaulē sasniedza apmēram 50 %.

4 Laikā, kad radās attiecīgie faktiskie apstākļi, trīs lielākie metionīna ražotāji pasaulē bija *Rhône-Poulenc* (šobrīd — *Aventis SA*) un tā meitas sabiedrība *Rhône-Poulenc Animal Nutrition* (šobrīd — *Aventis Animal Nurtrition SA*), kas bija atbildīga par metionīna ražošanu, *Degussa* un *Novus*. *Rhône-Poulenc* ražoja abu veidu metionīnu, taču *Degussa* ražoja tikai DLM un *Novus* ražoja tikai MHA.

5 1999. gada 26. maijā *Rhône-Poulenc* nosūtīja Komisijai paziņojumu, kurā tā atzina, ka ir piedalījusies aizliegtā vienošanās par cenu noteikšanu un metionīna kvotu sadali, un lūdza Komisiju tai piemērot paziņojumu par naudas soda neuzlikšanu vai

to apmēra samazināšanu lietās par aizliegtu vienošanos (OV 1996, C 207, 4. lpp., turpmāk tekstā — "Paziņojums par sadarbību").

6 1999. gada 16. jūnijā Komisijas un *Bundeskartellamt* (Vācijas Federālais aizliegtu vienošanos birojs) ierēdņi veica pārbaudes *Degussa-Hüls* piederošajās telpās Frankfurtē pie Mainas, ievērojot 14. panta 3. punktu Padomes 1962. gada 6. februāra Regulā Nr. 17, Pirmajā regulā par Līguma [81.] un [82.] panta īstenošanu (OV 1962, 13, 204. lpp.), kas tolaik bija spēkā.

7 Pēc šīm pārbaudēm Komisija 1999. gada 27. jūlijā nosūtīja *Degussa-Hüls* lūgumu sniegt informāciju saistībā ar iegūtajiem dokumentiem atbilstoši Regulas Nr. 17 11. pantam. *Degussa-Hüls* uz šo lūgumu atbildēja 1999. gada 9. septembrī.

8 1999. gada 7.decembrī Komisija lūgumus sniegt informāciju nosūtīja arī *Nippon Soda Co. Ltd* (turpmāk tekstā — "*Nippon Soda*"), *Novus International Inc.* (turpmāk tekstā — "*Novus*") un *Sumitomo Chemical Co. Ltd* (turpmāk tekstā — "*Sumitomo*") un 1999. gada 10. decembrī — *Mitsui & Co. Ltd.* Šie uzņēmumi atbildes sniedza 2000. gada februārī, un *Nippon Soda* 2000. gada 16. maijā iesniedza papildu paziņojumu.

9 2001. gada 1. oktobrī Komisija pieņēma paziņojumu par iebildumiem, kas attiecās uz pieciem metionīna ražotājiem, tostarp prasītāju. Šis pats paziņojums par iebildumiem tika nosūtīts arī *Aventis* meitas sabiedrībai *Aventis Animal Nutrition* (turpmāk tekstā — "*AAN*"), kas pilnībā pieder *Aventis*.

10 Paziņojumā par iebildumiem Komisija pārmeta šiem uzņēmumiem, ka tie no 1986. gada līdz — vairākumā gadījumu — 1999. gada sākumam ir piedalījušies ilgstošā vienošanās izpildē, kas ir pretrunā EKL 81. pantam un Eiropas Ekonomikas zonas līguma (turpmāk tekstā — "EEZ līgums") 53. pantam un kas attiecas uz visu EEZ. Komisija uzskata, ka attiecīgā vienošanās ietvēra metionīna cenu noteikšanu, cenu paaugstināšanas mehānisma ieviešanu, valsts tirgu sadali un tirgus daļu kvotu sadali, un uzraudzības un šo vienošanos piemērošanas mehānismu.

11 Visi lietas dalībnieki iesniedza rakstiskus apsvērumus saistībā ar Komisijas paziņojumu par iebildumiem, taču *Aventis* un *AAN* informēja Komisiju, ka tās iesniegs vienu atbildi abu šo sabiedrību vārdā.

12 Komisija saņēma atbildes laika posmā no 2002. gada 10. līdz 18. janvārim. *Aventis*, *AAN* (turpmāk tekstā kopā minētas kā "*Aventis/AAN*") un *Nippon Soda* atzina pārkāpumu un atzina visu faktisko apstākļu pastāvēšanu. Arī *Degussa* atzina pārkāpumu, bet tikai attiecībā uz laika posmu no 1992. līdz 1997. gadam. 2002. gada 25. janvārī notika sēde, kurā piedalījās attiecīgie uzņēmumi.

13 Procedūras beigās, uzskatot, ka *Aventis/AAN*, *Degussa* un *Nippon Soda* ir bijušas ilgstošas vienošanās dalībnieces un/vai ir piedalījušās ilgstošās saskaņotās darbībās, kas attiecās uz visu EEZ un kuru ietvaros tās vienojušās par preces mērķa cenām, pieņēmušas un ieviesušas cenu paaugstināšanas mehānismu, apmainījušās ar informāciju par tirdzniecības apjomiem un tirgus daļām, uzraudzījušas vienošanos piemērošanu un likušas tās piemērot, Komisija pieņēma 2002. gada 2. jūlija Lēmumu 2003/674/EK, kas attiecas uz EK līguma 81. panta un EEZ līguma 53. panta īstenošanas procedūru (lieta C.37/519 — Metionīns) (OV 2003, L 255, 1. lpp., turpmāk tekstā — "Lēmums").

14 Lēmuma 63.–81. apsvērumā Komisija raksturojusi aizliegtu vienošanos kā tādu, kurā paredzēts noteikt cenu amplitūdu un "absolūtās zemākās cenas". Dalībnieki bija vienojušies par nepieciešamību paaugstināt savas cenas un bija noskaidrojuši, ka attiecīgajā tirgū tas būtu iespējams. Vēlāk cenu paaugstināšanai tika organizētas vairākas secīgas "kampaņas", kuru īstenošana tika izskatīta turpmākajās karteļu sanāksmēs. Turklāt dalībnieki bija apmainījušies ar informāciju par tirdzniecības apjomiem un ražošanas iespējām, kā arī saviem attiecīgajiem apsvērumiem par tirgus kopējo apjomu.

15 Attiecībā uz mērķa cenu ieviešanu Komisija norādīja, ka dalībnieki uzraudzīja tirdzniecību, regulārās sanāksmēs apkopojot un izskatot informāciju par sasniegtajiem rezultātiem, nepastāvot apjoma kontroles sistēmai, ko papildinātu kompensācijas mehānisms, kaut arī *Degussa* bija izteikusi priekšlikumu šajā sakarā. Regulāras daudzpusējas (vairāk kā 25 no 1986. līdz 1999. gadam) un divpusējas sarunas bija būtisks karteļa organizācijas elements. Tās notika kā "visaugstākā līmeņa" sanāksmes un sadarbības partneru tehniskās sanāksmes.

16 Visbeidzot, aizliegtā vienošanās darbojās trīs dažādos laika posmos. Pirmais laika posms, kurā cenas pieauga, ilga no 1986. gada februāra līdz 1989. gadam un beidzās, kad no aizliegtās vienošanās izstājās *Sumitomo* un kad tirgū ienāca *Monsanto* un tajā sāka pārdot MHA. Otrajā laika posmā no 1989. līdz 1991. gadam cenas sāka strauji kristies. Līdz ar to karteļa dalībnieki apsvēra to, kādā veidā izturēties pret šo jauno situāciju (atgūt tirgus daļas vai koncentrēties uz cenām), un pēc vairākām sanāksmēm, kas notika 1989. un 1990. gadā, secināja, ka ir nepieciešams savus spēkus koncentrēt uz cenu paaugstināšanu. Trešajā un pēdējā laika posmā, kas ilga no 1991. gada līdz 1999. gada februārim, *Monsanto* (kopš 1991. gada — *Novus*) saražotā MHA tirdzniecības apjoma pieauguma rezultātā aizliegtas vienošanās dalībniekiem vispirms vajadzēja uzturēt cenu līmeni.

17 Lēmumā ir iekļauti šādi noteikumi:

"*1. pants*

Aventis [..] un [*AAN*], kas ir solidāri atbildīgi, *Degussa* [..] un *Nippon Soda* [..] ir pārkāpuši Līguma 81. panta 1. punktu un EEZ līguma 53. panta 1. punktu tādā veidā un tādā mērā, kā ir aprakstīts apsvērumos, piedaloties visās vienošanās un saskaņotās darbībās metionīna nozarē.

Pārkāpums tika izdarīts

— No 1986. gada februāra līdz 1999. gada februārim.

[..]

3. pants

Par 1. pantā norādīto pārkāpumu tajā pašā pantā minētajiem uzņēmumiem tiek uzliktas šādus naudas sodus;

— *Degussa* [..] — naudas sods EUR 118 125 000 apmērā,

— *Nippon Soda* [..] — naudas sods EUR 9 000 000 apmērā

[..]."

18 Naudas soda aprēķināšanai Komisija, nenorādot uz to tieši, būtībā piemēroja metodes, kas izklāstītas Pamatnostādnēs sodanaudas [naudas soda] noteikšanai, piemērojot Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu un EOTK Līguma 65. panta 5. punktu (OV 1998, C 9, 3. lpp., turpmāk tekstā — "Pamatnostādnes"), kā arī Paziņojumā par sadarbību.

19 Lai noteiktu naudas soda pamatapmēru, Komisija, pirmkārt, ņēma vērā pārkāpuma smagumu. Komisija konstatēja, ka, ņemot vērā attiecīgās rīcības raksturu, tās ietekmi uz metionīna tirgu un attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus apjomu, Lēmumā minētie uzņēmumi ir izdarījuši sevišķi smagu EKL 81. panta 1. punkta un EEZ līguma 53. panta 1. punkta pārkāpumu (270.–293. apsvērums).

20 Uzskatot, ka, ņemot vērā uzņēmumu faktiskās ekonomiskās iespējas radīt būtisku kaitējumu konkurencei, bija nepieciešama atšķirīga attieksme un ka naudas sods bija jānosaka tādā apmērā, kas nodrošina tam pietiekami preventīvu raksturu, Komisija secināja, ka, ņemot vērā lielās atšķirības uzņēmumu izmērā, par pamatu ir jāņem tirgus daļas, kas minētajiem uzņēmumiem pieder metionīna pasaules tirgū, un ka tādējādi *Rhône-Poulenc* un *Degussa* ir ierindojami pirmajā uzņēmumu kategorijā un viens pats *Nippon Soda* — otrajā kategorijā. Līdz ar to attiecībā uz *Aventis/AAN* un *Degussa* Komisijas noteiktā naudas soda sākumsumma bija 35 miljoni euro un attiecībā uz *Nippon Soda* naudas soda sākumsumma bija 8 miljoni euro (294.–302. apsvērums).

21 Lai nodrošinātu pietiekami preventīvu raksturu un ņemtu vērā to, ka lielu uzņēmumu rīcībā ir juridiska un ekonomiska rakstura zināšanas un infrastruktūra, kas tiem ļauj labāk novērtēt savas rīcības prettiesiskumu un no tās izrietošās sekas, ņemot vērā konkurences tiesības, Komisija galu galā nolēma, ka *Aventis/AAN* un *Degussa* uzlikto naudas sodu sākumsumma, kura aprēķināta atkarībā no katra

uzņēmuma [ekonomiskās] nozīmes konkrētajā tirgū, bija jāpalielina, lai tiktu ņemts vērā šo abu uzņēmumu lielums un kopējie resursi. Tādējādi Komisija nolēma, ka *Aventis/AAN* un *Degussa* uzliktā naudas soda sākumsumma ir jāpaaugstina par 100 %, lai tā sasniegtu 70 miljonus euro (303.–305. apsvērums).

22 Otrkārt, saistībā ar pārkāpuma ilgumu Komisija konstatēja, ka *Aventis/AAN*, *Degussa* un *Nippon Soda* bija ilgstošas vienošanās dalībnieces no 1986. gada februāra līdz 1999. gada februārim, proti, divpadsmit gadus un desmit mēnešus. Līdz ar to naudas soda sākumsummas, kas noteiktas atkarībā no pārkāpuma smaguma, tika paaugstinātas par 10 % gadā un par 5 % pusgadā, proti, par 125 %. Tādējādi *Aventis/AAN* un *Degussa* naudas soda sākumsumma tika noteikta 157,5 miljonu euro apmērā un *Nippon Soda* — 18 miljonu euro apmērā (306.–312. apsvērums).

23 Treškārt, Komisija uzskatīja, ka attiecībā uz uzņēmumiem, kas bija piedalījušies pārkāpumā, nebija jāņem vērā neviens atbildību pastiprinošs apstāklis, ne arī atbildību mīkstinošs apstāklis (313.–331. apsvērums).

24 Ceturtkārt, Komisija saskaņā ar Paziņojumu par sadarbību samazināja *Aventis/AAN* uzlikto naudas sodu par 100 % atbilstoši minētā paziņojuma B sadaļai. Tā savukārt uzskatīja, ka *Nippon Soda* un *Degussa* nav izpildījis ne nosacījumus, saskaņā ar kuriem naudas soda apmēru varētu ļoti būtiski samazināt atbilstoši B sadaļai, ne arī nosacījumus, saskaņā ar kuriem naudas sodu varētu būtiski samazināt atbilstoši Paziņojuma par sadarbību C sadaļai. Komisija tomēr atzina, ka *Nippon Soda* ir izpildījis minētā paziņojuma D sadaļas 2. punkta pirmajā un otrajā ievilkumā paredzētos nosacījumus un ka *Degussa* ir izpildījis minētā paziņojuma D sadaļas 2. punkta pirmajā ievilkumā paredzētos nosacījumus, un tā rezultātā samazināja šiem uzņēmumiem uzlikto naudas sodu apmēru attiecīgi par 50 % un 25 % (332.–355. apsvērums).

Process un lietas dalībnieku prasījumi

25 Prasītāja cēla šo prasību ar prasības pieteikumu, kas Pirmās instances tiesas kancelejā iesniegts 2002. gada 16. septembrī.

26 2002. gada 13. decembrī Padome lūdza atļauju iestāties lietā. Ar 2003. gada 13. februāra rīkojumu Pirmās instances tiesas ceturtās palātas priekšsēdētājs ļāva Padomei iestāties lietā Komisijas prasījumu atbalstam.

27 Ar Pirmās instances tiesas lēmumu trešajā palātā tika nozīmēts tiesnesis referents un tā rezultātā šī lieta tika piešķirta šai palātai.

28 Veicot Pirmās instances tiesas Reglamenta 64. pantā paredzētos procesa organizatoriskos pasākumus, tā lūdza lietas dalībniekus atbildēt uz dažiem jautājumiem un iesniegt dažus dokumentus. Lietas dalībnieki šo lūgumu izpildīja.

29 Pamatojoties uz tiesneša referenta ziņojumu, Pirmās instances tiesa (trešā palāta) nolēma uzsākt mutvārdu procesu. Tika uzklausīti lietas dalībnieku mutvārdu paskaidrojumi un atbildes uz jautājumiem, ko Pirmās instances tiesa uzdeva 2005. gada 27. aprīļa tiesas sēdē.

30 Prasītājas prasījumi Pirmās instances tiesai ir šādi:

— atcelt Lēmumu;

— pakārtoti — samazināt tai uzliktā naudas soda apmēru;

— piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

31 Komisijas prasījumi Pirmās instances tiesai ir šādi:

— prasību noraidīt;

— piespriest prasītājai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

32 Padomes prasījumi Pirmās instances tiesai ir šādi:

— prasību noraidīt;

— lemt par tiesāšanās izdevumiem saskaņā ar tiesību aktiem.

Juridiskais pamatojums

33 Savas prasības pamatojumam prasītāja pēc būtības izvirza četrus pamatus. Pirmais pamats, saistībā ar kuru prasītāja izvirza iebildi par Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkta prettiesiskumu, ir balstīts uz sodu likumības principa pārkāpumu. Otrais pamats ir balstīts uz kļūdu novērtējumā, kas pieļauta attiecībā uz pārkāpuma, kurā prasītāja ir piedalījusies, vienoto un ilgstošo raksturu un attiecībā uz tā ilgumu. Trešais pamats ir balstīts uz kļūdu novērtējumā, kļūdu tiesību normu piemērošanā,

kļūdu faktisko apstākļu novērtējumā un samērīguma principa, principa par aizliegumu sodus piemērot ar atpakaļejošu spēku un vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu, kā arī pienākuma norādīt pamatojumu, nosakot naudas soda apmēru, pārkāpumu. Visbeidzot, ceturtais pamats ir balstīts uz "dienesta noslēpuma glabāšanas" principa, labas pārvaldības principa un nevainīguma prezumpcijas principa pārkāpumu.

I — *Par pirmo pamatu, kas balstīts uz sodu likumības principa pārkāpumu*

A — *Par iebildumu par Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkta prettiesiskumu*

1. Lietas dalībnieku argumenti

34 Prasītāja izvirza iebildi par prettiesiskumu EKL 241. panta nozīmē un uzsver, ka Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkts, proti, norma, kas piešķir Komisijai tiesības uzlikt naudas sodus par Kopienu konkurences tiesību pārkāpumiem, ir pretrunā sodu likumības principam, kas ir nesaraujami saistīts ar tādu Kopienu tiesību vispārējo principu kā tiesiskās drošības principu, ņemot vērā to, ka šī norma iepriekš pietiekami nenosaka Komisijas lēmumu pieņemšanas praksi.

35 Vispirms prasītāja atgādina, ka sodu likumības princips ir nostiprināts Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk tekstā — "ECTK") 7. panta 1. punktā, kas paredz, ka "nedrīkst piespriest smagāku sodu kā tas, kas bija piemērojams noziedzīgā nodarījuma [pārkāpuma] [izdarīšanas] brīdī". Prasītāja piebilst, ka šis pats princips (*nulla poena sine lege*) ir nostiprināts arī 49. panta 1. punktā Eiropas Savienības Pamattiesību hartā, kas parakstīta 2000. gada 7. decembrī Nicā (OV C 364, 1. lpp., turpmāk tekstā — "Harta") un kas ir daļa no

dalībvalstu konstitucionālajām tradīcijām (skat., piemēram, Vācijas Konstitūcijas 103. panta 2. punktu). No šī principa saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Tiesas sniegto interpretāciju izriet gan atpakaļejoša spēka aizlieguma princips, gan sodu likumības princips (skat. it īpaši ECT 1995. gada 22. novembra spriedumu lietā *S.W.*/Apvienotā Karaliste, A sērija, Nr. 335, 35. punkts, un Tiesas 1996. gada 12. decembra spriedumu apvienotajās lietās C-74/95 un C-129/95 *X*, *Recueil*, I-6609. lpp., 25. punkts). Saskaņā ar Tiesas judikatūru sodu likumības princips ir radies no tiesiskās drošības principa, kas ir atzīts par Kopienu tiesību vispārējo principu (Tiesas 1981. gada 12. novembra spriedums apvienotajās lietās no 212/80 līdz 217/80 *Salumi* u.c., *Recueil*, 2735. lpp., 10. punkts, un 1984. gada 22. februāra spriedums lietā 70/83 *Kloppenburg*, *Recueil*, 1075. lpp., 11. punkts) un kas paredz, ka Kopienu tiesību aktiem ir jābūt tādiem, lai tie būtu skaidri visām attiecīgajām personām un lai šīs personas varētu paredzēt to sekas, un ka attiecībā uz tiesisko regulējumu, kas var radīt finansiālas sekas, prasība par skaidrību un paredzamību ir obligāta prasība, kura ir jāievēro īpaši rūpīgi, lai ieinteresētajām personām būtu precīzi zināms tām uzlikto pienākumu apjoms (skat. Tiesas 1990. gada 13. marta spriedumu lietā C-30/89 Komisija/Francija, *Recueil*, I-691. lpp., 23. punkts un minētā judikatūra).

36 Attiecībā uz kritērijiem, kas ļauj novērtēt "likuma" pietiekami skaidro un paredzamo raksturu ECTK 7. panta 1. punkta nozīmē, prasītāja atgādina, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa pieprasa, lai tas būtu pieejams attiecīgajām personām un lai tā formulējums būtu pietiekami precīzs, kas ļautu šīm personām — vajadzības gadījumā saņemot izskaidrojošus padomus — attiecīgos apstākļos pietiekamā mērā paredzēt sekas, kas varētu izrietēt no konkrēta tiesību akta. Tomēr Eiropas Cilvēktiesību tiesa uzskata, ka likums, kas piešķir izvērtēšanas pilnvaras, pats par sevi nav pretrunā šai prasībai, ar nosacījumu, ka šādu pilnvaru apjoms un īstenošanas kārtība ir pietiekami skaidri noteikti, ņemot vērā konkrēto leģitīmo mērķi, lai nodrošinātu indivīdam atbilstošu aizsardzību pret patvaļu (ECT 1992. gada 25. februāra spriedums lietā *Margareta* un *Roger Andersson*/Zviedrija, A sērija, Nr. 226, 75. punkts, un 1984. gada 2. augusta spriedums lietā *Malone*/Apvienotā Karaliste, A sērija, Nr. 82, 66. punkts).

37 Prasītāja uzsver, ka sodu likumības principu ir paredzēts piemērot gan attiecībā uz krimināls odiem, gan sodiem, kam nepiemīt krimināls oda raksturs šaurākajā nozīmē, un līdz ar to arī attiecībā uz Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu neatkarīgi no tā, kāds

ir to naudas sodu juridiskais raksturs, ko Komisija ir uzlikusi, pamatojoties uz minēto normu. Tiesa uzskatīja, ka "sodu, pat ja tas nav kriminālsods, var uzlikt tikai tad, ja tas ir balstīts uz skaidru un nepārprotamu juridisko pamatu" (Tiesas 1984. gada 25. septembra spriedums lietā 117/83 *Könecke, Recueil*, 3291. lpp., 11. punkts, un 1987. gada 18. novembra spriedums lietā 137/85 *Maizena, Recueil*, 4587. lpp., 15. punkts). Regulas Nr. 17 15. panta 4. punktā iekļautajai norādei, ka Komisijas lēmumiem, ar kuriem ir uzlikts naudas sods par Kopienu konkurences tiesību pārkāpumu, "nepiemīt krimināltiesisks raksturs", nav nozīmes šajā sakarā, jo tiesību akta nosaukumam nav izšķirošas nozīmes tā novērtējumā (ECT 1976. gada 8. jūnija spriedums lietā *Engel* u.c./Nīderlande, A sērija, Nr. 22, 81. punkts). No uzlikto naudas sodu smaguma un no to represīvās un preventīvās funkcijas tieši pretēji izriet, ka tie būtībā daļēji piemīt krimināsoda raksturs vai pat pilnībā piemīt krimināsoda raksturs plašā nozīmē.

38 Šī interpretācija turklāt atbilst tai, ko Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir sniegusi attiecībā uz krimināapsūdzības jēdzienu (ECT 1988. gada 29. aprīļa spriedums lietā *Belilos*/Šveice, A sērija, Nr. 132, 62. un 68. punkts; 1984. gada 21. februāra spriedums lietā *Öztürk*/Vācija, A sērija, Nr. 73, 46. un turpmākie punkti; šī sprieduma 37. punktā minētā sprieduma lietā *Engel* u.c./Nīderlande 80. un turpmākie punkti), saskaņā ar kuru pat ļoti nelieliem naudas sodiem, kas uzlikti administratīvās procedūras rezultātā, piemīt krimināltiesisks raksturs. Prasītāja *a fortiori* uzskata, ka krimināltiesisks raksturs ir arī naudas sodiem, ko Komisija ir uzlikusi par Kopienu tiesību pārkāpumu, ņemot vērā to lielo apmēru.

39 Prasītāja atgādina, ka pēc Tiesas domām prasība pēc tiesiskās skaidrības ir "īpaši jāievēro jomā, kurā jebkādu neskaidrību rezultātā varētu [..] tikt uzlikti ļoti lieli sodi" (Tiesas 1980. gada 10. jūlija spriedums lietā 32/79 Komisija/Apvienotā Karaliste, *Recueil*, 2403. lpp., 46. punkts), kā tas ir gadījumā, kas saistīts ar naudas sodiem, kas uzlikti saskaņā ar Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu.

40 Turklāt prasītāja uzsver, ka no kompetenču sadales starp Padomi un Komisiju, kā paredzēts EKL 83. un 85. pantā, izriet, ka tikai Padomes kompetencē ir pieņemt regulas vai direktīvas, kas vajadzīgas, lai īstenotu EKL 81. un 82. pantā izklāstītos principus. Līdz ar to prasības, kas ir balstītas uz sodu likumības principu, liecina par to, ka Padomei nav tiesību naudas sodu uzlikšanas pilnvaras deleģēt Komisijai, nepastāvot pietiekami noteiktai sistēmai.

41 Prasītāja apgalvo, ka Komisijai ir piešķirtas vienlaikus izmeklēšanas, apsūdzības izvirzīšanas un tiesas spriešanas pilnvaras. Šādas pilnvaras, kas neatbilst dalībvalstu konstitucionālajām tradīcijām, ir jānoreglamentē ar skaidrām un viennozīmīgām normām. Tādējādi prasītāja uzskata, ka Padomes regulā par EKL 81. un 82. panta īstenošanu vajadzēja precīzi definēt sodu nozīmi, mērķi un apmērus. Turklāt saskaņā ar sodu likumīguma principu ir jānosaka maksimālais sods, kam nevajadzētu būt pārāk augstam, lai naudas sods neiegūtu kriminālsoda raksturu. Gadījumā, kad naudas sods varētu būt neierobežots, to galu galā nevajadzētu iepriekš noteikt Padomei, bet gan uzlikt Komisijai kā izpildvaras iestādei.

42 Prasītāja uzskata, ka Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkts neatbilst iepriekš izklāstītajām prasībām, kas izriet no sodu likumības principa.

43 Pirmkārt, prasītāja apgalvo, ka Regula Nr. 17 neparedz gadījumu, kurā par EKL 81. un 82. panta pārkāpumu ir uzliekams naudas sods, piešķirot Komisijai diskrecionāro varu izlemt tā uzlikšanas pamatotību. Šajā sakarā tā atsaucas uz Tiesas 1979. gada 12. jūlija spriedumu apvienotajās lietās 32/78, no 36/78 līdz 82/78 *BMW Belgium* u.c./Komisija (*Recueil*, 2435. lpp., 53. punkts), saskaņā ar kuru Komisija var pilnīgi brīvi izvēlēties, kādā veidā īstenot diskrecionāro varu, kas tai piešķirta, lai nolemtu, vai uzlikt naudas sodu.

44 Otrkārt, prasītāja uzsver, ka Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktā nav iekļauta skaitliska robeža. Tādējādi prasītāja uzskata, ka šī norma nav saderīga ar sodu likumības principu un ka tā uzskatāma par Padomei Līgumā piešķirtās kompetences nodošanu Komisijai. Naudas soda apmērs faktiski nav iepriekš noteikts regulā, bet to nosaka tikai pati Komisija tādā veidā, ko nevar ne paredzēt, ne pārbaudīt (šī sprieduma 35. punktā minētais spriedums lietā Komisija/Francija, 23. punkts un minētā judikatūra). Nepieciešamība naudas sodam nodrošināt preventīvu raksturu nevar attaisnot absolūta maksimālā naudas soda neesamību, jo šī prasība būtu jāsaskaņo ar Kopienu tiesību pamatprincipu, kam ir augstāks juridisks spēks, par kādu ir uzskatāms sodu likumības princips (šī sprieduma 35. punktā minētais spriedums lietā *Kloppenburg*, 11. punkts, un 35. punktā minētais spriedums lietā *Salumi* u.c., 10. punkts).

45 Treškārt, prasītāja vērš uzmanību uz to, ka likumdevējs nav noteicis citus kritērijus naudas soda noteikšanai kā tikai pārkāpuma smagumu un ilgumu. Šie divi kritēriji praktiski nekādā veidā neierobežo Komisijas izvērtēšanas pilnvaras. Pirmkārt, Komisijai nav jāņem vērā nekāds saistošs vai pilnīgs to kritēriju saraksts, kas obligāti ir jāņem vērā (Tiesas 1996. gada 25. marta rīkojums lietā C-137/95 P *SPO* u.c./Komisija, *Recueil*, I-1611. lpp., 54. punkts, un Tiesas 1997. gada 17. jūlija spriedums lietā C-219/95 P *Ferriere Nord*/Komisija, *Recueil*, I-4411. lpp., 33. punkts; Pirmās instances tiesas 2002. gada 20. marta spriedums lietā T-9/99 *HFB* u.c./Komisija, *Recueil*, II-1487. lpp., 443. punkts), un, otrkārt, Komisija ņem vērā vairākus atbildību pastiprinošus vai mīkstinošus faktorus, par kuriem attiecīgās personas nevarēja zināt iepriekš.

46 Turklāt prasības, kas attiecas uz vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošanu, neļauj atrisināt šo neskaidrību, ņemot vērā to, ka saskaņā ar judikatūru Komisijai nav jārūpējas par to, lai naudas soda galīgie apmēri atspoguļotu visas atšķirības starp attiecīgajiem uzņēmumiem, ņemot vērā to apgrozījumu (Pirmās instances tiesas 2002. gada 20. marta spriedums lietā T-23/99 *LR AF 1998*/Komisija, *Recueil*, II-1705. lpp., 278. punkts).

47 Prasītājas apgalvojumu apstiprina *Bundesverfassungsgericht* (Vācijas Konstitucionālā tiesa) spriedums, saskaņā ar kuru krimināltiesību norma, kura kā maksimālo sodu paredz vainīgās personas īpašuma vērtību, ir jāatceļ kā tāda, kas ir pretrunā sodu likumības principam (2002. gada 20. marta spriedums lietā 794/95 *BvR* , *NJW* 2002, 1779. lpp.). Pretēji tam, ko apgalvo Padome, Vācijas Likuma par konkurences ierobežojumiem [*Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen* (*GWB*)] 81. panta 2. punktā nav iekļauts neviens noteikums, kas būtu līdzīgs Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktam, jo likumdevējs ir brīvprātīgi atteicies no šāda noteikuma.

48 Ceturtkārt, prasītāja norāda, ka Komisijas lēmumu pieņemšanas prakse atspoguļo tās apgalvojuma pamatotību. Šai praksei ir raksturīgas būtiskas atšķirības starp uzlikto naudas sodu apmēriem, kā arī minēto apmēru pēkšņa un nesena paaugstināšana. Tādējādi prasītāja norāda, ka astoņi no desmit vislielākajiem naudas sodiem tika uzlikti pēc 1998. gada un ka vislielākais naudas sods 855,23 miljonu euro apmērā, no kuriem 462 miljoni euro tika uzlikti vienam pašam uzņēmumam, tika uzlikts 2001. gadā tā sauktajā "vitamīnu" lietā [Komisijas 2001. gada 21. novembra Lēmums C(2001) 3695 galīgajā redakcijā, lieta COMP/E-1/37.512]. Pēdējā minētā summa bija piecpadsmit reizes lielāka par vidējirm naudas sodiem, kas uzlikti no 1994. līdz 2000. gadam, un otrais lielākais naudas sods [Komisijas Lēmums C (2001) 4573 galīgajā redakcijā, COMP/E-1/36.212 — Paškopējošais papīrs] 2001. gadā bija vēl sešas reizes lielāka par šo vidējo naudas sodu.

49 Piektkārt, prasītāja uzskata, ka pastāvošo sistēmu nevar attaisnot nepieciešamība nodrošināt naudas sodu preventīvu ietekmi uz uzņēmumiem. No vienas puses, prasītāja atzīst, ka, kaut arī precīzu naudas soda apmēru nevajag noteikt iepriekš, mērķis novērst pārkāpumu tomēr nedod Padomei tiesības atturēties "skaidri noteikt Komisijai piešķirtās kompetences robežas". No otras puses, prasītāja vērš uzmanību uz to, ka, nepastāvot pat vismazākajai iespējai paredzēt naudas sodu, tas faktiski attur uzņēmumus sadarboties ar Komisiju. Tieši pretēji, iespēja kaut vai tikai aptuveni novērtēt iespējamās rīcības sekas daudz labāk nodrošinātu preventīvo ietekmi, tāpat kā to dara valsts krimināltiesību normas.

50 Sestkārt, prasītāja apgalvo, ka Pamatnostādnes nevajadzētu uzskatīt par tādām, kas kompensē to, ka Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkts ir nelikumīgs. No vienas puses, prasītāja uzskata, ka minētās Pamatnostādnes nav atzīstamas par tiesību aktu EKL 249. panta nozīmē, un, no otras puses, tikai Padomei bija tiesības pieņemt noteikumus attiecīgajā jautājumā atbilstoši EKL 83. pantam. Prasītāja uzskata, ka tādējādi Padomei ir jāievēro sodu likumības princips. To pašu iemeslu dēļ Regulas Nr. 17 17. pantā Tiesai atzītā neierobežotā kompetence nevarētu kompensēt to, ka šīs pašas regulas 15. panta 2. punkts nav likumīgs. Prasītāja atgādina, ka, neraugoties uz šo kompetenci, vispirms jau Komisijai ir jānosaka naudas soda apmērs un administratīvā procesa laikā ir jānoskaidro faktiskie apstākļi. Turklāt prasītāja atgādina, ka Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkta neprecizitātes un kontroles kritēriju neesamības dēļ Kopienu tiesām piešķirtā neierobežotā kompetence zaudē savu nozīmi. Visbeidzot prasītāja norāda, ka attiecīgajām personām nevar prasīt, lai tās sistemātiski iesniegtu prasību tiesā tāpēc, ka tiesiskais regulējums, kas paredz naudas soda uzlikšanu, ir nepietiekami skaidrs. Prasītāja piebilst — ja Kopienu tiesnesis labotu likumdevēja kļūdas, tiktu pārkāpti uzdevumi, kas izvirzīti judikatūrai, un šo rīcību varētu apstrīdēt saistībā ar EKL 7. panta 1. punktu.

51 Komisija uzskata, ka prasītājas argumentācija nav pamatota.

52 Komisija uzsver, ka Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkts ir skaidrs un nepārprotams tiesiskais pamats, kas ļauj uzņēmumiem pietiekami precīzi paredzēt to rīcības iespējamās sekas.

53 Turklāt Komisija atgādina, ka tai piešķirtās izvērtēšanas pilnvaras ir jāizmanto, ievērojot minētajā pantā noteiktos pārkāpuma smaguma un ilguma kritērijus, Kopienu tiesību vispārējos principus, it īpaši samērīguma un vienlīdzīgas attieksmes principu, kā arī Tiesas un Pirmās instances tiesas judikatūru. Tādējādi Komisija apgalvo, ka tai minētie principi ir jāievēro ikreiz, kad tā izmanto savu diskrecionāro varu (attiecībā uz vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošanu skat. Pirmās instances

tiesas 2002. gada 20. marta spriedumu lietā T-15/99 *Brugg Rohrsysteme*/Komisija, *Recueil*, II-1613. lpp., 149. un turpmākie punkti, un 2003. gada 9. jūlija spriedumu lietā T-224/00 *Archer Daniels Midland* un *Archer Daniels Midland Ingredients*/Komisija, *Recueil*, II-2597. lpp., 69., 207., 281. un 308. punkts; ģenerāladvokāta Ruisa Harabo Kolomera [*Ruiz-Jarabo Colomer*] secinājumus, kas sniegti lietās, kurā ir taisīts Tiesas 2004. gada 7. janvāra spriedums apvienotajās lietās C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P un C-219/00 P *Aalborg Portland* u.c./Komisija, *Recueil*, I-123. lpp., I-133. lpp., 96. un turpmākie punkti).

54 Pretēji prasītāja apgalvojumiem no šī sprieduma 43. punktā minētā sprieduma lietā *BMW Belgium* u.c./Komisija šajā sakarā nevajadzētu secināt, ka šī kontrole neattiecas uz lēmumu par to, vai uzlikt naudas sodu vai neuzlikt. Tas, ka Tiesa minētajā lietā bija atzinusi, ka Komisija var uzlikt naudas sodu mazumtirgotājiem, kaut arī Tiesa to nebija darījusi iepriekšējās lietās, nenozīmē, ka Komisijas pilnvaras lemt par to, vai uzlikt naudas sodu, ir neierobežotas, jo šīs pilnvaras ir jāizmanto, pamatojoties uz objektīviem iemesliem, kas atbilst tā noteikuma mērķim, kas Komisijai piešķir minētās pilnvaras.

55 Prasītājai nav pamata atsaukties uz to, ka Lēmums ir "pārsteiguma lēmums", jo naudas soda preventīvā funkcija nozīmē, ka uzņēmumiem netiek dota iespēja naudas sodu aprēķināt iepriekš un salīdzināt to ar iepriekš aprēķināto peļņu. Komisija atgādina, ka jebkurā gadījumā prasītājai nebija pamata tiesiski paļauties uz to, ka tai netiks uzlikts naudas sods, kas augstāks par visaugstākajiem naudas sodiem, kuras uzlikti par pārkāpumiem (šī sprieduma 46. punktā minētais spriedums lietā *LR AF 1998*/Komisija, 241. punkts, un šī sprieduma 53. punktā minētais spriedums lietā *Archer Daniels Midland* un *Archer Daniels Midland Ingredients*, 63. un 64. punkts).

56 Turklāt Pirmās instances tiesas neierobežotā kompetence, kā arī Pamatnostādņu, kas tika atzītas par saderīgām ar Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu, pieņemšana 1998. gada janvārī ir pretrunā prasītājas nostājai, saskaņā ar kuru naudas soda noteikšana bija patvaļīga un nepārredzama.

57 Padomei nevar pārmest arī to, ka tā nodevusi kompetenci Komisijai, tādējādi pārkāpjot Līgumu, jo Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkts, ņemot vērā tajā minētos kritērijus, ko ir interpretējušas Kopienu tiesas, un prasību ievērot Kopienu tiesību vispārējos principus, ir pietiekami noteikts juridiskais pamats saistībā ar mērķi, kas izvirzīts naudas sodu uzlikšanai. Līdz ar to iebildei, kas balstīta uz to, ka Pamatnostādnes nevarētu kompensēt to, ka nav pieņemta šāda norma, nav nozīmes. Turklāt Pamatnostādnes ir uzlabojušas tiesisko drošību un lēmumu pieņemšanas procedūras pārredzamību.

58 Visbeidzot, attiecībā uz naudas sodu apmēra palielināšanu pēdējo gadu laikā Komisija norāda, ka, pirmkārt, kopš 60. gadiem ir palielinājies uzņēmumu apgrozījums, kas pats par sevi attaisno apstrīdētajā normā Komisijai piešķirto rīcības brīvību, un ka, otrkārt, saskaņā ar pastāvīgo judikatūru (Tiesas 1983. gada 7. jūnija spriedums apvienotajās lietās no 100/80 līdz 103/80 *Musique diffusion française* u.c./Komisija, *Recueil*, 1825. lpp., 108. un 109. punkts; šī sprieduma 46. punktā minētais Pirmās instances tiesas spriedums lietā *LR AF 1988*/Komisija, 237. punkts, un 2001. gada 12. jūlija spriedums apvienotajās lietās T-202/98, T-204/98 un T-207/98 *Tate & Lyle* u.c./Komisija, *Recueil*, II-2035. lpp., 144. un 145. punkts) Komisijai ir jābūt iespējai paaugstināt naudas sodu apmēru, lai pastiprinātu to preventīvo ietekmi. Šī diskrecionārā vara tomēr nav neierobežota, un Tiesa un Pirmās instances tiesa var pārbaudīt, vai Komisijas paaugstinātie naudas sodi attaisno attiecīgas intereses (Pirmās instances tiesas 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-334/94 *Sarrió*/Komisija, *Recueil*, II-1439. lpp., 323.–335. punkts, un 2002. gada 20. marta spriedums lietā T-16/99 *Lögstör Rör*/Komisija, *Recueil*, II-1633. lpp., 251. punkts). Visbeidzot, tā norāda, ka, neraugoties uz šo naudas sodu apmēra paaugstināšanu, acīmredzami, smagi un ilgstoši pārkāpumi joprojām tiek izdarīti salīdzinoši bieži.

59 Padome, kas iestājusies lietā, uzskata, ka iebilde par Regulas Nr. 17 15. panta prettiesiskumu ir jānoraida kā nepamatota. Padome atzīst, ka naudas sodam, pat ja runa ir par sodu, kam nepiemīt krimināltiesisks raksturs, ir jābūt balstītam uz skaidru un nepārprotamu tiesisko pamatu. Padome tomēr uzskata, ka Regulas Nr. 17 15. pants atbilst šai prasībai. Turklāt tā atgādina, ka *nulla poena sine lege* principu ir paredzēts piemērot tikai krimināl sodiem, par kādiem atbilstoši Regulas

Nr. 17 15. panta 4. punktam nevar uzskatīt naudas sodus, kas uzlikti saskaņā ar tā paša panta 2. punktu. Prasības, kas saistītas ar šo principu, līdz ar to nevar piemērot šajā gadījumā (šī sprieduma 37. punktā minētais spriedums lietā *Maizena*, 14. punkts; Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1995. gada 9. februāra spriedums lietā *Welch*/Apvienotā Karaliste, A sērija, Nr. 307).

60 Turklāt Padome uzskata, ka soda lielums ir pietiekami konkrēts, jo Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkts paredz naudas soda maksimālo apmēru atkarībā no attiecīgā uzņēmuma apgrozījuma. Absolūts maksimālais apmērs netika noteikts, ņemot vērā to, ka Komisijas lēmumi attiecas uz īpašiem gadījumiem. Komisijai piešķirtās izvērtēšanas pilnvaras, kas nebūt nav absolūtas, ir ierobežotas, jo tai obligāti ir jāņem vērā ar pārkāpuma smagumu un ilgumu saistītie kritēriji, kas ir paredzēti minētajā pantā. Komisijai ir jāievēro arī samērīguma un nediskriminācijas princips.

61 Padome uzskata, ka būtu grūti paredzēt vēl sīkāku tiesisko regulējumu, kas ļautu ņemt vērā apstākļus, kas raksturīgi katram pārkāpumam, un nodrošināt pietiekami preventīvu ietekmi. Pirmās instances tiesa nekad nav apšaubījusi Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkta spēkā esamību un drīzāk to ir apstiprinājusi (šī sprieduma 58. punktā minētais spriedums lietā *Tate & Lyle* u.c./Komisija, 98.–101. punkts).

62 Attiecībā uz prasītājas iebildumu par to, ka Komisijas praksei ir raksturīgas ļoti lielas atšķirības uzlikto naudas sodu apmēros, kā arī pēkšņa un nesena naudas sodu apmēra paaugstināšana, Padome norāda, ka šie secinājumi tikai atspoguļo to, ka attiecīgajiem uzņēmumiem ir atšķirīgs apgrozījums un ka attiecīgo uzņēmumu lielums pieaug.

63 Būtu arī kļūdaini apgalvot, ka Komisija vienlaicīgi pilda izmeklēšanas, apsūdzības izvirzītājas un tiesas spriešanas funkcijas, ņemot vērā to, ka tās darbība ir pakļauta neierobežotai kontrolei un ka tādējādi to nevar uzskatīt par tiesnesi un lietas dalībnieku.

64 Tas pats attiecas uz apgalvojumu, ka Padome deleģēja Komisijai savu kompetenci naudas sodu noteikšanā. Padome atgādina, ka, tai īstenojot savu kompetenci, Komisijai tika deleģēta tikai kompetence pieņemt lēmumus, pamatojoties uz Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu. Šāda deleģēšana atbilst EKL 202. panta trešajam ievilkumam.

65 Visbeidzot, Padome vērš uzmanību uz to, ka pretēji tam, ko apgalvo prasītāja, dalībvalstīs, it īpaši Zviedrijā un Vācijā, pastāv līdzīgas normas.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

66 Jāatgādina, ka no Tiesas judikatūras izriet, ka sodu likumības princips ir nenovēršami saistīts ar tādu Kopienu tiesību vispārējo principu kā tiesiskās drošības princips, saskaņā ar kuru jebkuram Kopienu tiesiskajam regulējumam, it īpaši, ja tas nosaka vai ļauj noteikt sodu, ir jābūt skaidram un precīzam, lai attiecīgajām personām nepārprotami būtu zināmas no tā izrietošās tiesības un pienākumi un lai tās varētu veikt atbilstošus pasākumus (šajā sakarā skat. Tiesas 1981. gada 9. jūlija spriedumu lietā 169/80 *Gondrand Frères* un *Garancini*, *Recueil*, 1931. lpp., 17. punkts; šī sprieduma 37. punktā minēto spriedumu lietā *Maizena*, 15. punkts; 1996. gada 13. februāra spriedumu lietā C-143/93 *van Es Douane Agenten*, *Recueil*, I-431. lpp., 27. punkts, un šī sprieduma 35. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *X*, 25. punkts).

67 Šis princips, kas ir daļa no dalībvalstu kopējām konstitucionālajām tradīcijām un kas ir nostiprināts vairākos starptautiskos līgumos, piemēram, ECTK 7. pantā, attiecas gan uz krimināltiesiska rakstura normām, gan īpašiem administratīviem instrumentiem, kas nosaka vai ļauj noteikt administratīvus sodus (skat. šī sprieduma 37. punktā minēto spriedumu lietā *Maizena*, 14. un 15. punkts un minētā judikatūra). Tas attiecas ne tikai uz normām, kas nosaka pārkāpumu veidojošos elementus, bet arī uz normām, kuras definē sekas, ko rada pirmo minēto normu pārkāpums (šajā sakarā skat. šī sprieduma 35. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *X*, 22. un 25. punkts).

68 Šajā sakarā jānorāda, ka ECTK 7. panta 1. punkts nosaka:

"Nevienu nedrīkst atzīt par vainīgu noziedzīgā nodarījumā tādas darbības vai bezdarbības dēļ, kas saskaņā ar izdarīšanas brīdī spēkā esošajām nacionālajām un starptautiskajām tiesību normām, netika atzīta par noziedzīgu nodarījumu. Tāpat nedrīkst piespriest smagāku sodu nekā tas, kas bija piemērojams noziedzīgā nodarījuma brīdī."

69 Eiropas Cilvēktiesību tiesa uzskata, ka no šīs normas izriet, ka likumam ir skaidri jādefinē pārkāpumi un par tiem paredzētie sodi. Šis nosacījums ir izpildīts tad, ja attiecīgā persona no atbilstošās normas formulējuma un vajadzības gadījumā, izmantojot tiesu sniegto normas interpretāciju, var uzzināt, par kādām darbībām vai bezdarbību tai iestāsies krimināltatbildība (ECT 2000. gada 22. jūnija spriedums lietā *Coëme*/Beļģija, *Recueil des arrêts et décisions*, 2000-VII, 145. punkts).

70 Padome apgalvo, ka Pirmās instances tiesa nevar balstīties uz ECTK 7. panta 1. punktu un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru, kas attiecas uz šo pantu, lai analizētu Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkta likumīgumu, jo Regulas Nr. 17 15. panta 4. punkts nosaka, ka lēmumiem, ko Komisija ir pieņēmusi saskaņā ar 15. panta 2. punktu, nepiemīt krimināltiesisks raksturs.

71 Nelemjot par to, vai saskaņā ar Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu Komisijas uzlikto naudas sodu rakstura vai smaguma pakāpes dēļ ECTK 7. panta 1. punkts ir piemērojams attiecībā uz šādiem sodiem, ir jāsecina, ka, pat pieņemot, ka ECTK 7. panta 1. punkts ir piemērojams šādiem sodiem, no Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras izriet, ka, lai izpildītu minētās normas prasības, normām, saskaņā ar kurām ir uzlikti šie sodi, nav jābūt tik precīzām, ka sekas, kas varētu rasties šo normu pārkāpuma rezultātā, būtu absolūti precīzi paredzamas.

72 Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra paredz, ka plaši formulētas normas nebūt nerada ECTK 7. panta pārkāpumu un tas, ka likums piešķir izvērtēšanas pilnvaras, pats par sevi nav pretrunā prasībai par paredzamību, ja vien šādu pilnvaru izmantošanas apjoms un kārtība, ņemot vērā attiecīgo leģitīmo mērķi, ir pietiekami skaidri definēts, lai indivīdam nodrošinātu atbilstošu aizsardzību pret patvaļu (šī sprieduma 36. punktā minētais ECT spriedums lietā *Margareta* un *Roger Andersson*/Zviedrija, 75. punkts). Šajā sakarā papildus paša likuma tekstam Eiropas Cilvēktiesību tiesa ņem vērā to, vai izmantotie, bet neskaidrie jēdzieni ir precizēti pastāvīgajā un publicētajā judikatūrā (1995. gada 27. septembra spriedums lietā *G*/Francija, A sērija, Nr. 325-B, 25. punkts).

73 Tas vien, ka tiek ņemtas vērā dalībvalstu kopējās konstitucionālās tradīcijas, neko nemaina tāda Kopienu tiesību vispārējā principa interpretācijā, par kādu ir uzskatāms sodu likumības princips. Attiecībā uz prasītājas argumentiem, kas balstīti uz *Bundesverfassungsgerich* 2002. gada 20. marta spriedumu (šī sprieduma 47. punkts), pat ja pieņem, ka tas varētu būt saistīts ar naudas sodiem, kas uzņēmumiem uzlikti par konkurences tiesību normu pārkāpumu, un pamatojoties uz *GWB* 81. panta 2. punktu, kurā nav neviena noteikuma, kas būtu līdzīgs Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktam, ir jānorāda, ka par dalībvalstīm kopēju konstitucionālu tradīciju nevar spriest, ņemot vērā tiesisko situāciju tikai vienā valstī. Šajā sakarā, kā uz to vērš uzmanību Padome, kurai šajā jautājumā prasītāja neiebilst, tieši pretēji jānorāda, ka atbilstošās citu dalībvalstu tiesības attiecībā uz tādu administratīvu sodu

uzlikšanu kā tie, kas uzlikti par valsts konkurences tiesību normu pārkāpumu, paredz tādus pašus ierobežojumus, kādi ir noteikti Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktā, vai pat kritērijus, kas vienādi ar vai līdzīgi tiem, kurus paredz minētā Kopienu tiesību norma, Padomei šajā sakarā minot Zviedrijas Karalistes piemēru.

74 Ņemot vērā sodu likumības principu, ko ir atzinusi Kopienu Tiesa atbilstoši ECTK sniegtajām norādēm un dalībvalstu konstitucionālajām tradīcijām, attiecībā uz Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkta likumīgumu ir jāsecina, ka pretēji tam, ko apgalvo prasītāja, Komisijai nav piešķirtas neierobežotas izvērtēšanas pilnvaras, lai noteiktu naudas sodus par konkurences tiesību normu pārkāpumu.

75 Pats Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkts ierobežo Komisijas izvērtēšanas pilnvaras. Pirmkārt, nosakot, ka "Komisija ar lēmumu var uzlikt uzņēmumiem un uzņēmumu apvienībām soda naudas no [EUR 1000] līdz EUR 1 000 000 vai lielākā apmērā, nepārsniedzot 10 % no iepriekšējā finanšu gada apgrozījuma, ko realizējis katrs uzņēmums, kurš piedalījies pārkāpumā", tas paredz naudas sodu maksimālo apmēru atkarībā no attiecīgo uzņēmumu apgrozījuma, proti, atkarībā no objektīva kritērija. Tādējādi, kaut arī, kā norāda prasītāja, nepastāv absolūts maksimālais apmērs, kas ir piemērojams visiem konkurences tiesību normu pārkāpumiem, uzliekamajiem naudas sodiem tomēr ir paredzēts skaitļos izsakāms un absolūts maksimālais apmērs, kas aprēķināms katram atsevišķam uzņēmumam katra atsevišķa pārkāpuma gadījumā, līdz ar to naudas soda maksimālo apmēru, ko var noteikt konkrētam uzņēmumam, ir iespējams noteikt iepriekš. Otrkārt, šī norma paredz, ka Komisija katrā atsevišķā gadījumā naudas sodus nosaka, ņemot "vērā ne tikai pārkāpuma smagumu, bet vēl arī tā ilgumu".

76 Kaut arī šie divi kritēriji patiešām Komisijai dod plašas izvērtēšanas pilnvaras, runa tomēr ir par kritērijiem, ko citi likumdevēji izvirzījuši līdzīgās normās, kuras ļauj Komisijai noteikt sodus, ņemot vērā attiecīgās rīcības prettiesiskuma pakāpi. Tādējādi šajā posmā ir jāuzskata, ka Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkts, kas tomēr Komisijai piešķir zināmas izvērtēšanas pilnvaras, definē kritērijus un robežas, kuras tai ir jāievēro, īstenojot savas pilnvaras saistībā ar naudas sodiem.

77 Turklāt ir jānorāda, ka, lai noteiktu naudas sodus saskaņā ar Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu, Komisijai ir jāievēro vispārējie tiesību principi, it īpaši vienlīdzīgas attieksmes un samērīguma princips, kas ir pilnveidoti Tiesas un Pirmās instances tiesas judikatūrā.

78 Pretēji tam, ko apgalvo prasītāja, iepriekš aprakstītās Komisijas izvērtēšanas pilnvaru robežas attiecas arī uz lēmumu par to, vai uzlikt naudas sodu, īpaši, ja Komisija piemēro Paziņojumu par sadarbību, kura spēkā esamība nav apstrīdēta. Tādējādi tas, ka spriedumā, ko iepriekš ir minējis prasītājs (šī sprieduma 43. punktā minētais spriedums lietā *BMW Belgium* u.c./Komisija, 53. punkts), Tiesa ir atzinusi, ka Komisija, kaut arī iepriekš līdzīgās lietās tā nav uzskatījusi par vajadzīgu dažiem uzņēmumiem uzlikt naudas sodu, nezaudē šīs pilnvaras, kas skaidri atzītas Regulā Nr. 17, ja nosacījumi, kas izvirzīti minēto pilnvaru izmantošanai, ir izpildīti, nenozīmē, ka Komisijai ir piešķirtas izvērtēšanas pilnvaras neuzlikt naudas sodu, neievērojot, pirmkārt, to, ka Komisijai pašai ir jāierobežo savu no Pamatnostādnēm un Paziņojuma par sadarbību izrietošo izvērtēšanas pilnvaru īstenošana, un, otrkārt, neievērojot vispārējos tiesību principus, it īpaši vienlīdzīgas attieksmes un samērīguma principu, kā arī, vispārīgi ņemot, EKL 81. un 82. panta lietderīgo iedarbību un brīvas konkurences principu, kas izriet no EKL 4. panta 1. punkta.

79 Jāpiebilst arī tas, ka saskaņā ar EKL 229. pantu un Regulas Nr. 17 17. pantu Tiesai un Pirmās instances tiesai ir neierobežota kompetence lemt par sūdzībām, kas celtas par lēmumiem, ar kuriem Komisija nosaka naudas sodus, un tādējādi tā var ne tikai atcelt Komisijas pieņemtos lēmumus, bet arī atcelt, samazināt vai palielināt uzlikto naudas sodu. Tādējādi Komisijas administratīvo praksi pilnībā kontrolē Kopienu tiesnesis. Pretēji tam, ko apgalvo prasītāja, veicot šo kontroli, Kopienu Tiesa nepārsniedz savu kompetenci un nepārkāpj EKL 7. panta 1. punktu, ņemot vērā to, ka, pirmkārt, šāda kontrole ir tieši paredzēta iepriekš minētajās normās, kuru spēkā esamība nav apstrīdēta, un, otrkārt, Kopienu tiesnesis to īsteno, ievērojot Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktā paredzētos kritērijus. Tādējādi Kopienu Tiesas īstenotā kontrole precīzi ļāva, izmantojot pastāvīgo un publicēto judikatūru, noskaidrot neskaidros jēdzienus, kas varēja būt iekļauti Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktā.

80 Pamatojoties uz kritērijiem, kas minēti Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktā un precizēti Tiesas un Pirmās instances tiesas judikatūrā, pati Komisija ir izveidojusi zināmu un pieejamu administratīvo praksi. Kaut arī Komisijas lēmumu pieņemšanas prakse pati par sevi nav uzskatāma par juridisko pamatu naudas sodu uzlikšanai konkurences jomā (skat. Pirmās instances tiesas 2005. gada 18. jūlija spriedumu lietā T-241/01 *Scandinavian Airlines System*/Komisija, Krājums, II-2917. lpp., 87. punkts un minētā judikatūra), atliek vien secināt, ka saskaņā ar vienlīdzīgas attieksmes principu Komisija nevar līdzīgās situācijās piemērot atšķirīgus noteikumus vai atšķirīgās situācijās piemērot līdzīgus noteikumus, ja vien šāda tās rīcība nav objektīvi pamatota (Tiesas 1984. gada 13.decembra spriedums lietā 106/83 *Sermide*, *Recueil*, 4209. lpp., 28. punkts, un Pirmās instances tiesas 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-311/94 *BPB de Eendracht*/Komisija, *Recueil*, II-1129. lpp., 309. punkts).

81 Turklāt atbilstoši pastāvīgajai judikatūrai Komisija var jebkurā brīdī koriģēt naudas soda apmēru, ja, piemērojot Kopienu konkurences tiesību normas, tas ir nepieciešams (šī sprieduma 58. punktā minētais spriedums lietā *Musique diffusion française* u.c./Komisija, 109. punkts, un šī sprieduma 46. punktā minētais spriedums lietā *LR AF 1998*/Komisija, 236. un 237. punkts), un tādējādi var uzskatīt, ka šādas izmaiņas administratīvajā praksē objektīvi attaisno mērķis vispārīgi novērst Kopienu

konkurences tiesību normu pārkāpumus. Līdz ar to neseno naudas sodu apmēra paaugstināšanu, uz ko norāda un ko apstrīd prasītāja, pašu par sevi nevar uzskatīt par prettiesisku, ņemot vērā sodu likumības principu, jo nav pārkāptas atļautās paaugstināšanas robežas, kas noteiktas Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktā, kā to interpretējušas Kopienu tiesas.

82 Turklāt ir jāņem vērā tas, ka, lai nodrošinātu pārredzamību un lai palielinātu attiecīgo uzņēmumu tiesisko drošību, Komisija publicēja Pamatnostādnes, kurās tā izklāstīja aprēķināšanas metodi, ko tā izmanto katrā attiecīgā gadījumā. Šajā sakarā Tiesa atzina, ka, pieņemot šādas uzvedības normas un ar to publikāciju paziņojot, ka turpmāk tās piemēros gadījumiem, uz kuriem tās attiecas, Komisija pati ierobežo savu izvērtēšanas pilnvaru īstenošanu un tai nevajadzētu atkāpties no šīm normām, lai izvairītos no tā, ka attiecīgā gadījumā pati varētu tikt sodīta par tādu tiesību vispārējo principu kā vienlīdzīgas attieksmes principa un tiesiskās paļāvības aizsardzības principa pārkāpumu. Turklāt Pamatnostādnes, kaut arī tās nav uzskatāmas par Lēmuma juridisko pamatu, vispārīgi un abstrakti nosaka metodoloģiju, ko Komisija izmantojusi, lai noteiktu ar minēto Lēmumu uzlikto naudas sodu apmēru, un tā rezultātā nodrošina uzņēmumu tiesisko drošību (Tiesas 2005. gada 28. jūnija spriedums apvienotajās lietās C-189/02 P, C-202/02 P, no C-205/02 P līdz C-208/02 P un C-213/02 P *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, Krājums, I-5425. lpp., 211. un 213. punkts). No iepriekš izklāstītā izriet, ka pretēji tam, ko apgalvo prasītāja, nevar uzskatīt, ka Pamatnostādņu pieņemšana, ciktāl Komisija tās ir pieņēmusi saskaņā ar noteikumiem, kurus paredz Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkts, nebija Komisijas kompetencē, jo tādā veidā vienkārši tika precizētas Komisijas izvērtēšanas pilnvaru īstenošanas robežas, ko jau paredz minētā norma.

83 Tādējādi, ņemot vērā dažādus iepriekš minētus apstākļus, saprātīgs uzņēmums, vajadzības gadījumā saņemot juridisku padomu, var pietiekami precīzi paredzēt metodi un kārtību, kādā nosaka naudas sodu lielumu par tā attiecīgu rīcību. Tas, ka šim uzņēmumam iepriekš nav precīzi zināms naudas sodu apmērs, ko Komisija uzliks katrā atsevišķā gadījumā, nav uzskatāms par sodu likumīguma principa pārkāpumu, jo pārkāpumu smaguma dēļ, par kuru Komisija ir spiesta uzlikt sodu, mērķis apkarot un novērst pārkāpumus attaisno to, ka uzņēmumiem netiek dota

iespēja novērtēt peļņu, ko tie gūs, piedaloties pārkāpumā, jau iepriekš ņemot vērā naudas soda apmēru, kurš tiem tiktu uzlikts par šo prettiesisko rīcību.

84 Tādējādi, kaut arī uzņēmumi iepriekš nevar precīzi zināt naudas sodu apmēru, ko Komisija noteiks katrā atsevišķā gadījumā, ir jānorāda, ka — atbilstoši EKL 253. pantam — lēmumā, ar kuru tiek uzlikts naudas sods, Komisijai, neraugoties uz vispārzināmo situāciju, kurā lēmums ir pieņemts, ir jānorāda pamatojums attiecībā uz uzliktā naudas soda apmēru un šajā nolūkā izvēlēto metodi. Šajā pamatojumā skaidri un nepārprotami ir jāizklāsta Komisijas argumentācija, lai ieinteresētajām personām būtu zināmi iemesli, kuru dēļ tika veikti pasākumi, lai izvērtētu iespēju vērsties Kopienu tiesā un attiecīgā gadījumā ļautu tai īstenot kontroli.

85 Visbeidzot, par nepamatotu ir jāuzskata arguments, ka, paredzot naudas soda tiesisko regulējumu atbilstoši Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkta noteikumiem, Padome faktiski Komisijai nodeva kompetenci, kas tai ir piešķirta saskaņā ar Līgumu, pārkāpjot EKL 83. un 229. pantu.

86 Pirmkārt, kā tas izklāstīts iepriekš, kaut arī Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkts piešķir Komisijai plašas izvērtēšanas pilnvaras, šis punkts tomēr ierobežo to īstenošanu, paredzot objektīvus kritērijus, kuri Komisijai ir jāņem vērā. Otrkārt, kā tiesas sēdē uz to vērsa uzmanību Padome, ir jāatgādina, ka Regula Nr. 17 tika pieņemta, pamatojoties uz EKL 83. panta 1. punktu, kas paredz, ka "[r]egulas vai direktīvas, kas vajadzīgas, lai īstenotu 81. un 82. pantā izklāstītos principus, pēc Komisijas priekšlikuma, apspriedusies ar Eiropas Parlamentu, [..] pieņem Padome". Šo regulu vai direktīvu mērķis saskaņā ar EKL 83. panta 2. punkta a) un d) apakšpunktu ir attiecīgi "nodrošināt [EKL] 81. panta 1. punktā un 82. pantā noteikto aizliegumu ievērošanu, paredzot naudas sodu un kavējuma naudu," un "noteikt Komisijas un Tiesas funkcijas, piemērojot šajā punktā izklāstītos noteikumus". Jāatgādina, ka

saskaņā ar EKL 211. panta pirmo ievilkumu Komisija "nodrošina to, ka piemēro šo Līgumu un īsteno pasākumus, ko saskaņā ar šo Līgumu ir noteikušas iestādes," un ka saskaņā ar šī paša panta trešo ievilkumu tā "īsteno pastāvīgas lēmējtiesības".

87 No iepriekš minētā izriet — nevar uzskatīt, ka pilnvaras uzlikt naudas sodus par EKL 81. un 82. panta pārkāpumu jau sākotnēji ir tikušas piešķirtas Padomei, kas tās nodevusi vai kuru īstenošanu tā deleģējusi Komisijai EKL 202. panta trešā ievilkuma nozīmē. Saskaņā ar iepriekš citētajiem Līguma noteikumiem šīs pilnvaras ir saistītas ar attiecīgajām Komisijas funkcijām nodrošināt Kopienu tiesību piemērošanu un šīs funkcijas attiecībā uz EKL 81. un 82. panta piemērošanu ir precizētas, nostiprinātas un formāli izklāstītas Regulā Nr. 17. Pilnvaras uzlikt naudas sodus, ko šī regula piešķir Komisijai, tādējādi izriet no pašā Līgumā paredzētā, un to mērķis ir ļaut efektīvi īstenot minētajos pantos paredzētos aizliegumus (šajā sakarā skat. šī sprieduma 58. punktā minēto spriedumu lietā *Tate & Lyle* u.c./Komisija, 133. punkts). Tādējādi prasītājas arguments ir jānoraida.

88 No visiem šiem apsvērumiem izriet, ka iebilde par prettiesiskumu, kas izvirzīta attiecībā uz Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu, ir jānoraida kā nepamatota.

B — *Par Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkta interpretāciju, ņemot vērā sodu likumības principu*

89 Gadījumā, ja Pirmās instances tiesa Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu neatzītu par prettiesisku, prasītāja pakārtoti apgalvo, ka šī norma būtu jākonkretizē un jāinterpretē sašaurināti, ņemot vērā sodu likumības principu, tāpat kā Komisijas

lēmumu pieņemšanas praksi un judikatūru, kas attiecas uz EKL 81. un 82. pantu. Šajā sakarā prasītāja izvirza dažus priekšlikumus, kuru mērķis ir nodrošināt to, lai naudas sods būtu pietiekami paredzams, un prasa atcelt Lēmumu.

90 Komisija un Padome uzskata, ka šie argumenti nav pamatoti.

91 Vispirms šajā sakarā pietiek konstatēt, ka prasītājas argumenti, kas izklāstīti pakāroti izvirzītajā tā pamata otrajā daļā, kas balstīts uz sodu likumības principa pārkāpumu, daļēji ir tie paši argumenti, kas jau iepriekš izvirzīti saistībā ar šī paša pamata pirmo daļu, ar tiem vēršoties pret Komisijas lēmumu pieņemšanas praksi, kas saistīta ar Pamatnostādņu piemērošanu, un pret Lēmumu, ciktāl tajā ir atspoguļota šī prakse. Papildus tam, ka par Komisijas lēmumu pieņemšanas praksi nevar iesniegt prasību par atcelšanu, ir jāatgādina, kā tas ir izklāstīts iepriekš, ka ar Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu nav pārkāpts sodu likumības princips un ka Komisijas lēmumu pieņemšanas prakse un Pamatnostādnes saskaņā ar Kopienu tiesu veikto kontroli tieši ir sekmējušas uzņēmumu tiesiskās drošības palielināšanu. Tādējādi Lēmumu nevajadzētu uzskatīt par prettiesisku tikai tāpēc, ka, to pieņemot, ir realizēta, kā tas tiek apgalvots, prettiesiska, ar naudas sodiem saistīta Komisijas lēmumu pieņemšanas prakse. Līdz ar to šiem iebildumiem nevar piekrist.

92 Turklāt, ciktāl saistībā ar šo daļu prasītāja izvirza argumentus par to, ka Lēmumā, iespējams, nav norādīts pamatojums it īpaši saistībā ar pamatapmēra noteikšanu, pārkāpuma faktisko ietekmi uz tirgu un naudas soda apmēra palielināšanu, lai nodrošinātu tam pietiekami preventīvu raksturu, ir jānorāda, ka šie argumenti būtībā attiecas uz trešo pamatu, kas ir īpaši saistīts ar jautājumu par Lēmuma pamatojumu un saistībā ar kuru tie arī ir jāaplūko.

93 Visbeidzot, atlikušie prasītājas argumenti ir saistīti ar vispārīgiem un teorētiskiem apsvērumiem par lēmumu pieņemšanas praksi, kas Komisijai būtu jāīsteno, par jaunām normām, kas Padomei būtu jāpieņem, kā arī par jauninājumiem jurisprudencē, ko Pirmās instances tiesai vajadzētu ieviest, un pret Lēmumu nav izvirzīta neviena juridiska rakstura iebilde, un tādējādi tie ir jānoraida.

94 Replikas rakstā un tiesas sēdē prasītāja piebilda, ka par apgrozījumu, uz kuru attiecas maksimālā naudas soda robeža, kas noteikta 10 % apmērā no apgrozījuma, kas realizēts iepriekšējā finanšu gadā pirms lēmuma par naudas soda uzlikšanu pieņemšanas, bija jāuzskata apgrozījums, kas realizēts attiecīgajā tirgū, nevis kopējais apgrozījums.

95 Ciktāl no šī apgalvojuma var secināt, ka prasītāja cenšas apstrīdēt Lēmumu daļā, kur tai ar šo Lēmumu ir uzlikts naudas sods, kas pārsniedz 10 % no apgrozījuma, kuru tā ir realizējusi metionīna tirgū tajā finanšu gadā, kas bija pirms Lēmuma pieņemšanas, pat nerodoties vajadzībai noskaidrot, vai šī argumentācija ir pieņemama saistībā ar Reglamenta 48. panta 2. punktu un vai pastāv cieša saikne starp šo argumentāciju un vienu no prasības pieteikumā norādītajiem pamatiem, pietiek atgādināt, ka ne Regula Nr. 17, ne judikatūra, ne Pamatnostādnes neparedz, ka naudas soda apmērs ir jānosaka tieši atkarībā no ietekmētā tirgus lieluma, jo šis faktors ir tikai viens no daudziem apstākļiem, kas būtu jāņem vērā. No Regulas Nr. 17, kas ir interpretēta judikatūrā, izriet, ka uzņēmumam par konkurences tiesību pārkāpumu uzliktā naudas soda apmēram, kopumā vērtējot, ir jābūt samērīgam ar pārkāpumu, ņemot vērā pārkāpuma smagumu (šajā sakarā skat. Pirmās instances tiesas 1994. gada 6. oktobra spriedumu lietā T-83/91 *Tetra Pak*/Komisija, *Recueil*, II-755. lpp., 240. punkts, un pēc analoģijas 1997. gada 21. oktobra spriedumu lietā T-229/94 *Deutsche Bahn*/Komisija, *Recueil*, II-1689. lpp., 127. punkts). Kā Tiesa ir apstiprinājusi šī sprieduma 58. punktā minētā sprieduma lietā *Musique diffusion française* u.c. 120. punktā, lai novērtētu pārkāpuma smagumu, ir jāņem vērā ļoti daudzi apstākļi, kuru raksturs un nozīme atšķiras atkarībā no attiecīgā pārkāpuma veida un tam raksturīgajiem apstākļiem (Pirmās instances tiesas 2004. gada 8. jūlija

spriedums apvienotajās lietās T-67/00, T-68/00, T-71/00 un T-78/00 *JFE Engineering*/Komisija, Krājums, II-2501. lpp., 532. punkts).

96 Šajā sakarā ir jānorāda arī tas, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru vienīgā tiešā norāde uz attiecīgā uzņēmuma apgrozījumu, proti, robeža 10 % apmērā no apgrozījuma, kas Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktā paredzēta naudas soda noteikšanai, attiecas uz uzņēmuma kopējo apgrozījumu, kurš realizēts visā pasaulē (šajā sakarā skat. šī sprieduma 58. punktā minēto spriedumu lietā *Musique diffusion française* u.c., 119. punkts), nevis apgrozījumu, ko tas realizējis tirgū, kuru ietekmējusi ar konkurenci nesaderīgā sodītā darbība. No tā paša minētā sprieduma punkta izriet, ka šīs robežas mērķis ir novērst to, ka naudas sodi ir nesamērīgi ar uzņēmuma nozīmi tirgū kopumā (šī sprieduma 95. punktā minētais spriedums lietā *JFE Engineering*/Komisija, 533. punkts).

97 No iepriekš minētā izriet, ka pirmā pamata otrā daļa ir jānoraida.

98 Līdz ar to pirmais pamats ir jānoraida kopumā.

II — *Par otro pamatu, kas balstīts uz kļūdu novērtējumā, kas pieļauta attiecībā uz pārkāpuma vienoto un ilgstošo raksturu un tā ilgumu*

99 Prasītāja galvenokārt apstrīd to, ka no 1986. gada februāra līdz 1999. gada februārim ir piedalījusies vienotā un ilgstošā pārkāpumā. Tā atzīst, ka piedalījās pārkāpumā no 1986. līdz 1988. gadam, kā arī pēc 1992. gada, bet apgalvo, ka, pirmkārt, ar konkurenci nesaderīgā prakse netika īstenota no 1988. līdz 1992. gadam un ka, otrkārt, tā noteikti tika izbeigta 1997. gadā. Pakārtoti prasītāja uzskata, ka Komisijai katrā ziņā vajadzēja ņemt vērā to, ka vienošanos darbība tika pārtraukta vismaz no 1988. līdz 1992. gadam, kā arī pēc 1997. gada.

A — *Par pārkāpuma pārtraukšanu no 1988. līdz 1992. gadam*

1. Lietas dalībnieku argumenti

100 Prasītāja uzskata, ka pēc tam, kad no aizliegtas vienošanās bija izstājusies *Sumitomo*, "visaugstākā līmeņa" sanāksmes un ar konkurenci nesaderīgās vienošanās tika pārtrauktas 1988. gadā, un tās tika atjaunotas tikai 1992. gadā.

101 Pirmkārt, prasītāja uzskata, ka, Lēmuma 212. apsvērumā apstiprinot, ka, tā kā aizliegtas vienošanās dalībnieki nebija izpauduši savu nodomu grozīt vienošanās vai no tām atteikties, nevar uzskatīt par pierādītu to, ka no 1988. līdz 1992. gadam aizliegtas vienošanās darbība tika izbeigta, un Lēmuma 251. un turpmākajos apsvērumos norādot, ka, tā kā aizliegtas vienošanās dalībnieki nebija savstarpēji paziņojuši par savu nodomu izbeigt vienošanās, tad no tā būtu jāsecina, ka netika izstrādāta jauna aizliegta vienošanās, bet tikai organiski pilnveidota aizliegtas vienošanās kompleksā struktūra, — Komisija ir netieši atzinusi, ka tās rīcībā nebija tiešu pierādījumu par aizliegtas vienošanās pastāvēšanu no 1998. līdz 1992. gadam. Tādējādi Komisija ir balstījusies uz pieņēmumiem un, viņasprāt, neizbēgamu rīcību, neievērojot prasības, kas ir saistītas ar pierādījumu iesniegšanu un principu *in dubio pro reo* (Tiesas 1975. gada 16. decembra spriedums apvienotajās lietās no 40/73 līdz 48/73, 50/73, no 54/73 līdz 56/73, 111/73, 113/73 un 114/73 *Suiker Unie* u.c./Komisija, *Recueil*, 1663. lpp., 354. punkts; 1978. gada 14. februāra spriedums lietā 27/76 *United Brands*/Komisija, *Recueil*, 207. lpp., 261.–266. punkts, un 1984. gada 28. marta spriedums apvienotajās lietās 29/83 un 30/83 *CRAM* un *Rheinzink*/Komisija, *Recueil*, 1679. lpp., 16. punkts). Turklāt savstarpēju paziņošanu par nodomu izbeigt aizliegtu vienošanos nekādā veidā nevar uzskatīt par apstākli, kas liecina par konkurences tiesībām pretējas vienošanās izbeigšanu (šī sprieduma 46. punktā minētais spriedums lietā *LR AF 1998*/Komisija 59. un turpmākie punkti). Tādējādi prasītājai nav jāpierāda, ka attiecīgajā laika posmā tā nav bijusi vienošanās dalībniece, bet gan Komisijai ir jāiesniedz pierādījumi, ka prasītāja faktiski tajā ir piedalījusies (Tiesas 1998. gada 17. decembra spriedums lietā C-185/95 P *Baustahlgewebe*/Komisija, *Recueil*, I-8417. lpp., 58. punkts).

102 Otrkārt, prasītāja pēc būtības uzsver, ka Komisija kļūdaini ir novērtējusi dažādus dokumentus, cenšoties pierādīt, ka no 1988. līdz 1992. gadam pastāvēja aizliegta vienošanās.

103 Šo apgalvojumu pamatojumam prasītāja norāda, ka, pirmkārt, *Nippon Soda* 2000. gada 23. februāra apsvērumos iekļautajā faktu izklāstā, uz kuru balstās Komisija, tikai vienu reizi ir minēts tas, ka no 1988. līdz 1990. gadam notika sanāksmes, kas līdz 1998. gada 13. maijam tika rīkotas dažādos veidos, satiekoties tikai sadarbības partneriem. Komisija nebija ņēmusi vērā to, ka *Nippon Soda* paziņojumi attiecas, pirmkārt, uz to, ka "visaugstākā līmeņa" sanāksmes tika izbeigtas 1988. gadā, un, otrkārt, uz to, ka sadarbības partneru sanāksmes no 1988. līdz 1990. gadam attiecās tikai uz veidu, kādā dalībnieki var sevi aizsargāt no *Monsanto* konkurences, un uz to, kā tiek organizēta apmaiņa ar informāciju, kas nav atzīstama par konkurences tiesību pārkāpumu.

104 Otrkārt, attiecībā uz *Nippon Soda* iesniegto 1990. gada 5. maija paziņojumu (turpmāk tekstā — "1990. gada 5. maija paziņojums"), no kura Komisija secināja, ka 1989. gadā ir notikusi sanāksme, prasītāja tieši pretēji uzsver, ka šī dokumenta ievadā ir izklāstīti iemesli, kuru dēļ 1989. gadā tika pārtrauktas tirdzniecības sadarbības attiecības, proti, tas, ka starp *Sumitomo*, no vienas puses, un *Degussa* un *Rhône-Poulenc*, no otras puses, pastāv domstarpības. Turklāt 1990. gada 5. maija paziņojumā ir norādīts, ka 1989. gada augusta sanāksmes mērķis bija pārliecināt *Degussa* nepārdot metionīnu ar atlaidi. No minētā paziņojuma tomēr izriet, ka *Degussa* kategoriski atraidīja visus pārliecināšanas mēģinājumus, jo tā komercdarbības mērķis bija konkurēt ar *Monsanto* un *Sumitomo*. Tādējādi šo sanāksmi labākajā gadījumā varētu uzskatīt vienīgi par *Nippon Soda* un *Rhône-Poulenc* mēģinājumu pierunāt prasītāju piedalīties pārkāpumā, un tā jebkurā gadījumā pierāda, ka prasītājai nebija ar konkurenci nesaderīga nodoma.

105 No 1990. gada 5. maija paziņojuma Komisija nepamatoti ir secinājusi un Lēmuma 103.–106. apsvērumā norādījusi, ka tika piedāvāta iespēja rīkot jaunu sanāksmi, bet

nav zināms, vai šāda sanāksme faktiski notika, kaut arī *Nippon Soda* savukārt norāda, ka nebija iespējams panākt kopīgu tirdzniecības cenas novērtējumu, ņemot vērā to, ka pati *Rhône-Poulenc* nebija ieinteresēta kopīgajā cenu politikā.

106 Visbeidzot, 1990. gada 5. maija paziņojums liecināja par to, ka bija "pamats domāt, ka *Degussa* īpaši neinteresēja tas, ko *Rhône-Poulenc* patiesībā domāja". Līdz ar to prasītāja atzīst, ka šaubās par to, vai pamatots ir Lēmuma 106. apsvērumā izteiktais Komisijas apgalvojums, ka *Degussa*, *Rhône-Poulenc* un *Nippon Soda* 1989. un 1990. gadā tikās vairākas reizes, lai apspriestu cenas un tirgus rādītājus un lai izlemtu to, kādus kopīgus pasākumus veikt saistībā ar jauno tirgus situāciju. Prasītāja atgādina, ka *Degussa* savukārt citiem attiecīgajiem uzņēmumiem skaidri izteica savu nodomu neturpināt pildīt vienošanās.

107 Treškārt, prasītāja apgalvo, ka Komisija nav sniegusi pietiekamus juridiskus pierādījumus par to, ka prasītāja piedalījās pārkāpumā no 1990. līdz 1992. gadam. No *Rhône-Poulenc* 2000. gada 5. decembra papildu paziņojuma izriet, ka 1990. gada 10. jūnija *Degussa* un *Rhône-Poulenc* sanāksmes noslēgumā tikai tika nolemts sazināties ar *Nippon Soda*, lai apspriestu cenu pazemināšanu un regulārāku sanāksmju organizēšanu. Komisijas apgalvojums, ka 1986. gada aizliegta vienošanās netika izbeigta un ka *Nippon Soda* jau bija iesaistījusies šādu pasākumu veikšanā, līdz ar to ir kļūdains (Lēmuma 110. apsvērums).

108 *Nippon Soda* paziņojumā par 1990. gada 7. novembra sanāksmi Seulā (turpmāk tekstā — "paziņojums par 1990. gada 7. novembra sanāksmi") nebija nevienas norādes attiecībā uz vienošanos par cenu paaugstināšanas paziņošanu vai īstenošanu, bet gan par to, ka *Rhône-Poulenc* un *Degussa* neparedz cenu otrreizēju paaugstināšanu bez *Monsanto* dalības. No šī dokumenta nebūt arī nevar secināt, kā to apgalvo Komisija, ka cenas vienu reizi jau tika paaugstinātas, kā to apstiprina 1990. gada 5. maija paziņojums. Turklāt prasītāja pēc būtības apstiprina, ka nevar paļauties uz šī paziņojuma formulējumu, ņemot vērā to, ka runa bija nevis par

oriģinālekseplāru, bet gan par tulkojumu, kas, iespējams, veikts no japāņu valodas, kā par to liecina tā iespiestā versija, kā arī acīmredzama kļūda gadā, kas attiecīgajā datumā norādīts kā "1998. gada novembris".

109 Tāpat arī Komisija nevarēja pierādīt to, ka pastāvēja jebkāda vienošanās attiecībā uz 1991. gadu. Savā 1999. gada 26. maija paziņojumā *Rhône-Poulenc* norādīja, ka 1991. gada sanāksmju "mērķis bija radīt un paaugstināt trīs konkurentu savstarpējo paļāvību". Tādējādi šīs sanāksmes faktiski bija sagatavošanās sarunas, kas nenoslēdzās ar mēģinājumu noslēgt vienošanos vai vienoties par saskaņotām darbībām. Šī analīze turklāt ir apstiprināta *Rhône-Poulenc* 2000. gada 5. decembra papildu paziņojumā.

110 Komisija apgalvo, ka tā ir sniegusi pietiekamus juridiskus pierādījumus par prasītājas dalību vienotā un ilgstošā pārkāpumā laika posmā no 1986. gada februāra līdz 1999. gada februārim, un atkārto savus apgalvojumus, kas iekļauti Lēmuma 96.–115., 212., 255. un 256. apsvērumā.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

111 Jāsecina, ka prasītāja saistībā ar šo prasību neapstrīd to, ka ir piedalījusies divās, viņasprāt, atsevišķās aizliegtās vienošanās, proti, laika posmā no 1986. gada februāra līdz 1988. gada rudenim, kurā aizliegtas vienošanās dalībnieks bija arī japāņu ražotājs *Sumitomo*, un laika posmā no 1992. gada marta līdz 1997. gada oktobrim, proti, dienai, kurā, viņasprāt, pārkāpums tika izbeigts pretēji tam, ko apgalvo Komisija, proti, ka pārkāpums turpinājās līdz 1999. gada februārim. Prasītāja uzskata, ka attiecībā uz laika posmu no 1988. līdz 1992. gadam Komisija nav pierādījusi, ka pastāvēja aizliegta vienošanās, kurā tā būtu piedalījusies, un ka tādējādi Komisija ir

pieļāvusi kļūdu novērtējumā, uzskatot, ka prasītāja ir piedalījusies vienotā un ilgstošā pārkāpumā no 1986. gada marta līdz 1999. gada martam.

112 Tādējādi ir svarīgi noskaidrot, vai Komisija ir sniegusi pietiekamus juridiskus pierādījumus par to, ka laika posmā no 1988. gada rudens līdz 1992. gada martam prasītāja piedalījās darbībās, kas ir uzskatāmas par EKL 81. panta 1. punkta un EEZ līguma 53. panta pārkāpumu un kas, ņemot vērā neapstrīdētus pārkāpumus, kuri izdarīti pirms un pēc attiecīgā laika posma, iekļaujas "kopējā plānā", jo tām ir identisks priekšmets, kas apdraud konkurenci kopējā tirgū. Šajā aspektā attiecībā uz minēto laika posmu ir jānovērtē Komisijas savāktie pierādījumi, kā arī secinājumi, pie kuriem tā nonākusi Lēmuma 95. un turpmākajos apsvērumos.

a) Par prasītājas dalību vienošanās un/vai saskaņotās darbībās no 1988. līdz 1992. gadam

113 Vispirms ir jānorāda, ka prasītāja, pirmkārt, pārmet Komisijai, ka Lēmuma 212., 251. un turpmākajos apsvērumos tā tikai no tā vien, ka 1986. gada aizliegta vienošanās dalībnieki pēc *Sumitomo* izstāšanās 1988. gadā nebija darījuši zināmu savu nodomu izbeigt līgumus, ir secinājusi, ka nebija pierādīts, ka aizliegta vienošanās tika pārtraukta. Balstoties uz šādu pieņēmumu, Komisija ir izmainījusi pierādīšanas pienākumu, kas tai principā ir jāizpilda.

114 Šajā sakarā ir jāatgādina — pastāvīgā judikatūra ir tāda, ka prasība par uzņēmējiem nodrošināmo tiesisko drošību nozīmē to, ka, pastāvot strīdam par to, vai ir noticis konkurences tiesību normu pārkāpums, Komisija, kam ir uzlikts pienākums pierādīt konstatētos pārkāpumus, iesniedz juridiski pietiekamus pierādījumus tam, ka pastāv apstākļi, kas veido pārkāpumu. Attiecībā uz minēto pārkāpuma ilgumu tas pats

tiesiskās drošības princips paredz, ka tad, ja nav pierādījumu, pamatojoties uz kuriem varētu tieši pierādīt pārkāpuma ilgumu, Komisija iesniedz vismaz tādus pierādījumus, kas attiecas uz apstākļiem, kas ir pietiekami tuvi laika ziņā, tā, lai saprātīgi varētu atzīt, ka šis pārkāpums ir turpinājies nepārtraukti laika posmā no viena līdz otram minētajam datumam (šī sprieduma 101. punktā minētais spriedums lietā *Baustahlgewebe*/Komisija, 58. punkts, un Pirmās instances tiesas 1994. gada 7. jūlija spriedums lietā T-43/92 *Dunlop Slazenger*/Komisija, *Recueil*, II-441. lpp., 79. punkts).

115 Nevainīguma prezumpcijas princips, kas izriet no ECTK 6. panta 2. punkta, ir daļa no pamattiesībām, kas saskaņā ar Tiesas judikatūru, kā tas apstiprināts Vienotā Eiropas akta preambulā un Līguma par Eiropas Savienību 6. panta 2. punktā, kā arī Hartas 47. pantā, ir atzītas Kopienu tiesību sistēmā. Ņemot vērā attiecīgo pārkāpumu raksturu, kā arī ar tiem saistīto sodu raksturu un smaguma pakāpi, nevainīguma prezumpcijas princips attiecas uz procedūrām, kas saistītas ar uzņēmumiem piemērojamo konkurences tiesību normu pārkāpumiem, kuru rezultātā var tikt uzlikts naudas sods vai kavējuma naudas (šajā sakarā skat. šī sprieduma 38. punktā minēto ECT spriedumu lietā *Öztürk*/Vācija un 1987. gada 25. augusta spriedumu lietā *Lutz*/Vācija, A sērija, Nr. 123-A; Tiesas 1999. gada 8. jūlija spriedumus lietā C-199/92 P *Hüls*/Komisija, *Recueil*, I-4287. lpp., 149. un 150. punkts, un lietā C-235/92 P *Montecatini*/Komisija, *Recueil*, I-4539. lpp., 175. un 176. punkts).

116 Šajā gadījumā ir jānorāda, ka Lēmuma 212. apsvērumā Komisija ir norādījusi:

"[..] 95.–125. apsvērumā ir pierādīts, ka dalībnieki 1989., 1990. un 1991. gadā turpināja piedalīties sanāksmēs, publiski nepaziņojot par norobežošanos no sanāksmēs nolemtā. Ņemot vērā iepriekšējo sanāksmju ar konkurenci acīmredzami nesaderīgo raksturu, tādu pierādījumu neesamība, kas apstiprina, ka dalība sanāksmēs nekādā veidā nebija saistīta ar nodomu, kas būtu nesaderīgs ar konkurenci, ļauj apstiprināt, ka prettiesiskais projekts faktiski tika turpināts [..]."

117 Tomēr no Lēmuma 96.–125., 212. un 255. apsvērumā sniegtās Komisijas argumentācijas izriet, ka, nebūt nebalstoties tikai uz to vai pat galvenokārt uz to, ka 1986. gada aizliegtas vienošanās dalībnieki nebija darījuši zināmu savu nodomu izbeigt minēto vienošanos pēc 1988. gada, Komisija detalizēti izanalizēja dokumentāros pierādījumus, ko tai bija nodevuši aizliegtas vienošanās dalībnieki un no kuriem tā secināja, ka minētie dalībnieki ne tikai nebija darījuši zināmu savu nodomu izbeigt līgumus, bet ka turklāt karteļa darbība nekad netika pārtraukta.

118 Ņemot vērā Lēmumu kopumā, Komisijai nevar pārmest, ka tā, novērtējot pārkāpuma vienoto un ilgstošo raksturu un tādējādi secinot, ka no 1988. līdz 1992. gadam šāda veida pārkāpums pastāvēja, balstījusies tikai uz to vien, ka, tā kā 1986. gada aizliegtas vienošanās dalībnieki nebija atklājuši nodomu izbeigt minēto aizliegto vienošanos, vajadzētu prezumēt, ka no 1989. līdz 1991. gadam notikušo sanāksmju mērķis bija nesaderīgs ar konkurenci un ka tās ir uzskatāmas par iepriekšējās aizliegtās vienošanās turpinājumu. Līdz ar to nevar piekrist prasītājas argumentam, ka Komisija ir pierādījusi, ka pārkāpums pastāvēja pēc 1988. gada rudens, balstoties uz vienkāršu pieņēmumu.

119 Ir jānoskaidro, vai dokumentārie pierādījumi, uz kuriem ir balstījusies Komisija, varētu būt pietiekami juridiski pierādījumi tam, ka no 1988. līdz 1992. gadam prasītāja ir piedalījusies konkurences tiesību pārkāpumā un ka — apstiprinošas atbildes gadījumā — šis pārkāpums ir atzīstams par iepriekšējās aizliegtās vienošanās turpinājumu, kuras pastāvēšanu prasītāja nav apstrīdējusi.

120 Lietas materiālu pārbaude liecina par to, ka laika posmā no 1988. līdz 1992. gadam ir jānošķir divi laika posmi, proti, pirmais, kas ilga no 1988. gada beigām, kad *Sumitomo* izstājās no sākotnējās aizliegtās vienošanās, līdz 1990. gada vasarai, un otrais — no 1990. gada vasaras beigām līdz 1992. gada martam, attiecībā uz kuru prasītāja atzīst, ka ir piedalījusies pārkāpumā, ko tā uzskata par atsevišķu pārkāpumu.

Par laika posmu no 1988. gada beigām līdz 1990. gada vasaras beigām

121 Attiecībā uz laika posmu no 1988. gada beigām līdz 1990. gada vasarai jāatgādina, ka Lēmuma 98.–106. apsvērumā Komisija ir apgalvojusi, ka pēc *Sumitomo* izstāšanās no sākotnējās aizliegtās vienošanās *Rhône-Poulenc* un *Nippon Soda*, neraugoties uz lielām grūtībām, kas tām bija radušās darbības koordinēšanā, satikās vairākas reizes 1989. un 1990. gadā, lai apspriestu cenas un tirgus rādītājus un lai izlemtu, kādus kopīgus pasākumus veikt saistībā ar jauno tirgus situāciju pēc *Monsanto* ienākšanas tirgū. Šajā nolūkā Komisija norādīja uz šādām sanāksmēm, kuru norisi prasītāja vispār neapstrīd:

Datums	Vieta	Dalībnieki
1989. gada augusts	Nav minēta	Nippon Soda, Degussa, Rhône-Poulenc
1989. gada rudens	Japāna	Nippon Soda, Degussa
1990. gada 10. jūnijs	Frankfurte pie Mainas	Degussa, Rhône-Poulenc

122 Prasītājas argumentācija pēc būtības ir balstīta uz apgalvojumu, ka šīs sanāksmes nepierāda, ka aizliegta vienošanās tika turpināta un ka dokumenti, uz kuriem pamatojas Komisija, tieši pretēji pierāda, ka minēto sanāksmju dalībnieki nevarēja vienoties un ka prasītāja noraidīja visus priekšlikumus attiecībā uz aizliegtu vienošanos par cenu.

123 No *Nippon Soda* 2000. gada 23. februāra atbildes uz Komisijas lūgumu sniegt informāciju (turpmāk tekstā — "*Nippon Soda* 2000. gada 23. februāra paziņojums") un 1990. gada 5. maija paziņojuma izriet, ka, kaut arī ir jāatzīst, ka "visaugstākā līmeņa" sanāksmes tika izbeigtas 1988. gadā, tomēr saskaņā ar minētajiem dokumentiem, ko prasītāja nebūt neapstrīd, sadarbības partneru sanāksmes turpināja notikt no 1988. līdz 1998. gadam un ka daļēji šo sanāksmju mērķis bija aizstāt iepriekšējās visaugstākā līmeņa sanāksmes.

124 Turklāt, kaut arī no *Nippon Soda* 2000. gada 23. februāra paziņojuma patiešām nevar secināt, ka laika posmā no 1989. līdz 1990. gadam sanāksmju dalībnieki bija vienojušies par cenu noteikšanu, klientu sadali vai ražošanas apjoma ierobežošanu, tomēr ir jānorāda, ka šī paziņojuma 2.8. un 2.9. punktā ir minēts, ka tika izstrādāta elastīgāka "mērķa cenu" sistēma un ka sanāksmju mērķis bija aizsargāties no jaunpienācēja *Monsanto* radītās konkurences tirgū un apmainīties ar informāciju šajā nolūkā. Minētā paziņojuma 6.2. punktā ar nosaukumu "Pēc 1990. gada 1. janvāra notikušo sanāksmju priekšmets" *Nippon Soda* apstiprina šo aprakstu, norādot, ka 1990. gadā *Monsanto* veiktā darbība bija galvenais drauds vienošanās dalībniekiem un ka tādējādi sanāksmes, kas notika regulāri, bija vērstas uz to, lai savāktu informāciju par minēto darbību, un uz mērķa cenu apspriešanu.

125 No 1990. gada 5. maija paziņojuma izriet, ka 1989. gada augustā notika *Nippon Soda*, *Rhône-Poulenc* un *Degussa* sanāksme un 1989. gada rudenī — *Degussa* un *Nippon Soda* sanāksme, ko prasītāja neapstrīd. Šo sanāksmju mērķis bija atrunāt *Degussa* pārdot metionīnu ar atlaidi. No šī paša dokumenta izriet, ka *Degussa* noraidīja šo priekšlikumu, līdz ar to nevar uzskatīt, ka dalībnieki šajās sanāksmēs bija panākuši vienošanos par cenām. Tomēr paziņojums liecina par to, ka *Degussa* šajā sakarā bija norādījusi, pirmkārt, to, ka cenas pazemināšana tai bija nepieciešama, lai saglabātu savus tirdzniecības apjomus un līdz ar to savas nemainīgās izmaksas, un, otrkārt, ka, viņasprāt, saprātīga metionīna cena bija apmēram 2,80 ASV dolāri (USD) par kilogramu un ka tādējādi pašreizējā cena 3 USD/kg bija pārāk augsta.

126 Prasītāja apgalvo, ka šis paziņojums apstiprina to, ka attiecīgajā laika posmā starp sanāksmju dalībniekiem nebija iespējama aizliegtas vienošanās darbība.

127 Šajā sakarā ir jāatzīst, ka 1990. gada 5. maija paziņojums liecina par to, ka no 1989. gada līdz 1990. gada vasarai *Degussa* būtiski samazināja cenas, lai pārņemtu *Monsanto* klientus. Tāpat arī *Nippon Soda* apstiprina, ka attiecības starp *Degussa* un

Rhône-Poulenc pasliktinājās un ka tādējādi pastāv iespēja, ka kādu laiku *Rhône-Poulenc* stratēģija, iespējams, bija turpināt konkurēt ar *Monsanto*, *Degussa*, *Sumitomo* un *Nippon Soda*.

128 Tomēr ir svarīgi uzsvērt, ka, kaut arī Komisija nav pierādījusi, ka pastāvēja vienošanās par cenām, tā ir pierādījusi, ka prasītāja piedalījās sanāksmēs ar *Nippon Soda* un *Rhône-Poulenc* visā minētajā laika posmā un ka šo sanāksmju laikā notika apmaiņa ar informāciju par tirgus apstākļiem, tika apspriestas cenas un dalībnieki izklāstīja tirdzniecības stratēģiju, ko tie bija paredzējuši izmantot tirgū, un prasītāja bija paziņojusi cenu, ko tajā laikā tā uzskatīja par saprātīgu, proti, 2,80 USD/kg.

129 Tādējādi no šī īsā laika posma no 1988. gada beigām līdz 1990. gada vasaras beigām, kurā starp dalībniekiem pastāvēja domstarpības, nevar secināt, ka slepenā noruna tika izbeigta, ņemot vērā to, ka ne tikai sanāksmes turpināja notikt regulāri, bet ka turklāt šo sanāksmju mērķis bija tieši izlemt to, kādus pasākumus veikt saistībā ar jaunajiem tirgus rādītājiem. Apstāklis, ka prasītāja īslaicīgi bija samazinājusi cenas, lai pārņemtu *Monsanto* klientus, un ka tā visu laiku noraidīja *Nippon Soda* un *Rhône-Poulenc* priekšlikumus nesamazināt cenas, neļauj secināt, ka prasītāja bija paredzējusi norobežoties no sanāksmēs nolemtā un rīkoties patstāvīgi vēl jo vairāk tāpēc, ka saskaņā ar 1990. gada 5. maija paziņojumu tā bija paredzējusi panākt vienošanos ar citiem dalībniekiem par cenu paaugstināšanu, sākot no 1990. gada jūlija, un ka šajā nolūkā bija ļoti svarīgi pārliecināt *Rhône-Poulenc* atbalstīt savstarpējus centienus paaugstināt cenas.

130 Ir jāsecina, ka iespējamās domstarpības starp *Degussa* un *Rhône-Poulenc*, kas 1990. gada 5. maija paziņojumā vispār tika minētas kā pieņēmums, neliedza šiem uzņēmumiem satikties divas reizes 1990. gada vasarā, pirmo reizi — 1990. gada 10. jūnijā *Degussa* telpās Frankfurtē pie Mainas un otro reizi — Parīzē. Pēdējā

tikšanās reizē, kā par to liecina *Rhône-Poulenc* neapstrīdētie paziņojumi, dalībnieki apmainījās ar informāciju par tirgu. *Rhône-Poulenc* izklāstīja *Degussa* savus pasaules tirdzniecības rādītājus un tās kopīgi apsprieda *Degussa* tirdzniecības rādītājus, kaut arī *Degussa* nebija sniegusi nevienu konkrētu skaitli.

131 No tā izriet, ka, kā Lēmuma 103. apsvērumā uz to pēc būtības vērš uzmanību Komisija, kaut arī no 1988. gada beigām līdz 1990. gada vasarai sākotnējā aizliegtā vienošanās piedzīvoja dažādas svārstības, kas bija saistītas ar *Sumitomo* izstāšanos un *Monsanto* ienākšanu tirgū, *Degussa*, *Rhône-Poulenc* un *Nippon Soda* šajā laika posmā turpināja rīkot sanāksmes, lai vienotos par kopēju stratēģiju cīnīties pret *Monsanto* konkurenci, un ka šajā nolūkā notika apmaiņa ar informāciju par *Rhône-Poulenc*, *Nippon Soda* un *Degussa* noteiktajām cenām un tirdzniecību, kā arī informāciju par *Monsanto* veikto darbību.

132 Šajā posmā ir jāatgādina, ka ar "saskaņotu darbību" jēdzienu saprot zināma veida koordināciju starp uzņēmumiem, kas, nepanākot to, ka tiek noslēgta vienošanās šī vārda īstajā nozīmē, apzināti aizstāj praktisku savstarpējo sadarbību, apdraudot konkurenci (Tiesas 1972. gada 14. jūlija spriedums 48/69 lietā *ICI*/Komisija, *Recueil*, 619. lpp., 64. punkts). Konkrētie koordinācijas un sadarbības kritēriji, kam nebūt nav vajadzīga īsta "plāna" izstrādāšana, ir jāaplūko, ņemot vērā koncepciju, kas ir raksturīga Līguma normām par konkurenci un saskaņā ar kuru visiem uzņēmumiem patstāvīgi ir jānosaka politika, ko tie ir paredzējuši piemērot kopējā tirgū. Kaut arī šī prasība par patstāvīgu [politikas noteikšanu] patiešām neizslēdz uzņēmumu tiesības saprātīgi pielāgoties konstatētajai rīcībai vai iepriekš rēķināties ar saviem konkurentiem, tā tomēr stingri aizliedz tiešu vai netiešu uzņēmumu savstarpēju sazināšanos, kuras mērķis ir vai nu ietekmēt pašreizējā vai iespējamā konkurenta rīcību tirgū, vai arī atklāt šādam konkurentam to, kā viņš ir nolēmis vai paredzējis rīkoties tirgū, vai arī ja tāds ir šīs sazināšanās rezultāts (šī sprieduma 101. punktā minētais spriedums lietā *Suiker Unie* u.c./Komisija, 173. un 174. punkts; Pirmās instances tiesas 1999. gada 20. aprīļa spriedums apvienotajās lietās no T-305/94 līdz

T-307/94, no T-313/94 līdz T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 un T-335/94 *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, *Recueil*, II-931. lpp., 720. punkts).

133 Tādējādi, lai pierādītu saskaņotas darbības, nav jāpierāda, ka konkrēts konkurents attiecībā uz vienu no vairākiem citiem konkurentiem ir formāli apņēmies rīkoties noteiktā veidā vai ka konkurenti ir kopīgi vienojušies par turpmāku rīcību tirgū (Pirmās instances tiesas 2000. gada 15. marta spriedums apvienotajās lietās T-25/95, T-26/95, no T-30/95 līdz T-32/95, no T-34/95 līdz T-39/95, no T-42/95 līdz T-46/95, T-48/95, no T-50/95 līdz T-65/95, no T-68/95 līdz T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 un T-104/95 *Cimenteries CBR* u.c./Komisija, *Recueil*, II-491. lpp., 1852. punkts). Pietiek ar to, ka konkurents, paziņojot par savu nodomu, ir novērsis vai vismaz būtiski samazinājis šaubas par tā sagaidāmo rīcību tirgū (Pirmās instances tiesas 1991. gada 17. decembra spriedums lietā T-4/89 *BASF*/Komisija, *Recueil*, II-1523. lpp., 242. punkts, un spriedums lietā T-7/89 *Hercules Chemicals*/Komisija, *Recueil*, II-1711. lpp., 260. punkts).

134 Turklāt, kaut arī tas, ka aizliegtas vienošanās dalībnieki, kā norāda prasītāja, viens otram darīja zināmu savu nodomu to izbeigt, nav uzskatāms par apstākli, kas liecina par tās izbeigšanu, jāatzīst, ka saskaņā ar labi iedibinātu judikatūru, tiklīdz uzņēmums, pat ne aktīvi, bet tomēr piedalās uzņēmumu sanāksmēs, kuru mērķis ir nesaderīgs ar konkurenci, un tiklīdz tas publiski nenorobežojas no sanāksmēs nolemtā, tādējādi liekot pārējiem dalībniekiem domāt, ka tas piekrīt sanāksmēs nolemtajam un ka tas lēmumu pildīs, var uzskatīt, ka ir pierādīts, ka tas ir minētajās sanāksmēs panāktās aizliegtās vienošanās dalībnieks (šī sprieduma 133. punktā minētais Pirmās instances tiesas spriedums lietā *Hercules Chemicals*/Komisija, 232. punkts; 1992. gada 10. marta spriedums lietā T-12/89 *Solvay*/Komisija, *Recueil*, II-907. lpp., 98. punkts, un 1995. gada 6. aprīļa spriedums lietā T-141/89 *Tréfileurope*/Komisija, *Recueil*, II-791. lpp., 85. un 86. punkts).

135 Kaut arī no lietas materiālos iekļautās un iepriekš izklāstītās informācijas patiešām izriet, ka starp sanāksmju dalībniekiem varēja pastāvēt dažas domstarpības, jāatzīst, ka sanāksmes turpināja notikt un ka nevar uzskatīt, ka *Degussa* būtu publiski

norobežojusies no sanāksmēs nolemtā, it īpaši tad, kad tā bija norādījusi, kāda būs tās rīcība tirgū un cenas, ko tā uzskatīja par saprātīgām, un kad tā pati bija atklājusi savu nodomu īstenot saskaņotu darbību, lai paaugstinātu cenas 1990. gada jūlijā.

136 Turklāt, kaut arī no EKL 81. panta 1. punkta izriet, ka saskaņotas darbības ir ne tikai uzņēmumu apspriešanās, bet arī šīs apspriešanās rezultātā veiktā darbība tirgū un cēloņsakarība starp tām (Tiesas 1999. gada 8. jūlija spriedums lietā C-49/92 P Komisija/*Anic Partecipazioni*, *Recueil*, I-4125. lpp., 118. punkts, un šī sprieduma 115. punktā minētais spriedums lietā *Hüls*/Komisija, 161. punkts), ja vien nav pretēju pierādījumu, kurus iesniegt ir pienākums iesaistītajiem uzņēmējiem, ir jāpieņem, ka uzņēmumi, kas piedalās apspriedēs un kas turpina darboties tirgū, ir ņēmuši vērā informāciju, ar kuru tie apmainījušies ar saviem konkurentiem, lai noskaidrotu to rīcību tirgū (iepriekš minētais spriedums lietā Komisija/*Anic Partecipazioni*, 121. punkts, un iepriekš minētais spriedums lietā *Hüls*/Komisija, 162. punkts). Tā tas vēl jo vairāk ir tad, ja apspriešanās notiek regulāri ilgā laika posmā, kā tas bija šajā gadījumā, kad aizliegta vienošanās tika panākta 1986. gadā.

137 Ņemot vērā iepriekš minēto, ir jāsecina, ka Komisija pamatoti Lēmuma 106. apsvērumā atzina, ka "[bija] pierādīts vismaz tas, ka [..] dalībnieki [bija] sazinājušies, [bija] apmainījušies ar informāciju par cenām un tirdzniecības apjomiem un [bija] apsprieduši cenu paaugstināšanu 1989. un 1990. gadā" un ka, Lēmuma 194. un turpmākajos apsvērumos balstoties uz iepriekš minēto judikatūru, tā secinājusi, ka minētajā laika posmā atbildētāja bija vienošanās dalībniece un/vai piedalījās saskaņotās darbībās.

138 Jautājumam par to, kā Komisija norāda 106. apsvērumā, vai no *Nippon Soda* 1990. gada 7. novembra paziņojuma varēja secināt, ka "pirmā" cenu paaugstināšanas kampaņa notika jau 1990. gada vasarā, šajā sakarā nav nozīmes, jo Komisija savus secinājumus nav balstījusi uz šo apstākli, kas papildus ir izvirzīts vienkārši kā iespējamība. Turklāt ir jāatzīst, ka šādu pieņēmumu nevar uzskatīt par pilnībā

nepamatotu, ņemot vērā to, ka, pirmkārt, minētā paziņojuma ievaddaļā ir skaidri norādīts, ka *Rhône-Poulenc* un *Degussa* bija "satraukušās par otro piedāvāto cenu paaugstināšanu", un, otrkārt, *Degussa* jau bija atklājusi savu nodomu paaugstināt cenas 1990. gada jūlijā un šajā nolūkā bija sazinājusies ar *Rhône-Poulenc* un *Nippon Soda*, lai noorganizētu trīspusēju sanāksmi.

139 Tāpat arī prasītājas arguments, ka no *Rhône-Poulenc* 2000. gada 5. decembra papildu paziņojuma izriet, ka tās un *Degussa* pārstāvji pirmo reizi tikās 1990. gada 10. jūnijā, ka tie šajā sakarā nolēma sazināties ar *Nippon Soda* un ka tādējādi tajā laikā nepastāvēja ne vienošanās, ne arī tika turpināta jebkāda programma, neatspēko *Nippon Soda* paziņojumus, kā arī tās sniegto 1990. gada 5. maija paziņojumu, no kura izriet, ka sadarbības partneru sanāksmes attiecīgajā laika posmā turpinājās un ka 1989. gada augustā notika viena sanāksme, kurā piedalījās *Nippon Soda*, *Rhône-Poulenc* un *Degussa*, un 1989. gada augustā notika otra sanāksme, kurā piedalījās *Degussa* un *Nippon Soda*.

140 *Rhône-Poulenc* 2000. gada 5. decembra papildu paziņojums, uz kuru balstās prasītāja, norāda tikai uz to, ka H. un B. kungs no *Rhône-Poulenc* iedrošināja K. kungu, kas uzņēmumā ieradās 1990. gada aprīlī, sazināties ar R. kundzi no *Degussa*, lai tai stādītos priekšā kā B. kunga pēctecis. Tādējādi tas, ka K. kungs un R. kundze pirmo reizi tikās 1990. gada 10. jūnijā, neliecina par to, ka *Rhône-Poulenc*, *Degussa* un *Nippon Soda* nesazinājās laika posmā no 1988. gada beigām līdz minētajam datumam. Tāpat arī viena pati minētajā paziņojumā iekļautā norāde, ka 1990. gada 10. jūnija divpusējās sanāksmes laikā *Rhône-Poulenc* un *Degussa* nolēma sazināties ar *Nippon Soda*, lai apspriestu metionīna cenas krišanos un iespēju rīkot regulārākas sanāksmes, nerada pamatu secināt, ka šie uzņēmumi bija pārtraukuši jebkādu divpusēju vai trīspusēju sazināšanos pēc *Sumitomo* izstāšanās no aizliegtas vienošanās 1988. gada beigās.

Par laika posmu no 1990. gada vasaras beigām līdz 1992. gada martam

141 Attiecībā uz laika posmu no 1990. gada vasaras beigām līdz 1992. gada martam, pirmkārt, ir jāatgādina, ka *Rhône-Poulenc* 1999. gada 26. maija paziņojums nepārprotami liecina par to, ka *Degussa*, *Rhône-Poulenc* un *Nippon Soda* tikās Honkongā 1990. gada vasaras beigās, lai apspriestu neseno metionīna cenas krišanos un šajā sakarā vienojās palielināt savas cenas no 2,50 uz 2,80 USD/kg.

142 *Nippon Soda* paziņojums par 1990. gada 7. novembra sanāksmi Seulā, kas pēc Komisijas uzskatiem, šķiet, īstenībā varētu būt tā pati sanāksme, kas notika 1990. gada 19. novembrī un par kuras vietu *Rhône-Poulenc* savā papildu 2000. gada 5. decembra paziņojumā ir minējusi Honkongu, pēc Komisijas domām apstiprina to, ka dalībnieki bija vienojušies par šādiem jautājumiem: pirmkārt, spēkā esošo cenu saglabāšanu Vācijas markas (DEM) zonā (proti, 5,10 DEM/kg) 1991. gada pirmajā ceturksnī; otrkārt, cenu paaugstināšanas apmēram par 10 % pasludināšanu šajā pašā zonā no 1991. gada aprīļa; treškārt, vispārēju cenu paaugstināšanu, veicot otro kampaņu 1991. gada janvārī, un, ceturtkārt, cenu pielāgošanu zonās, kurās cenu līmenis ir zems (it īpaši Kanādā), lai atturētu pārdevējus no reeksporta. Turklāt vienai sanāksmei vajadzēja notikt 1991. gada februāra beigās Eiropā, lai apspriestu cenas 1991. gada aprīlī un laika posmā pēc šī datuma.

143 No tā izriet, ka, vēlākais, 1990. gada novembrī sanāksmju dalībnieki bija panākuši kopīgu vienošanos paaugstināt cenas atbilstoši noteiktajai kārtībai un tādējādi ir jāuzskata, ka starp tiem bija panākta vienošanās.

144 Šajā sakarā nevar piekrist prasītājas argumentam, ar kuru netiek apšaubīts *Nippon Soda* paziņojuma saturs, bet kas balstīts uz to, ka šis paziņojums tieši pretēji pierāda, ka *Degussa* nebija paredzējusi paaugstināt cenas bez *Monsanto* dalības.

145 Pirmkārt, no šī paziņojuma un īpaši no prasītājas citētā iii) punkta ("Gan *Rhône-Poulenc*, gan *Degussa* ir jāsazinās ar *Monsanto* atsevišķi un jāmēģina to pārliecināt iesaistīties otrajā cenu paaugstināšanas kampaņā. Lai sagatavotos piedāvātajai cenu paaugstināšanai, kas paredzēta 1991. gada janvārī un turpmākajos mēnešos, sanāksmēm ar *Monsanto* vajadzētu notikt 199[0]. gada novembrī") nekādā ziņā neizriet, ka *Monsanto* dalība ir vienošanās priekšnosacījums. Minētajā paziņojumā ir minēts tikai tas, ka *Rhône-Poulenc* un *Degussa* ir jāmēģina pārliecināt *Monsanto* kļūt par aizliegtas vienošanās dalībnieci pirms piedāvātās cenu paaugstināšanas 1991. gada janvārī, nenorādot, ka vienošanās netiktu panāktas, ja *Monsanto* atteiktos piedalīties. Līdz ar to plānotie pasākumi, šķiet, drīzāk ir paredzēti, lai palielinātu vienošanās efektīvu darbību, nevis kā nosacījums tās pastāvēšanai.

146 Otrkārt, pat ja pieņem, ka šo frāzi varētu saprast kā tādu, kurā ir izvirzīts nosacījums vienošanās izpildei, dalībniekiem tomēr bija kopīga vēlēšanās paaugstināt metionīna cenas tirgū un tādējādi tika panākta ar konkurenci nesaderīga vienošanās (šajā sakarā skat. šī sprieduma 53. punktā minēto spriedumu lietā *Archer Daniels Midland* un *Archer Daniels Midland Ingredients*/Komisija, 228. punkts). Turklāt vienošanās daļa, kas paredzēja cenu pielāgošanu zonās, kurās cenu līmenis bija zems, lai atturētu pārdevējus no reeksporta, nebija atkarīga no *Monsanto* dalības tajā.

147 Iespējamie prasītājas minētie apstākļi, kuru mērķis ir pierādīt, ka *Nippon Soda* 1990. gada 7. novembra paziņojums nebija oriģināls, bet gan tikai tulkojums, ir ne tikai vienkārši apgalvojumi, kuru patiesumu tā nav pierādījusi, bet, pamatojoties uz kuriem, turklāt nekādā ziņā nevarētu apšaubīt šī dokumenta pierādījuma spēku, un tie ir jānoraida kā nepamatoti.

148 Visbeidzot, ir jāsecina, ka jebkurā gadījumā prasītāja neapstrīd *Rhône-Poulenc* 1999. gada 26. maija paziņojumā iekļauto apgalvojumu, uz kuru Komisija atsaucās savā iebildumu rakstā un saskaņā ar kuru *Nippon Soda*, *Degussa* un *Rhône-Poulenc* 1990. gada vasaras beigās Honkongā panāca vienošanos paaugstināt cenas no 2,50 līdz 2,80 USD/kg.

149 Attiecībā uz laika posmu pēc 1990. gada novembra vienošanās panākšanas prasītāja atkārtoti norāda, ka Komisija nav pierādījusi tās piedalīšanos vienošanās vai saskaņotās darbībās līdz 1992. gada martam, jo, kā tā norāda, sanāksmes, kurās tā esot piedalījusies, bijušas vērstas tikai uz to, lai paaugstinātu konkurentu savstarpējās uzticības līmeni.

150 Šis apgalvojums ir acīmredzami nepamatots. Prasītāja nav ņēmusi vērā to, ka, kaut arī faktiski, kā viņa to apstiprina, *Rhône-Poulenc* 1999. gada 26. maija paziņojumā ir minēts, ka ceturkšņa sanāksmes, kas sākās 1991. gadā, notiek dažādās Eiropas un Āzijas pilsētās un to mērķis ir paaugstināt dalībnieku savstarpējās uzticības līmeni, šajā pašā dokumentā ir piebilsts, ka šo sanāksmju laikā to dalībnieki "apspriež ražošanu, konkurentus Ķīnā un Āzijā, klientus un nesenos līgumus" un ka "tie bieži vien savstarpēji apmainās ar informāciju par tirdzniecības rādītājiem, kas aprēķināti reģionālā līmenī vai pa valstīm". Tādējādi, "kaut arī nekad nav notikusi klientu sadale, pastāvīgi tika veikti pasākumi, lai saglabātu cenas". *Rhône-Poulenc* 2000. gada 5. decembra papildu paziņojumā papildus iepriekš izklāstītajam ir norādīts, ka šajās ceturkšņa sanāksmēs notika apmaiņa ar informāciju par cenu stratēģijām un ražošanas jautājumiem un ka mērķa cenas tika noteiktas pa reģioniem. Turklāt tajā ir norādīts, ka, ja viens no dalībniekiem ir sūdzējies par kāda cita konkurenta rīcību tirgū, dalībnieki mēģina atrisināt domstarpību. Visbeidzot, *Rhône-Poulenc* secina, ka kopīgā vienprātīgā vienošanās bija atturēties veikt radikālas darbības, būtiski samazinot cenas.

151 Lēmuma 115.–123. apsvērumā balstoties uz iepriekš minētajiem dokumentiem, Komisija juridiski pamatoti Lēmuma 125. apsvērumā noraidīja *Degussa* argumentāciju, ka tās dalība sanāksmēs, kuru mērķis bija nesaderīgs ar konkurenci, līdz 1992. gadam nav pierādīta.

152 Lēmumā patiešām nav minētas precīzas ziņas par šo sanāksmju datumiem un vietām 1991. gadā. Tomēr *Rhône-Poulenc* paziņojumi, ko prasītāja neapstrīd, skaidri norāda, ka lēmums rīkot sanāksmes ik ceturksni tika pieņemts 1991. gada sākumā. Turklāt gan *Nippon Soda*, gan *Rhône-Poulenc* norāda, ka šīs sanāksmes tika rīkotas, sākot no 1991. gada līdz 1998. gadam. Tādējādi ar vienu pašu apstākli, uz ko norāda prasītāja, ka nav nevienas precīzas norādes par karteļa sanāksmju laiku un vietu 1991. gadā, nepietiek, lai varētu secināt, ka minētā karteļa darbība tika pārtraukta šajā laika posmā, vēl jo vairāk, ja ir pierādīts, ka vienošanās tika panākta 1990. gada beigās un ka prasītāja neapstrīd to, ka bija vienošanās dalībniece 1992. gada martā.

153 Ir jāatgādina, ka tad, ja nav pierādījumu, kas var tieši norādīt uz pārkāpuma ilgumu, Komisijai ir jāsniedz vismaz tādi pierādījumi, kuri ir saistīti ar faktiskajiem apstākļiem, kas ir pietiekami tuvi laika ziņā, lai pamatoti varētu atzīt, ka šis pārkāpums turpinājās nepārtraukti no viena līdz otram minētajam datumam (šī sprieduma 114. punktā minētais Pirmās instances tiesas spriedums lietā *Dunlop Slazenger*/Komisija, 79. punkts, un 2000. gada 6. jūlija spriedums lietā T-62/98 *Volkswagen*/Komisija, *Recueil*, II-2707. lpp., 188. punkts). Ņemot vērā to, ka, pirmkārt, Komisija pareizi norādīja, ka 1990. gada novembrī pastāvēja prettiesiska vienošanās, otrkārt, prasītāja neapstrīd to, ka, sākot no 1992. gada, pastāvēja pārkāpums, un, visbeidzot, saskaņotie *Rhône-Poulenc* un *Nippon Soda* paziņojumi liecina par regulārām ceturkšņa sanāksmēm, sākot no 1991. gada sākuma, ir jāuzskata, ka minētās prasības šajā gadījumā ir izpildītas.

154 No visa iepriekš minētā izriet, ka Komisija juridiski pamatoti uzskatīja, ka prasītāja bija vienošanās dalībniece un/vai piedalījās saskaņotās darbībās no 1988. gada beigām līdz 1992. gada martam.

b) Par pārkāpuma vienoto un ilgstošo raksturu

155 Ir jāatgādina, ka par EKL 81. panta 1. punkta pārkāpumu var atzīt ne tikai atsevišķu darbību, bet arī darbību virkni vai arī ilgstošu darbību. Šo interpretāciju nevar apstrīdēt ar to, ka vienu vai vairākus šīs darbību virknes vai ilgstošās darbības elementus arī pašus par sevi katru atsevišķi varētu atzīt par minētās normas pārkāpumu (šajā sakarā skat. šī sprieduma 136. punktā minēto spriedumu lietā Komisija/*Anic Partecipazioni*, 81. punkts). Ja dažādas darbības iekļaujas "kopējā plānā, jo tām ir identisks priekšmets, kas apdraud konkurenci kopējā tirgū, Komisijai ir tiesības uzlikt atbildību par šīm darbībām, atkarībā no dalības pārkāpumā kopumā (Tiesas 2004. gada 7. janvāra spriedums apvienotajās lietās C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P un C-219/00 P *Aalborg Portland* u.c./Komisija, *Recueil*, I-123. lpp., 258. punkts).

156 Ir jānorāda, ka aizliegtām vienošanām, kurās dalību prasītāja atzīst laika posmā līdz 1988. gada beigām un pēc 1992. gada marta, bija vieni un tie paši dalībnieki, izņemot *Sumitomo*, kas izstājās 1988. gadā, un to priekšmets bija identisks ar tās aizliegtās vienošanās priekšmetu, kurā prasītāja piedalījās no 1988. līdz 1992. gadam, proti, saskaņotas darbības, lai saglabātu un paaugstinātu cenas metionīna tirgū EEZ, kā arī apmaiņa ar informāciju par cenām, tirgus daļām un tirdzniecības apjomiem.

157 No tā izriet, ka Komisija juridiski pamatoti Lēmuma 206.–212. apsvērumā secināja, ka pārkāpums, kurā *Degussa*, *Rhône-Poulenc* un *Nippon Soda* piedalījās, bija kvalificējams kā vienots un ilgstošs.

158 Prasītājas iebildums, kas balstīts uz to, ka pārkāpums tika pārtraukts laika posmā no 1988. gada beigām līdz 1992. gada martam, līdz ar to ir jānoraida.

B — *Par pārkāpuma izbeigšanu*

1. Lietas dalībnieku argumenti

159 Prasītāja uzskata, ka Komisijai nebija iespējams pierādīt, ka tā bijusi aizliegtas vienošanās dalībniece pēc 1997. gada rudens, kad pēc H. kunga aiziešanas no *Rhône-Poulenc* aizliegtā vienošanās tika izbeigta, jo Z. kungs, kas bija tā pēctecis, nolēma izbeigt jebkādu saziņu ar konkurentiem.

160 1998. gada martā G. kungs, kas bija jaunais *Rhône-Poulenc* ģenerāldirektors, ļāva atjaunot saziņu tikai tāpēc, lai izbeigtu aizliegot vienošanos, izvairoties radīt pārāk būtiskus traucējumus tirgū.

161 Visbeidzot, tas, ka starp *Degussa* un *Rhône-Poulenc* pastāvēja vienošanās par cenu paaugstināšanu, nepierāda, ka tika turpinātas ar sākotnējo aizliegto vienošanos starp *Degussa*, *Rhône-Poulenc* un *Nippon Soda* saistītās darbības.

162 Komisija uzskata, ka prasītājas iebildumi, kas saistīti ar to, ka Lēmuma 180.–185. apsvērumā izklāstītie apgalvojumi nav pierādīti, nav pamatoti.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

163 Pirmkārt, ir jānorāda, ka tad, kaut arī pēc H. kunga aiziešanas 1997. gada rudenī, kā Komisija to norāda 180. apsvērumā, viņa aizvietotājs Z. kungs faktiski lika izbeigt jebkādu *Rhône-Poulenc* sazināšanos ar tās konkurentiem, ir skaidrs, ka kopš 1998. gada marta Z. kunga pēctecis, proti, G. kungs ļāva atsākt saziņu ar konkurentiem, lai būtu iespējama "lēna atkopšanās" un lai varētu izvairīties no pārāk būtiskiem traucējumiem tirgū, uzdodot izbeigt ceturkšņa sanāksmes.

164 *Rhône-Poulenc* ģenerāldirektora, kas sanāksmēs nepiedalījās, apsvērums, ka aizliegtas vienošanās dalībnieku saziņas mērķis bija ļaut izbeigt aizliegtu vienošanos pakāpeniski, ne tikai nepierāda, ka tā tas patiešām bija, bet turklāt tieši pretēji, šķiet, pierāda, ka *Rhône-Poulenc* un tās konkurentiem bija nodoms turpināt saskaņot savas darbības līdz vēlākam datumam, kad aizliegta vienošanās tiktu izbeigta galīgi. Iepriekš minēto apstiprina sanāksmes, kas notika pēc tam, kad G. kungs bija devis atļauju, kā tas tiks noskaidrots turpmāk. Turklāt saskaņā ar pašas *Rhône-Poulenc* paziņojumiem tikai 1999. gada februārī direktors lika galīgi izbeigt saziņu ar konkurentiem.

165 Tam, ka Komisija kā iespējamo izskaidrojumu ceturkšņa sanāksmju pārtraukšanai Lēmuma 181. apvērumā ir norādījusi to, ka sanāksmes bija ārkārtīgi acīmredzamas un ka tās varēja tikt atklātas, ņemot vērā progresu, kas panākts Amerikas konkurences iestāžu veiktajās izmeklēšanās vitamīnu nozarē tajā laikā, nav nozīmes šajā sakarā. Šis izskaidrojums, pirmkārt, ir tikai pieņēmums, kuru Komisija nekādā veidā neizmanto pret prasītāju, un, otrkārt, tas nekādā ziņā neietekmē tā Komisijas

izdarītā secinājuma pareizību, ka kopš 1998. gada marta G. kungs, kas ir *Rhône-Poulenc* ģenerāldirektors, atkal atļāva sazināties ar konkurentiem.

166 Otrkārt, Pirmās instances tiesa secina, ka prasītāja neapstrīd šādu Lēmuma 179.–184. apsvērumā minēto sanāksmju saturu:

Datums	Vieta	Dalībnieki
1998. gada maijs	Frankfurte pie Mainas vai Diseldorfa	Degussa, Rhône-Poulenc, Nippon Soda
1998. gada vasaras beigas/rudens sākums	Heidelberga	Degussa, Rhône-Poulenc
1999. gada 4. februāris	Nansī	Degussa, Rhône-Poulenc
1999. gada 4. februāris (vakars)	Parīze	Nippon Soda, Rhône-Poulenc

167 Jāsecina arī tas, ka laika posmā no 1997. gada rudens līdz 1999. gada februārim *Degussa* un *Rhône-Poulenc* tikās divas reizes: pirmo reizi — 1998. gada vasaras beigās vai rudens sākumā Heidelbergā — un otro reizi — 1999. gada 4. februārī Nansī. Komisija uzskata, ka *Degussa* un *Rhône-Poulenc* abās šajās reizēs vienojās, attiecīgi, paaugstināt cenas un noteikt mērķa cenas (3,20 USD/kg, proti, 5,30 DEM/kg).

168 Prasītāja neapstrīd šos apstākļus tieši, bet apgalvo, ka Komisijai nevajadzētu uz tiem balstīties, lai pierādītu, ka tie ir atzīstami par iepriekšējās aizliegtās vienošanās turpinājumu, kurā bija trīs dalībnieki (*Degussa*, *Rhône-Poulenc* un *Nippon Soda*).

169 Šai argumentācijai nevar piekrist.

170 Kā pamatoti norāda Komisija, no *Rhône-Poulenc* paziņojumiem izriet, ka divpusēja telefoniska saziņa, pirmkārt, starp *Rhône-Poulenc* un *Degussa* un, otrkārt, starp *Rhône-Poulenc* un *Nippon Soda* turpinājās no 1998. gada aprīļa līdz 1999. gada 4. februārim.

171 *Nippon Soda* savos paziņojumos, ko pielikumā ir iekļāvusi pati prasītāja, īpaši norāda, ka ar *Rhône-Poulenc* pārstāvi tā tikās vakariņās 1998. gada oktobrī Parīzē un ar *Degussa* pārstāvjiem — pirmo reizi — 1998. gada oktobrī Frankfurtē pie Mainas un otro reizi — 1998. gada rudenī Tokio. *Nippon Soda* norāda, ka šo tikšanos mērķis bija dot dalībniekiem iespēju apspriest tirgus nosacījumus un cenu tendences. Turklāt šajā dokumentā ir norādīts arī tas, ka *Rhône-Poulenc* un *Nippon Soda* tikās 1999. gada 4. februārī Parīzē, proti, tajā pašā vakarā, kad notika *Degussa* un *Rhône-Poulenc* sanāksme Nansī, un apsprieda pieprasījumu un nosacījumus metionīna tirgū (Lēmuma 183. apsvērums).

172 Visbeidzot, prasītāja neapstrīd arī to, ka trīspusēja sanāksme notika 1998. gada maijā (*Rhône-Poulenc* norāda, ka tā notika Frankfurtē pie Mainas, bet *Nippon Soda* — ka Diseldorfā), kuras laikā saskaņā ar *Rhône-Poulenc* paziņojumiem, ko prasītāja neapstrīd, *Nippon Soda* apstiprināja, ka tā ievēros visas cenu paaugstināšanas.

173 No iepriekš izklāstītā izriet, ka prasītāja nevar apgalvot, ka Komisija nav sniegusi pietiekamus juridiskus pierādījumus par *Nippon Soda* dalību minētajā sadarbībā no 1997. gada rudens līdz 1999. gada februārim. Kā tas ir norādīts Lēmuma 184. apsvērumā, ir jāsecina, ka visā šajā laika posmā trīs aizliegts vienošanās dalībnieki saglabāja divpusēju saziņu. Gan *Rhône-Poulenc*, gan prasītāja turpināja

sazināties ar *Nippon Soda*, lai apspriestu tirgus nosacījumus un cenu līmeni, kaut arī *Nippon Soda* pēdējās trīspusējās sanāksmes laikā 1998. gada maijā principā bija devusi piekrišanu visām cenu paaugstināšanām. Šajos apstākļos tas vien, ka šīs trīs sabiedrības pēc minētās trīspusējās sanāksmes nebija rīkojušas citas trīspusējas sanāksmes, acīmredzami neliecina par to, ka šajā laikā aizliegtās vienošanās darbība tika izbeigta.

174 Šajā sakarā prasītājas arguments par to, ka no Lēmuma 184. apsvēruma izriet, ka Komisija savu argumentāciju balstījusi uz vienkāršu pieņēmumu, ka divpusēja saziņa tika uzturēta pēc sanāksmes, kas notika 1998. gada maijā, ir acīmredzami pilnībā nepamatots. No 182.–184. apsvēruma izriet, ka Komisija, pamatojoties uz saskaņotajiem *Rhône-Poulenc* un *Nippon Soda* paziņojumiem, nepārprotami bija pierādījusi, ka šāda saziņa pastāv, kā tas ir sīki izklāstīts iepriekš. Vienīgais pieņēmums, ko Komisija ir izteikusi 184. apsvērumā, attiecas uz trīspusējas sanāksmes noteikšanu, kuras laikā dalībnieki nolēma izbeigt trīspusēju saziņu, kas nekādā veidā neietekmē šo secinājumu pareizību.

175 Jebkurā gadījumā, pat ja pieņem, ka nevar pierādīt, ka *Nippon Soda* bija aizliegtas vienošanās dalībniece pēc 1997. gada rudens, no *Rhône-Poulenc* 2000. gada 5. decembra papildu paziņojuma, ko prasītāja nevarēja likt pamatoti apšaubīt, izriet, ka *Rhône-Poulenc* un prasītāja piedalījās divās sanāksmēs — vienā, kas notika 1998. gada vasaras beigās vai rudens sākumā Heidelbergā, un otrā, kas notika 1999. gada 4. februārī Nansī —, kuru laikā tika panāktas vienošanās par mērķiem un cenu paaugstināšanu, kā tas izriet no *Rhône-Poulenc* 2000. gada 5. decembra papildu paziņojuma. Iespējamā *Nippon Soda* izstāšanās no iepriekšējās aizliegtās vienošanās nevarētu ietekmēt ne to, ka šīs sanāksmes ir acīmredzami nesaderīgas ar konkurenci, ne to, ka tās ir uzskatāmas par iepriekšējās aizliegtās vienošanās turpinājumu atbilstoši šī sprieduma 155. punktā minētajai judikatūrai.

176 No iepriekš minētā izriet, ka prasītājas iebildums par Komisijas norādīto pārkāpuma beigu datumu ir jānoraida.

C — *Par aizliegts vienošanās darbības apturēšanu*

177 Prasītāja pakārtoti apgalvo, ka gadījumā, ja pārkāpums būtu jāuzskata par vienotu un ilgstošu, Komisijai būtu jāņem vērā vismaz tas, ka pārkāpums tika pārtraukts laika posmā no 1988. gada beigām līdz 1992. gada martam un sākot no 1997. gada rudens, kā tas tika atzīts tā sauktajā "Siltumizolācijas cauruļu" lietā [Komisijas 1998. gada 21. oktobra Lēmums 1999/60/EK par EK līguma 85. panta piemērošanas procedūru (IV/35.691/E-4 — Siltumizolācijas caurules) (OV 1999, L 24, 1. lpp.)].

178 Šajā sakarā uzreiz ir jānorāda, ka šim iebildumam šajā gadījumā nav nekādas nozīmes, ciktāl tas attiecas uz laika posmu pēc 1997. gada rudens. Aizliegtas vienošanās pārtraukumu varētu atzīt tikai tādā gadījumā, ja izrādītos, ka attiecīgais pārkāpums, kaut arī tas ir vienots un ilgstošs, ļoti īsā laika posmā ir bijis pārtraukts, kā rezultātā šo laika posmu nevar iekļaut kopējā pārkāpuma ilgumā, ņemot vērā to, ka pēc tam aizliegtas vienošanās darbība pilnībā tika atjaunota. Šī metode tādējādi ļauj vienota un ilgstoša pārkāpuma jēdziena izmantošanu saskaņot ar prasībām, kas balstītas uz pārkāpuma ilguma precizitāti, un tādējādi, ciktāl naudas soda apmēra aprēķināšana ir atkarīga no šī pēdējā kritērija, ar naudas soda samērīguma principu.

179 Prasītāja apgalvo, ka aizliegta vienošanās tika pārtraukta no 1997. gada rudens līdz 1999. gada 4. februārim, proti, līdz datumam, ko Komisija ir norādījusi kā pārkāpuma beigu datumu. Tādējādi šī argumentācija būtībā ir vērsta uz to, lai apstrīdētu pārkāpuma beigu datumu un apstiprinātu prasītājas apgalvojumus šajā sakarā. Tā rezultātā prasītājas iebildums par aizliegtas vienošanās pārtraukšanu pēc 1997. gada rudens ir jānoraida, ņemot vērā iemeslus, kas izklāstīti šī sprieduma 163.–176. apsvērumā, no kuriem izriet, ka pēc pēdējās trīspusējās sanāksmes 1998. gada maijā starp *Nippon Soda*, *Rhône-Poulenc* un prasītāju divpusējā saziņa turpinājās līdz 1999. gada 4. februārim.

180 Attiecībā uz laika posmu no 1988. gada beigām līdz 1992. gada martam ir jāatgādina, ka Komisijas lēmumu pieņemšanas prakse pati par sevi nav uzskatāma par juridisko pamatu naudas sodu uzlikšanai konkurences jomā (skat. šī sprieduma 80. punktā minēto spriedumu lietā *Scandinavian Airlines System*/Komisija, 87. punkts un minētā judikatūra). Turklāt ir jāsecina, ka šī sprieduma 58. punktā minētajā spriedumā lietā *Lögstör Rör*/Komisija (59.–65. punkts) Pirmās instances tiesa norādīja tikai to, ka Komisija pati savā lēmumā siltumizolācijas cauruļu lietā atzina un ņēma vērā apstākli, ka aizliegta vienošanās tika pārtraukta no 1993. gada oktobra līdz 1994. gada martam un ka tādējādi pretēji prasītājas apgalvojumiem Komisija tai nepārmeta, ka tā piedalījusies ar konkurenci nesaderīgā darbībā minētajā laika posmā.

181 Ar to vien, ka siltumizolācijas cauruļu lietā Komisija ņēma vērā to, ka viņasprāt aizliegta vienošanās tika pārtraukta, nepietiek, lai pierādītu, ka Lēmums ir prettiesisks tāpēc, ka Komisija nav rīkojusies tādā pašā veidā.

182 Turklāt ir jānošķir šis gadījums no prasītājas norādītās siltumizolācijas cauruļu lietas. Minētajā lietā Komisija faktiski Lēmuma 152. apsvērumā atzina, ka sešu mēnešu laika posmā no 1993. gada oktobra līdz 1994. gada martam aizliegta vienošanās, kas tika kvalificēta kā vienots un ilgstošs pārkāpums, tika pārtraukta. Komisija šajā sakarā ņēma vērā to, ka, pirmkārt, ražotāji bija paziņojuši, ka bija sācies "cenu karš" un ka cenu līmenis galvenajos tirgos faktiski bija samazinājies par 20 %, un ka, otrkārt, kaut arī attiecīgajā laika posmā ražotāji turpināja tikties divpusējās vai trīspusējās sanāksmēs, nebija pieejama nekāda sīkāka informācija par šo sanāksmju priekšmetu, izņemot *Tarco* izteikto un *Lögstör* noraidīto kompensācijas lūgumu (52. apsvērums).

183 Kaut arī šajā gadījumā no *Nippon Soda* 1990. gada 5. maija paziņojuma patiešām izriet, ka *Degussa* īslaicīgi pazemināja metionīna cenas, uz līdzību ar siltumizolācijas

cauruļu lietu vajadzētu norādīt tikai saistībā ar šo secinājumu. Pretēji situācijai, kāda pastāvēja minētajā siltumizolācijas cauruļu lietā, Komisijas rīcībā bija pārliecinoši pierādījumi par to, ka, kaut arī aizliegtas vienošanās dalībnieki nebija panākuši vienošanos par cenu paaugstināšanu ne vēlāk kā līdz 1990. gada novembrim, sanāksmes, kas notika laika posmā no 1988. gada beigām līdz 19990. gada novembrim un kurās prasītāja piedalījās, bija vērstas uz to, lai izlemtu, kādus kopīgus pasākumus veikt saistībā ar *Monsanto* ienākšanu tirgū, un lai apmainītos ar informāciju par *Monsanto* darbību, par tirdzniecības apjomiem un metionīna cenām, kā tas tika norādīts iepriekš.

184 Turklāt pretēji tam, kas ir atzīts siltumizolācijas cauruļu lietā, no *Rhône-Poulenc* 1999. gada 26. maija paziņojuma izriet, ka metionīna cenu kritumu kopš 1989. gada vasaras neradīja tas, ka aizliegtas vienošanās dalībnieki bija atjaunojuši savstarpēji brīvu konkurenci, bet gan *Monsanto* un MHA ienākšana tirgū, kā arī vispārēja pieprasījuma samazināšanās. No *Nippon Soda* 1990. gada 5. decembra paziņojuma izriet arī tas, ka *Degussa* sākotnēji pazemināja savas cenas tieši tāpēc, lai pārņemtu *Monsanto* klientus, un ka pēc tam tā aizliegtas vienošanās dalībniekiem piedāvāja paaugstināt cenas 1990. gada jūlijā, jo pati *Monsanto* bija paziņojusi cenu paaugstināšanu 1990. gada jūlijā.

185 Visbeidzot, kā konstatēts iepriekš, Komisija pareizi norādīja, ka vienošanās par cenu paaugstināšanu tika panākta 1990. gada vasaras beigās un/vai novembrī, kam sekoja ceturkšņa sanāksmes, kuru laikā notika apmaiņa ar informāciju par tirgu un tika noteiktas mērķa cenas.

186 Ņemot vērā pierādījumus, uz kuriem atsaucas Komisija, prasītājas iebildums par to, ka pārkāpums tomēr tika pārtraukts laika posmā no 1988. līdz 1992. gadam, tādējādi

ir jānoraida kā nepamatots. Šis secinājums tomēr nesniedz atbildi uz jautājumu par konkrētu pārkāpuma ietekmi uz tirgu minētajā laika posmā.

187 No visiem iepriekš izklāstītajiem apsvērumiem izriet, ka otrais pamats ir jānoraida.

III — *Par trešo pamatu, kas balstīts uz kļūdām novērtējumā, kļūdu tiesību normas piemērošanā un faktiskajos apstākļos, samērīguma, vienlīdzīgas attieksmes un aizlieguma sodus piemērot ar atpakaļejošu spēku principa pārkāpumu, kā arī pienākuma norādīt pamatojumu naudas soda apmēra noteikšanai pārkāpumu*

188 Trešais pamats pēc būtības ir sadalīts četrās daļās, kas attiecīgi ir saistītas ar pārkāpuma smagumu, naudas soda palielināšanu, lai nodrošinātu tam pietiekami preventīvu ietekmi, prasītājas sadarbību un aizlieguma sodus piemērot ar atpakaļejošu spēku principa pārkāpumu.

A — *Par pārkāpuma smagumu*

189 Prasītāja pēc būtības izvirza trīs iebildumus, kas balstīti, pirmkārt, uz to, ka, nosakot pārkāpuma smagumu, nav norādīts pamatojums, otrkārt, kļūdu novērtējumā, kas pieļauta saistībā ar attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus lielumu, un, treškārt, kļūdu novērtējumā, kas attiecas uz pārkāpuma ietekmi uz tirgu.

1. Par pārkāpuma smaguma pamatojumu

a) Lietas dalībnieku argumenti

190 Prasītāja pēc būtības uzsver, ka nav norādīts pietiekams pamatojums tam, kāpēc Komisija pārkāpumu novērtējusi kā sevišķi smagu, un it īpaši ņemot vērā to, ka naudas soda pamatsumma, proti, 35 miljoni euro pārsniedz minimālo apmēru, kas Pamatnostādnēs paredzēts attiecībā uz pārkāpumiem, kas kvalificēti kā sevišķi smagi, proti, 20 miljoni euro. Tā it īpaši apgalvo, ka atbilstoši sodu likumības principam Komisijai bija jāizvērtē dažādi apstākļi, kas izvirzīti, lai pārkāpumu kvalificētu kā sevišķi smagu un noteiktu minēto pamatsummu.

191 Komisija uzskata, ka šis iebildums nav pamatots.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

192 No pastāvīgās judikatūras izriet, ka individuāla lēmuma pamatojumā skaidri un nepārprotami ir jāizklāsta akta izdevējas iestādes argumentācija, lai ieinteresētajām personām būtu zināmi iemesli, kuru dēļ tika veikti pasākumi, un lai kompetentā tiesa varētu īstenot kontroli. Prasība norādīt pamatojumu ir jānovērtē atkarībā no apstākļiem, kādi pastāv katrā atsevišķā gadījumā. Pamatojumā nav obligāti jānorāda visi attiecīgie faktiskie un tiesību apstākļi, jo tas, vai pamatojums atbilst EKL 253. panta prasībām, ir jānovērtē, ņemot vērā ne tikai attiecīgā akta formulējumu, bet arī situāciju, kādā šis akts tika pieņemts (Tiesas 1998. gada 2. aprīļa spriedums lietā C-367/95 P Komisija/*Sytraval* un *Brink's France*, *Recueil*, I-1719. lpp., 63. punkts).

193 Attiecībā uz naudas sodu apmēra aprēķināšanu, ko Komisija uzlikusi par Kopienas konkurences tiesību pārkāpumu, ir jāatgādina, ka saskaņā ar judikatūru prasības saistībā ar tādu būtisku formalitāti, par kādu ir uzskatāms pienākums norādīt pamatojumu, ir izpildītas, ja Komisija savā lēmumā norāda novērtējuma elementus, kas tai ļāva noteikt pārkāpuma smagumu un ilgumu (Tiesas 2000. gada 16. novembra spriedums lietā C-291/98 P *Sarrió*/Komisija, *Recueil*, I-9991. lpp., 73. punkts). Pienākuma norādīt pamatojumu apjoms ir jānosaka, ņemot vērā to, ka pārkāpumu smagums ir jānosaka atkarībā no ļoti daudziem apstākļiem, nepastāvot ierobežojošam vai izsmeļošam kritēriju sarakstam, kas ir obligāti jāņem vērā (šī sprieduma 45. punktā minētais rīkojums lietā *SPO* u.c./Komisija, 54. punkts; šī sprieduma 46. punktā minētais Pirmās instances tiesas spriedums lietā *LF AF 1998*/Komisija, 378. punkts, un 2003. gada 30. septembra spriedums apvienotajās lietās T-191/98, no T-212/98 līdz T-214/98 *Atlantic Container Line* u.c./Komisija, *Recueil*, II-3275. lpp., 1532. punkts).

194 Jāatgādina arī tas, ka pienākums norādīt pamatojumu nenozīmē to, ka Komisijai savā lēmumā ir jānorāda skaitliski dati, kas attiecas uz naudas sodu aprēķināšanas veidu, bet gan tikai novērtējumam izmantotie apstākļi, kuri tai ļāva noteikt pārkāpuma smagumu un ilgumu (šī sprieduma 193. punktā minētais spriedums lietā *Sarrió*/Komisija, 73. un 76. punkts, un šī sprieduma 193. punktā minētais spriedums lietā *Atlantic Container Line* u.c./Komisija, 1558. punkts).

195 Šajā gadījumā ir jāsecina, ka sākumā Komisija 271.–275. apsvērumā norādīja, ka pārkāpums, kas izpaudās kā tirgus sadale un cenu noteikšana, kas ir galvenais konkurences faktors, principā bija jākvalificē kā sevišķi smags. Pēc tam Komisija 276.–291. apsvērumā norādīja iemeslus, kuru dēļ tā uzskatīja, ka pārkāpums faktiski ietekmēja tirgu. Pēc tam Komisija 292. apsvērumā norādīja, ka attiecīgo ģeogrāfisko tirgu veidoja visa Kopiena un pēc izveidošanas arī EEZ. Visbeidzot, 294.–300. apsvērumā tā norādīja, ka bija jāņem vērā uzņēmumu faktiskā spēja nodarīt būtisku kaitējumu konkurencei un līdz ar to, ņemot vērā aizliegtas vienošanās dalībniekiem piederošās tirgus daļas, jāizveido divas uzņēmumu kategorijas, pirmajā no kurām ietilptu *Degussa* un *Rhône-Poulenc* un otrajā — *Nippon Soda*. Visbeidzot, 302. apsvērumā Komisija secināja, ka naudas sodu pamatsumma, ņemot vērā

pārkāpuma smagumu, attiecībā uz *Degussa* un *Rhône-Poulenc* bija jānosaka 35 miljonu euro apmērā un attiecībā uz *Nippon Soda* — 8 miljonu euro apmērā.

196 Ņemot vērā 79.–185. apsvērumā izklāstītos faktiskos apstākļus, kas raksturo aizliegtas vienošanās darbību, ir jāsecina, ka Komisija atbilstoši tiesību aktu prasībām ir izklāstījusi iemeslus, kuri pēc tās uzskatiem attaisno to, ka pārkāpums ir kvalificēts kā "sevišķi smags". Saskaņā ar šī sprieduma 193. un 194. apsvērumā minēto judikatūru prasība norādīt pamatojumu nenozīmē to, ka Komisijai ir jāprecizē to kritēriju aritmētiskais novērtējums, ko tā ņēmusi vērā, nosakot pārkāpuma smagumu. Prasītājas arguments, ka Komisija, nenorādot katra šajā sakarā izmantotā novērtēšanas kritērija, proti, pārkāpuma rakstura, attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus apmēra un pārkāpuma faktiskās ietekmes uz tirgu nozīmi, ir pārkāpusi likumīguma principu, kura viena no izpausmēm ir pienākums norādīt pamatojumu, līdz ar to ir jānoraida.

197 Visbeidzot, attiecībā uz prasītājas argumentu, ka Lēmumā nav norādīti iemesli, kas pamato tādas summas noteikšanu, kas augstāka par minimālo summu, kura Pamatnostādnēs paredzēta attiecībā uz sevišķi smagiem pārkāpumiem, ir jāatgādina, ka atbilstoši minēto Pamatnostādņu 1.A punkta trešajam ievilkumam, kuru likumīgumu prasītāja neapstrīd, "paredzamie" pamatapmēri par pārkāpumiem, kas kvalificēti kā sevišķi smagi, ir "lielāki par 20 miljoniem [euro]". Tādējādi Komisija, ievērojot plašas izvērtēšanas pilnvaras, kas tai piešķirtas naudas sodu noteikšanā, vēlējās sev nodrošināt iespēju noteikt pamatapmērus, kas ir augstāki par minēto summu, atkarībā no apstākļiem, kādi pastāv katrā atsevišķā gadījumā. Šajos apstākļos nav nekāda pamata likt Komisijai izklāstīt īpašus iemeslus, kuru dēļ tā nolēmusi noteikt tādu pamatapmēru, kas augstāks par 20 miljoniem euro, jo tās lēmumā atbilstoši tiesību aktu prasībām ir norādīti iemesli, kas pamato minētajā lēmumā paredzētā pamatapmēra noteikšanu. Kā izriet no šī sprieduma 196. punkta, ir jāuzskata, ka Komisija atbilstoši tiesību aktu prasībām ir izklāstījusi apstākļus, kas, viņasprāt, pamato to, ka naudas soda pamatapmērs, ņemot vērā pārkāpuma smagumu, ir noteikts 35 miljonu euro apmērā.

198 Līdz ar to prasītājas iebildums par to, ka nav norādīts pamatojums tam, kāpēc pārkāpums ir kvalificēts kā sevišķi smags, un tam, kāpēc naudas soda pamatapmērs, ņemot vērā pārkāpuma smagumu, ir noteikts 35 miljonu euro apmērā, ir jānoraida kā nepamatots.

2. Par attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus lielumu

a) Lietas dalībnieku argumenti

199 Prasītāja apgalvo, ka pretēji tam, ko Komisija norāda savā iebildumu rakstā, no dažām Lēmuma daļām netieši izriet, ka aizliegta vienošanās tika uzskatīta par pasaules mēroga vienošanos. Komisija īpaši bija norādījusi, ka cenu paaugstināšana tika apspriesta "attiecībā uz katru reģionu un katru valsti" (128. apsvērums), un visā Lēmumā bija norādījusi ne tikai uz EEZ, bet arī uz citiem pasaules reģioniem (138., 139., 155. un 158. apsvērums). Pirmkārt, šo secinājumu nepamato nekādi pierādījumi. Otrkārt, ņemot vērā to, ka pārkāpumam bija pasaules mērogs, Komisija ir pārkāpusi *ne bis in idem* principu un līdz ar to nesamērīgi ir novērtējusi aizliegtas vienošanās sekas.

200 Komisija uzskata, ka šī argumentācija nav pamatota.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

201 Pirmās instances tiesa norāda, ka, kaut arī dažās Lēmuma daļās īsi ir minētas apspriedes par valstīm ārpus Eiropas (skat. it īpaši 87., 138. un 139. apsvērumu), no

Lēmuma 2. apsvēruma tomēr skaidri izriet, ka Komisija pārkāpumu ir konstatējusi tikai attiecībā uz visu EEZ. Tas ir apstiprināts 292. apsvērumā, pārbaudot attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus apmēru.

202 Tādējādi nebūtu pareizi atzīt, kā to dara prasītāja, ka Komisija uzskatīja, ka aizliegta vienošanās bija pasaules mēroga vienošanās. Jebkurā gadījumā, pat ja pieņem, ka tas tā bija, ir jānorāda, ka, nosakot naudas soda apmēru, kā tas ir izklāstīts 268.–312. apsvērumā, Komisija nekādā ziņā neņēma vērā to, ka aizliegta vienošanās, iespējams, ir pasaules mēroga vienošanās, jo daži iepriekš minētie apstākļi, kas apstiprina šādu mērogu, cita starpā ir norādīti tikai tajā daļā, kurā ir aprakstīta aizliegtas vienošanās darbība (79.–185. apsvērums). No 272., 275. un 293. apsvēruma, kā arī no paša tās daļas nosaukuma, kas attiecas uz "pārkāpuma reālo ietekmi uz EEZ metionīna tirgu", tieši pretēji izriet, ka tikai tās pārkāpuma pazīmes, kas attiecas uz kopējo tirgu un — pēc tā izveidošanas — uz EEZ, tika ņemtas vērā, nosakot naudas soda apmēru.

203 Tādējādi ir jāsecina, ka pretēji tam, ko apgalvo prasītāja, Komisija kā atbildību pastiprinošu apstākli nav ņēmusi vērā iespējamo aizliegtas vienošanās pasaules mērogu. Līdz ar to šis iebildums ir jānoraida.

3. Par pārkāpuma ietekmes uz tirgu novērtējumu

a) Lietas dalībnieku argumenti

204 Prasītāja uzskata, ka Komisija nav sniegusi pietiekamus juridiskus pierādījumus tam, kāda konkrēti bija pārkāpuma ietekme uz tirgu.

205 Prasītāja uzsver, ka aizliegta vienošanās neparedzēja nekādu mehānismu cenu paaugstināšanai un ka tikai tika noteiktas mērķa cenas. Tāpat arī nepastāvēja ne kvotu, tirdzniecības apjoma vai klientu sadales mehānisms, ne arī uzraudzības un kompensāciju mehānisms mērķa cenu ievērošanas nodrošināšanai.

206 Prasītāja uzsver arī to, ka Komisija, norādot, ka *Novus* nepiedalīšanās aizliegtā vienošanās traucēja sasniegt mērķa cenas (276. un turpmākie apsvērumi) un ka, neraugoties uz pārkāpumu, laika posmā no 1992.–1997. gadam cenas pazemājās (287. un turpmākie apsvērumi), nepamatoti uzskatīja, ka šie apstākļi nepierāda, ka vienošanās izpildi neietekmēja cenas struktūra un svārstības metionīna tirgū, un tādējādi tā kļūdaini novērtēja pārkāpuma konkrētās sekas tirgū.

207 Konstatējot tikai pārkāpuma ietekmi uz tirgu, Komisija ir pārkāpusi Pamatnostādnes, kuru 1.A punkta trešajā daļā attiecībā uz pārkāpumu kategorijām atkarībā no to smaguma ir paredzēts, ka "katrā no minētajām kategorijām, jo īpaši attiecībā uz smagiem un sevišķi smagiem pārkāpumiem, piemērojamo naudas sodu apjoms dos iespēju uzņēmumiem piemērot diferencētu pieeju, ņemot vērā izdarīto pārkāpumu smagumu". Turklāt, kaut arī Komisija atzīst, ka pārkāpums radīja sarežģītu faktisko situāciju, kas gadu gaitā bija pielāgojusies faktiskajiem tirgus apstākļiem, tā nekādā veidā nebija diferencējusi šīs sarežģītās situācijas konkrētās sekas.

208 Neiesniedzot pierādījumus par aizliegtas vienošanās konkrētu ietekmi, Komisija nav ievērojusi prasības, kas attiecas uz pierādīšanas pienākumu. Prasītāja uzsver, ka Lēmuma 287. apsvērumā Komisija norāda, ka uzņēmumi, kas bija vienošanās dalībnieki, nav iesnieguši pierādījumus par to, ka vienošanās izpilde neietekmēja cenu noteikšanu un svārstības metionīna tirgū. Tieši Komisijai bija jāpierāda gan pārkāpuma ietekmes apjoms, gan paša pārkāpuma esamība (šī sprieduma 115. punktā minētais spriedums lietā *Hüls*/Komisija, 154. punkts, un šī sprieduma 101. punktā minētais spriedums lietā *Baustahlgewebe*/Komisija, 58. punkts). Tā kā

prasītāja uzskata, ka Komisija nav pierādījusi pārkāpuma konkrētas ietekmes uz tirgu apjomu, ir jāuzskata, ka šāda ietekme nepastāvēja un līdz ar to naudas soda apmēram vajadzēja būt mazākam. Šajos apstākļos prasītāja uzskata, ka tikai minimālais apjoms, kas paredzēts attiecībā uz sevišķi smagiem pārkāpumiem, proti, 20 miljoni euro, bija pieņemams.

209 Komisija uzskata, ka šī argumentācija nav pamatota.

210 Sākumā Komisija vērš uzmanību uz to, ka tajā Lēmuma daļā, kas attiecas uz pārkāpuma faktisko ietekmi, tā nekādā veidā nav atzinusi, ka pastāvētu cenu paaugstināšanas, kvotu, tirdzniecības apjomu vai klientu sadales vai mērķa cenu ievērošanas nodrošināšanai paredzēts uzraudzības un kompensācijas mehānisms, līdz ar to prasītājas argumentiem šajā sakarā nav nozīmes.

211 Komisija uzsver arī to, ka papildus konkrētajai ietekmei uz tirgu tā ir ņēmusi vērā arī pārkāpuma raksturu un attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus lielumu, ko prasītājai nevajadzētu apstrīdēt.

212 Turklāt Komisija atgādina, ka ar konkurenci nesaderīgas vienošanās tika izpildītas un ka orientējošās cenas vispārīgi klientiem tika paziņotas ar specializēto preses izdevumu starpniecību. Šādiem paziņojumiem noteikti bija ietekme uz tirgu (Pirmās instances tiesas 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-308/94 *Cascades*/Komisija, *Recueil*, II-925. lpp., 177. punkts). Dalībnieku pūles novērst cenu krišanos pēc *Monsanto* ienākšanas tirgū un pieprasījuma krišanās bija veiksmīgas.

213 Komisija secina, ka nav šaubu par to, ka aizliegta vienošanās faktiski ietekmēja tirgu un šo ietekmi ir iespējams novērtēt, kaut arī nav iespējams noteikt to, kādā mērā faktiskās cenas atšķīrās no cenām, kas būtu pastāvējušas, ja nebūtu bijis slepenās norunas. Pamatnostādnes paredz, ka Komisija ņem vērā pārkāpuma konkrēto ietekmi uz tirgu, nevis šīs ietekmes apjomu.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

214 Sākumā ir jānorāda, ka, kaut arī Komisija Lēmumā nav tieši atsaukusies uz Pamatnostādnēm, tā prasītājai uzliktā naudas soda apmēru tomēr ir noteikusi, piemērojot aprēķināšanas metodi, kas minēta Pamatnostādnēs.

215 Saskaņā ar Pamatnostādņu (1.A punkta pirmās daļas) noteikumiem, "[n]ovērtējot pārkāpuma smagumu, jāņem vērā tā [..] konkrēta ietekme uz tirgu gadījumos, kad to ir iespējams noteikt".

216 Tāpat arī atbilstoši judikatūrai — Komisijai ir jāveic šāda pārbaude, ja šķiet, ka šo ietekmi ir iespējams noteikt (šī sprieduma 53. punktā minētais spriedums lietā *Archer Daniels Midland* un *Archer Daniels Midland Ingredients*/Komisija, 143. punkts).

217 Šajos apstākļos Komisija ir balstījusies uz faktu, ka pārkāpums, viņasprāt, faktiski ietekmēja metionīna tirgu EEZ (276.–291. apsvērums).

218 Pakārtoti ir jāsecina, ka šajā gadījumā, lai kontrolētu to, kā Komisija ir izvērtējusi pārkāpuma sekas, pietiek pārbaudīt to, kā Komisija ir novērtējusi aizliegtas vienošanās ietekmi uz cenām.

219 Pirmkārt, jāvērš uzmanība uz to, ka, kaut arī Komisija pārkāpumu ir raksturojusi kā aizliegtu vienošanos, kuras mērķis ir saglabāt vai paaugstināt cenas un kuras ietvaros notika apmaiņa ar informāciju par tirdzniecības apjomiem un tirgus daļām, pārkāpuma ietekme uz tirgu tika novērtēta, tikai ņemot vērā tā ietekmi uz cenām. Otrkārt, aizliegtas vienošanās ietekmes uz cenām pārbaude jebkurā gadījumā ļauj novērtēt arī to, vai mērķis, kas bija izvirzīts apmaiņai ar informāciju par tirdzniecības apjomiem un tirgus daļām, tika sasniegts, ņemot vērā to, ka šī apmaiņa bija vērsta tieši uz to, lai faktiski būtu iespējams piemērot aizliegtu vienošanos par cenām (šajā sakarā skat. šī sprieduma 53. punktā minēto spriedumu lietā *Archer Daniels Midland* un *Archer Daniels Midland Ingredients*/Komisija, 148. punkts un minētā judikatūra).

220 Turklāt, atbildot uz prasītājas argumentāciju, ka cenu paaugstināšanas, tirdzniecības apjomu vai klientu sadales, kā arī uzraudzības un kompensācijas mehānisma nepastāvēšana, ko Komisija neapstrīd, izvirzot šo iebildumu, pierāda, ka pārkāpumam nebija nekādas konkrētas ietekmes uz tirgu, ir jānorāda, ka, kaut arī ar minēto mehānismu neesamību var izskaidrot to, ka pārkāpumam nebija konkrētas ietekmes uz cenām gadījumā, ja šāda nepastāvēšana būtu jākonstatē, tā tomēr neļauj prezumēt, ka pārkāpumam nebija šādas ietekmes. Tādējādi ir jāpārbauda Komisijas norādītie apstākļi, kuru mērķis ir pierādīt šādas ietekmes pastāvēšanu.

221 Šajā sakarā Komisija uzskatīja, ka visu aizliegtas vienošanās darbības laiku karteļa dalībniekiem veiksmīgi izdevās saglabāt cenas, kas augstākas par tām, kādas būtu pastāvējušas, ja nebūtu bijis prettiesisku vienošanos (289. apsvērums).

222 Jāatgādina, ka, nosakot pārkāpuma smagumu, ir jāņem vērā prettiesiskās rīcības normatīvais un ekonomiskais konteksts (šī sprieduma 101. punktā minētais spriedums lietā *Suiker Unie* u.c./Komisija, 612. punkts, un šī sprieduma 45. punktā minētais spriedums lietā *Ferriere Nord*/Komisija, 38. punkts). No judikatūras izriet, ka, lai novērtētu pārkāpuma konkrēto ietekmi uz tirgu, Komisijai ir jānorāda tie konkurences apstākļi, kādi parasti būtu pastāvējuši, ja nebūtu bijis pārkāpuma (šajā sakarā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Suiker Unie* u.c./Komisija, 619. un 620. punkts; Pirmās instances tiesas 1998. gada 14. maija spriedumu lietā T-347/94 *Mayr-Melnhof*/Komisija, *Recueil*, II-1751. lpp., 235. punkts, un 1999. gada 11. marta spriedumu lietā T-141/94 *Thyssen Stahl*/Komisija, *Recueil*, II-347. lpp., 645. punkts).

223 No tā izriet, ka, runājot par aizliegtu vienošanām par cenām, Komisijas secinājums par to, ka aizliegta vienošanās faktiski ļāva attiecīgiem uzņēmumiem panākt tādu darījumu cenu, kas augstāka par to, kura būtu pastāvējusi, ja nebūtu panākta vienošanās, ļauj Komisijai, nosakot naudas soda apmēru, ņemt vērā būtisko pārkāpuma ietekmi uz tirgu un tādējādi, ņemot vērā pārkāpuma smagumu, noteikt tādu naudas soda apmēru, kas ir augstāks par to, kas būtu noteikts, ja nebūtu šāda secinājuma.

224 Veicot šo novērtējumu, Komisijai ir jāņem vērā visi objektīvie apstākļi, kas pastāv attiecīgajā tirgū, ņemot vērā ekonomisko un, iespējams, normatīvo kontekstu, kas dominē. Attiecīgā gadījumā ir jāņem vērā tas, ka pastāv "objektīvi ekonomiski faktori", kas liecina par to, ka "brīvas konkurences apstākļos" cenu līmenis nebūtu pieaudzis līdzīgi faktiski sasniegto cenu līmenim (šī sprieduma 212. punktā minētais spriedums lietā *Cascades*/Komisija, 183. un 184. punkts, un šī sprieduma 222. punktā minētais spriedums lietā *Mayr-Melnhof*/Komisija, 234. un 235. punkts).

225 Šajā gadījumā, lai pamatotu secinājumus par aizliegtas vienošanās faktisko ietekmi uz cenu līmeni, Komisija ir norādījusi trīs būtiskus apstākļus.

226 Pirmkārt, Komisija uzskatīja, ka pārkāpumu izdarīja uzņēmumi, kas faktisko apstākļu rašanās brīdī "nodrošināja sev lauvas tiesu", un ka, ņemot vērā to, ka skaidri norādīto vienošanos mērķis bija jo īpaši panākt tādas cenas, kas augstākas par tām, kuras tie būtu sasnieguši citā veidā, un ierobežot pārdotos daudzumus un ka tās tika īstenotas ilgstoši vairāk nekā desmit gadu laikā, tās noteikti faktiski ietekmēja tirgu (276., 278., 281. un 287. apsvērums).

227 Šajā sakarā Komisija norādīja, ka slepenas vienošanās tika izpildītas un ka dalībnieki apmainījās ar informāciju par tirdzniecības apjomiem visu aizliegtas vienošanās pastāvēšanas laiku, lai vienotos par jaunām mērķa cenām. Komisija piebilst, ka jaunas mērķa cenas faktiski tika paziņotas klientiem ar specializēto preses izdevumu starpniecību (278. apsvērums).

228 Otrkārt, Komisija norādīja, ka pirmajos aizliegtas vienošanās darbības gados tās dalībnieki visvairāk centās paaugstināt metionīna cenas. Pēc *Monsanto* ienākšanas tirgū 1989. gadā un vispārējas pieprasījuma samazināšanās cenu krišanās tendence, pateicoties kopējiem karteļa dalībnieku centieniem, tomēr mainījās. Pēc tam tie galvenokārt centās saglabāt pastāvošās cenas (279. apsvērums).

229 Tas ir apstiprināts *Nippon Soda* sniegtajā paziņojumā par 1993. gada 17. maijā notikušo sanāksmi, no kura izrietēja, ka metionīna cenas bija paaugstinājušās. *Degussa* kādam no saviem vislielākajiem klientiem — *Cebeco* — bija veiksmīgi pārdevusi metionīnu par 6,80 DEM/kg. Pirms 1990. gada 7. novembra sanāksmes cena vēl bija 2,50 USD/kg (4,03 DEM/kg). Turklāt 1990. gada novembra sanāksmes laikā karteļa dalībnieki bija vienojušies paaugstināt cenu no 2,50 līdz 2,80 USD/kg (4,51 DEM/kg). *Nippon Soda* min augstākas cenas: pirmajā reizē, proti, 1991. gada janvārī, cena bija jāpaaugstina līdz 3,30–3,50 USD/kg [proti, vidējā vērtība 5,10 DEM/kg atbilstoši pašas *Nippon Soda* sniegtajai informācijai un cenu kategorija no 5,31 līdz 5,64 DEM/kg, pamatojoties uz Eiropas Kopienu Statistikas biroja

(*Eurostat*) datiem], un otrajā reizē līdz 3,60–3,70 USD/kg (5,80–5,92 DEM/kg) (280. apsvērums).

230 Treškārt, 290. apsvērumā Komisija norādīja, ka ir grūti saprast to, kāpēc dalībnieki regulāri vienojās visu pārkāpuma izdarīšanas laiku tikties četrās dažādās pasaules vietās, lai noteiktu mērķa cenas, ņemot vērā ar to saistītos riskus, ja tām likās, ka aizliegta vienošanās tikpat kā neietekmēja metionīna tirgu.

231 Vispirms, kā pēc būtības norāda Komisija Lēmuma 277. apsvērumā, ir jāvērš uzmanība uz to, ka dažos gadījumos pierādīt pārkāpuma konkrēto ietekmi uz tirgu var izrādīties īpaši grūti, ņemot vērā to, ka pierādīšanas gaitā ir jāsalīdzina situācija, kas radās šī pārkāpuma rezultātā, un situācija, kāda būtu pastāvējusi, ja pārkāpums nebūtu izdarīts, kas pēc būtības ir hipotētiska. Šajā sakarā, novērtējot apstākļus, uz kuriem ir balstījusies Komisija, lai pierādītu ietekmi uz tirgu, ir jāņem vērā, pirmkārt, tas, ka pārkāpums daļēji attiecas uz agrāku laika posmu (par pārkāpuma sākuma brīdi, ko prasītāja neapstrīd, Komisija noteica 1986. gada sākumu), un, otrkārt, — attiecībā uz laika posmu pēc 1993. gada — tas, ka bija vērojama cenu krišanās tendence (*Novus* radītās konkurences dēļ), kas liecina par to, ka Komisijai bija jāpierāda nevis tas, ka cenas paaugstinājās slepenas norunas dēļ, bet ka tās būtu vēl vairāk samazinājušās salīdzinājumā ar faktisko cenu līmeni, ja šādas norunas nebūtu bijis.

232 Saistībā ar pirmo Komisijas norādīto apstākļu kopumu ir jāsecina, ka gan tas, ka vienošanās dalībniekiem piederēja lielākā tirgus daļa, gan arī apstāklis, ka skaidri norādīto aizliegtās vienošanos mērķis īpaši bija panākt cenas, kas augstākas par tām, kuras būtu sasniegtas, ja vienošanos nebūtu, un ierobežot pārdotos apjomus, kas norāda uz aizliegtas vienošanās priekšmetu, nevis uz tā ietekmi, ir tikai apgalvojumi, kuru mērķis ir pierādīt, ka pārkāpums varēja radīt būtiskas ar konkurenci nesaderīgas sekas, nevis ka tā tas patiešām bija. Turklāt ir jānorāda, ka — atbilstoši

pašas Komisijas secinājumiem — kopš *Monsanto* ienākšanas tirgū aizliegtas vienošanās dalībniekiem piederošā tirgus daļa pakāpeniski samazinājās, pārkāpuma beigās sasniedzot 60 %, kaut gan *Novus* (iepriekš *Monsanto*) šajā laika posmā bija kļuvis par lielāko metionīna ražotāju pasaulē un tam piederēja 30 % no tirgus (44. apsvērums), kas kopš 1993. gada beigām radīja minēto dalībnieku raizes (150. apsvērums).

233 Tomēr ir jānorāda, ka Komisija ir sniegusi pietiekamus juridiskus pierādījumus tam, ka vienošanās tika izpildītas un ka, kā norādīts 278. apsvērumā, cenas tika pielāgotas atkarībā no tirgus apstākļiem (88., 128., 130., 139., 150. un 154. apsvērums), un ka it īpaši attiecībā uz laika posmiem no 1986. līdz 1988. gadam un no 1992. līdz 1995. gadam jaunās mērķa cenas faktiski klientiem parasti tika paziņotas ar specializētās preses izdevumu starpniecību (88., 136., 157. un 167. apsvērums). Kā norāda Komisija, šāda cenu paziņošana parasti ietekmē tirgu un atsevišķu tirgus dalībnieku rīcību gan piedāvājuma, gan pieprasījuma ziņā, ņemot vērā to, ka šie paziņojumi ietekmē cenu noteikšanas procesu, jo uz paziņoto cenu var atsaukties gadījumā, kad individuāli tiek apspriestas darījuma cenas ar klientiem (šajā sakarā skat. Pirmās instances tiesas 1998. gada 14. maija spriedumu lietā T-338/94 *Finnboard*/Komisija, *Recueil*, II-1617. lpp., 342. punkts), kas noteikti uzskatīja, ka to iespējas apspriest cenu ir ierobežotas (šajā sakarā skat. šī sprieduma 132. punktā minēto 1999. gada 20. aprīļa spriedumu *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./ Komisija, 745. punkts).

234 Savukārt ir jānorāda tas, ka slepeno vienošanos par cenām izpilde un mērķa cenu paziņošana nav pierādīta laika posmā no 1998. gada rudens līdz 1990. gada vasarai un pat tad, kad Komisija pieļauj, ka *Monsanto* ienākšana tirgū tolaik radīja dalībnieku apjukumu (100. apsvērums).

235 Aplūkojot Lēmuma 280. apsvērumā Komisijas izanalizēto cenu paaugstināšanu, ir jāsecina, ka šī analīze pārliecinoši ļauj konstatēt, ka karteļa dalībnieku noteiktās mērķa cenas no 1990. līdz 1993. gadam paaugstinājās. Ir jāatgādina, ka saskaņā ar 1990. gada 5. maija paziņojumu metionīna cenas 1989. gadā būtiski pazeminājās, sasniedzot 2,00 USD/kg. Kā uz to vērš uzmanību Komisija, no *Rhône-Poulenc* paziņojumiem izriet, ka 1990. gada vasaras beigās metionīna cena bija 2,50 USD/kg (4,03 DM/kg) un ka to vajadzēja paaugstināt līdz 2,80 USD/kg (4,51 DEM/kg). Turklāt paziņojumā par 1990. gada 7. novembra sanāksmi *Nippon Soda* norāda, ka tajā laikā cenas bija robežās no 3,40 līdz 3,50 USD/kg Vācijas markas zonā. Visbeidzot, 1993. gada 17. maija paziņojumā *Nippon Soda* norāda, ka pastāvēja cenu paaugstināšanās tendence un ka 1993. gada otrajā ceturksnī *Degussa* kādam no saviem klientiem bija pārdevusi metionīnu par 6,80 DEM/kg. Turklāt no 132.–152. apsvēruma, kuru saturu prasītāja neapstrīd, izriet, ka laika posmā no 1992. līdz 1993. gadam mērķa cenas tika paaugstinātas no 6,05 (132. apsvērums) līdz 6,20 DEM/kg (137. apsvērums) un, ievērojot tomēr dažus izņēmumus, tādām tām vajadzēja saglabāties līdz 1993. gada trešajam ceturksnim (144. apsvērums). Kaut arī šīs mērķa cenas nekad netika sasniegtas, no 136. apsvēruma izriet, ka vidējā metionīna cena Eiropā 1992. gada ceturtajā ceturksnī bija 5,60 DEM/kg (proti, 3,35 USD/kg) un 1993. gada pirmajā ceturksnī — 5,20 DEM/kg (proti, 3,23 USD/kg). No tā izriet, ka, kaut arī iepriekš bija vērojama cenu krišanās tendence, sākot no 1990. gada vasaras, mērķa cena, kā arī darījuma cena pieauga un zināmā mērā nostabilizējās, līdz ar to Komisija varēja pamatoti secināt, ka aizliegtas vienošanās dalībnieku kopējie centieni konkrētā veidā ietekmēja tirgu šajā laika posmā.

236 Tomēr ir jānorāda arī tas, ka Komisija tādā pašā veidā nav skaidri norādījusi aizliegtas vienošanās ietekmi līdz 1990. gada vasarai, ko tā, šķiet, skaidri atzīst it īpaši attiecībā uz laika posmu no 1988. gada rudens līdz 1990. gada vasarai, ne arī ietekmi uz cenu tendenci kristies, sākot no 1993. gada.

237 Attiecībā uz laika posmu no 1988. gada rudens līdz 1990. gada vasarai iepriekš ir norādīts, ka pēc *Sumitomo* izstāšanās no aizliegtas vienošanās un kopš *Monsanto*

ienākšanas tirgū, kā arī vispārējas pieprasījuma samazināšanās aizliegtas vienošanās darbībā bija vērojamas zināmas svārstības, kas it īpaši izpaudās kā ievērojama *Degussa* piedāvāto cenu pazemināšanās, kuras galvenais mērķis bija atgūt tirgus daļas no *Monsanto*, jo šī pazemināšanās ietekmēja tirgu kopumā.

238 Tāpat arī attiecībā uz laika posmu no 1993. gada līdz aizliegtas vienošanās darbības beigām no 152.–179. apsvēruma izriet, ka mērķa cenas pakāpeniski samazinājās un ka dalībnieki konstatēja, ka šīs mērķa cenas netika sasniegtas (152., 153. un 160. apsvērums). Turklāt ir jāsecina, ka Komisija pati atzina, ka mērķa cenas netika sasniegtas un ka *Degussa* izteiktie argumenti, proti, tas, ka *Novus* nebija aizliegtas vienošanās dalībnieks un ka nepastāvēja cenu paaugstināšanas, tirdzniecības apjomu un klientu sadales, kā arī uzraudzības mehānisms, ļāva izskaidrot šo apstākli (284.–287. apsvērums). Komisija atzina arī to, ka metionīna cenu samazināšanās laika gaitā liecināja par grūtībām, kas lietas dalībniekiem bija radušās, lai paaugstinātu cenas sarežģītajā tirgus situācijā (288. apsvērums).

239 Neraugoties uz šiem secinājumiem, Komisija 289. apsvērumā tomēr norādīja, ka visu aizliegtas vienošanās darbības laiku karteļa dalībniekiem veiksmīgi izdevās saglabāt cenas, kas augstākas par tām, kādas būtu pastāvējušas, ja nebūtu bijušas noslēgtas prettiesiskās vienošanās.

240 Visbeidzot, ir jāuzskata, ka pēdējais no Komisijas norādītajiem apstākļiem, kas atkārtoti izvirzīts šajā prasībā un saskaņā ar kuru aizliegtas vienošanās dalībnieki nebūtu tikušies regulāri visu aizliegtas vienošanās darbības laiku, ja tas nekādā veidā neietekmētu tirgu, ir balstīts uz absolūtiem pieņēmumiem, nevis uz objektīviem ekonomiskiem faktoriem. Tā kā tam nav nekāda pierādījuma spēka, tas nav jāņem vērā (šī sprieduma 53. punktā minētais spriedums lietā *Archer Daniels Midland* un *Archer Daniels Midland Ingredients*/Komisija, 159. punkts).

241 No visa iepriekš minētā izriet, ka Komisija tikai daļēji ir pierādījusi aizliegtas vienošanās faktisko ietekmi uz metionīna tirgu laika posmā no 1986. līdz 1999. gadam. Komisijai vajadzēja ņemt vērā to, ka laika posmā no 1988. gada rudens līdz 1990. gada vasarai domstarpības starp aizliegtas vienošanās dalībniekiem, kas bija saistītas ar konkurenci, kuru radīja jaunpienācējs tirgū, un vispārēja pieprasījuma samazināšanās izraisīja ievērojamu cenu pazemināšanos, tādējādi liekot apšaubīt pierādījumus par slepenās vienošanās konkrēto ietekmi šajā laika posmā un nostiprinot pieņēmumu par minētās ietekmes neesamību. Tā tas ir vēl jo vairāk tāpēc, ka nevarēja pierādīt vienošanās par cenām noslēgšanu šajā laika posmā, kā tas ir norādīts, aplūkojot pārkāpuma ilgumu.

242 No Lēmuma neizriet, ka Komisija būtu īpaši ņēmusi vērā šo apstākli. Komisija 97. un 255. apsvērumā tieši pretēji ir apstiprinājusi, ka kartelis turpināja darboties tāpat kā iepriekš. Tāpat arī no 291. apsvēruma izriet, ka Komisija noraidīja prasītājas iebildumus šajā sakarā un uzskatīja, ka prasītājas rīcība minētajā laika posmā neliecināja par to, ka dalībnieki nebūtu izpildījuši slepeno vienošanos. Kā jau ir izklāstīts iepriekš, tomēr ir jāsecina, ka Komisija nav skaidri norādījusi ne uz kādas jaunas vienošanās par cenām noslēgšanu laika posmā no 1988. gada rudens līdz 1990. gada vasarai, ne arī uz iepriekšējās vienošanās izpildi pēc *Sumitomo* izstāšanās no karteļa 1988. gada beigās.

243 Turklāt ir jānorāda, ka laika posmā no 1993. gada līdz pārkāpuma beigām metionīna cenas pakāpeniski pazeminājās un ka šajā laika posmā mērķa cenas netika sasniegtas *Novus* radītās konkurences dēļ, jo pārkāpuma beigās tai piederēja vairāk nekā 30 % no pasaules metionīna tirgus (25–26 % no EEZ, kā tas ir norādīts 286. apsvērumā) un, kā paši minētie dalībnieki bija atzinuši kopš 1993. gada beigām, tā gatavojās iegūt vislielāko metionīna tirgus daļu (150. apsvērums). Komisija patiešām skaidri norādīja uz specializētajos preses izdevumos iekļauto paziņojumu par mērķa cenu, ko aizliegtas vienošanās dalībnieki noteikuši līdz 1995. gada sākumam (136., 155., 157. un 167. apsvērums), kurš jāuzskata par tādu, kas noteikti konkrētā veidā ietekmēja cenu noteikšanas procesu. Ir svarīgi savukārt uzsvērt to, ka Lēmumā nav minēts nekāds paziņojums par cenu, sākot no minētā datuma. Tādējādi ir jāatzīst, ka Komisija pretēji 289. apsvērumā iekļautajiem apgalvojumiem nav pilnībā pierādījusi, ka pēc 1992./1993. gada cenas saglabājās augstākas nekā tās, kādas būtu

pastāvējušas, ja nebūtu bijis prettiesisko vienošanos, un šādi pierādījumi nav sniegti it īpaši attiecībā uz laika posmu no 1995. gada sākuma līdz pārkāpuma beigām.

244 Līdz ar to Pirmās instances tiesai ir jāaplūko šī secinājuma piemērojamība saistībā ar tās neierobežoto kompetenci naudas sodu jautājumā.

4. Secinājums par naudas soda apmēra noteikšanu atkarībā no pārkāpuma smaguma

245 Kā ir izklāstīts iepriekš, ir jāsecina, ka Komisija tikai daļēji ir pierādījusi pārkāpuma konkrēto ietekmi uz tirgu attiecībā uz laika posmu no 1988. gada rudens līdz 1990. gada vasarai un no 1995. gada līdz pārkāpuma beigām.

246 Jānorāda arī tas, ka 289. apsvērumā Komisija tomēr ir norādījusi, ka visu aizliegtas vienošanās darbības laiku un it īpaši pēc 1992./1993. gada karteļa dalībniekiem veiksmīgi izdevās saglabāt cenas, kas augstākas par tām, kādas būtu pastāvējušas, ja nebūtu bijis prettiesisku vienošanos. Tāpat arī, izdarot secinājumu par pārkāpuma smagumu (293. apsvērums), Komisija ir ņēmusi vērā to, ka, viņasprāt, aizliegtas vienošanās dalībnieku rīcība faktiski ietekmēja tirgu.

247 No tā izriet, ka Komisija naudas soda apmēru noteica atkarībā no pārkāpuma smagumu, ņemot vērā to, ka minētais pārkāpums, viņasprāt, konkrētā veidā ietekmēja tirgu, kaut arī šādu ietekmi nevarēja pilnībā pierādīt attiecībā uz visu aizliegtas vienošanās darbības laiku.

248 Šajos apstākļos Pirmās instances tiesa, izmantojot savu neierobežoto kompetenci naudas sodu jautājumā, uzskata, ka naudas soda apmērs, ko Lēmuma 302. apsvērumā Komisija, ņemot vērā pārkāpuma smagumu, ir noteikusi 35 miljonu euro apmērā, ir jāsamazina.

249 Tomēr šajā sakarā ir jāņem vērā tas, ka, kā uz to vērš uzmanību Komisija, no Lēmuma 273. apsvēruma izriet, ka pārkāpums tika kvalificēts kā sevišķi smags, ņemot vērā "tā raksturu", jo Komisija ir norādījusi, ka pārkāpums izpaudās kā tirgus sadalīšana un cenu noteikšana, "kas, ņemot vērā tā raksturu, ir atzīstams par vissmagāko EKL [..] 81. panta 1. punkta un EEZ līguma 53. panta 1. punkta pārkāpuma veidu" (271. apsvērums). Lēmuma 275. apsvērumā Komisija ir piebildusi, ka "ir skaidrs, ka prettiesiskas aizliegtas vienošanās, kuru mērķis bija cenu noteikšana un tirgus sadale, ņemot vērā to raksturu, apdraud vienotā tirgus pienācīgu darbību".

250 2003. gada 30. septembra spriedumā lietā T-203/01 *Michelin*/Komisija (*Recueil*, II-4071. lpp., 258. un 259. punkts) Pirmās instances tiesa jau ir atzinusi, ka pārkāpuma smagumu var noteikt, atsaucoties uz prettiesiskās rīcības raksturu un priekšmetu, un ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, nosakot naudas soda apmēru, apstākļiem, kas attiecas uz rīcības priekšmetu, var būt lielāka nozīme, nekā tiem, kuri attiecas uz rīcības sekām (šī sprieduma 222. punktā minētais Pirmās instances tiesas spriedums lietā *Thyssen Stahl*/Komisija, 636. punkts, un 2001. gada 13. decembra spriedums apvienotajās lietās T-45/98 un T-47/98 *Krupp Thysen Stainless* un *Acciai speciali Terni*/Komisija, *Recueil*, I-3757. lpp., 199. punkts).

251 Tiesa ir apstiprinājusi šo pieeju, atzīstot, ka ar konkurenci nesaderīgas prakses sekas nav noteicošais kritērijs, novērtējot to, vai naudas soda apmērs ir piemērots. Apstākļiem, kas attiecas uz nodomu, var būt lielāka nozīme nekā tiem, kuri attiecas uz minētajām sekām, it īpaši, ja runa ir par ļoti smagiem pārkāpumiem, piemēram, cenu noteikšanu un tirgu sadali (Tiesas 2003. gada 2. oktobra spriedums lietā C-194/99 P *Thyssen Stahl*/Komisija, *Recueil*, I-10821. lpp., 118. punkts).

252 Turklāt ir jāatgādina, ka horizontālas aizliegtas vienošanās jautājumā par cenu vienmēr ir uzskatītas par tādām, kas veido vissmagākos Kopienu konkurences tiesību pārkāpumus (šī sprieduma 58. punktā minētais Pirmās instances tiesas spriedums lietā *Tate & Lyle* u.c./Komisija, 103. punkts, un 2003. gada 19. marta spriedums lietā T-213/00 *CMA CGM* u.c./Komisija, *Recueil*, II-913. lpp., 262. punkts).

253 Visbeidzot, ir svarīgi uzsvērt arī to, ka, nosakot naudas soda pamatapmēru, Komisija izšķirošo nozīmi nav piešķīrusi kritērijam, kas saistīts ar pārkāpuma faktisko ietekmi uz tirgu. Komisija savu vērtējumu ir balstījusi arī uz citiem apstākļiem, proti, to, ka pārkāpums bija jākvalificē kā sevišķi smags, ņemot vērā tā raksturu (271.–275. apsvērums), un ka attiecīgo ģeogrāfisko tirgu veidoja visa Kopiena un — pēc tās izveidošanas — visa EEZ (292. apsvērums).

254 Tādējādi, ņemot vērā visus iepriekš izklāstītos apsvērumus, Pirmās instances tiesa uzskata, ka Komisija pamatoti pārkāpumu ir kvalificējusi kā sevišķi smagu. Tomēr, ņemot vērā to, ka pārkāpuma konkrētā ietekme ir pierādīta tikai daļēji, Pirmās instances tiesa uzskata, ka naudas soda apmērs, kas noteikts atkarībā no pārkāpuma smaguma, ir jāsamazina no 35 uz 30 miljoniem euro.

B — *Par naudas soda palielināšanu, lai nodrošinātu tam pietiekami preventīvu ietekmi*

255 Šajā sakarā prasītāja atsaucas, pirmkārt, uz kļūdu tiesību normu piemērošanā un faktiskajos apstākļos, kas pieļauta, nosakot tās apgrozījuma lielumu, otrkārt, sodu likumības principa, pienākuma norādīt pamatojumu un samērīguma un vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu, nosakot palielinājuma likmi, un, treškārt, kļūdu, kas pieļauta, novērtējot to, vai naudas sodam ir pietiekami preventīva ietekme, ņemot vērā tās rīcību pēc pārkāpuma izbeigšanas.

1. Par kļūdu tiesību normu piemērošanā un faktiskajos apstākļos, kas pieļauta attiecībā uz prasītājas apgrozījumu

a) Lietas dalībnieku argumenti

256 Pirmkārt, prasītāja uzsver, ka tās apgrozījuma apjoms, ko Komisija ir norādījusi attiecībā uz 2000. gadu, ir kļūdains. Šis apjoms bija nevis 16,9, bet 10,715 miljardi euro, kā Komisija to uzzināja no prasītājas 2002. gada 5. jūnija vēstules, kas nosūtīta, atbildot uz Komisijas 2002. gada 28. maija lūgumu. Ņemot vērā tiešo saikni starp mērķiem, ko bija paredzēts sasniegt, palielinot naudas sodu, un uzņēmuma apgrozījumu, Komisijas pieļautā kļūda nozīmē to, ka Komisija nav ievērojusi būtiskus apstākļus, kurus ņemot vērā, tā būtu pieņēmusi savādāku lēmumu. Tādējādi Komisija ir pieļāvusi kļūdu novērtējumā, kas attaisno Lēmuma atcelšanu.

257 Otrkārt, prasītāja uzskata, ka Komisija, aprēķinot naudas soda apmēru, nepamatoti ir ņēmusi vērā jaunā uzņēmuma *Degussa AG* (Diseldorfa) stāvokli. Šis uzņēmums radās, 2000. gadā apvienojoties *Degussa-Hüls* un *SKW* (skat. šī sprieduma 1. punktu), proti, kā prasītāja uzskata, pēc pārkāpuma izbeigšanas. Turklāt pats *Degussa-Hüls* radās, 1998. gadā apvienojoties *Degussa AG* (Frankfurte pie Mainas) un *Hüls AG* (Marla) (skat. to pašu punktu), proti, kā prasītāja uzskata, arī pēc tam, kad bija īstenota ar konkurenci nesaderīga rīcība. Tādējādi pārkāpuma izdarītājs bija *Degussa AG* (Frankfurte pie Mainas), proti, uzņēmums, attiecībā uz kuru Komisijai vajadzētu aprēķināt naudas soda apmēru. Šī uzņēmuma apgrozījums bija 15,905 miljardi DEM 1997./1998. finanšu gadā.

258 Prasītāja atzīst, ka par pārkāpumiem, kas izdarīti pirms uzņēmumu apvienošanās, principā ir atbildīgs jaunais uzņēmums, kurš radies apvienošanās rezultātā. Tomēr šai atbildībai vajadzētu attiekties tikai uz sākotnējiem pārkāpumiem un uz kaitējumu, kas ar tiem nodarīts. Ņemot vērā pēc apvienošanās izveidotā uzņēmuma

apgrozījumu, Komisija ir pārkāpusi "vainas principu" (*nulla poena sine culpa*), kas ir atzīts dalībvalstu krimināltiesību sistēmās un ECTK 6. panta 2. punktā, kā arī Hartas 49. panta 3. punktā un saskaņā ar kuru uzliktajam sodam ir jābūt samērīgam ar tā uzņēmuma vainu, kuram sods uzlikts. Arī Tiesas judikatūrā ir atzīts šis princips, kas daļēji izriet no samērīguma principa kā soda smaguma noteicošais elements (Tiesas 1983. gada 19. oktobra spriedums lietā 179/82 *Lucchini*/Komisija, *Recueil*, 3083. lpp., 27. punkts; 1984. gada 14. februāra spriedums lietā 2/83 *Alfer*/Komisija, *Recueil*, 799. lpp., 17. un 18. punkts, un 1984. gada 17. maija spriedums lietā 83/83 *Estel*/Komisija, *Recueil*, 2195. lpp., 39. un turpmākie punkti).

259 No tā, ka naudas soda mērķis ir gan apkarot prettiesisku rīcību, gan tādā veidā novērst tās atkārtošanos, prasītāja secina (Tiesas 1970. gada 15. jūlija spriedums lietā 41/69 *Chemiefarma*/Komisija, *Recueil*, 661. lpp., 172.–176. punkts), ka pārkāpums ir priekšnosacījums gan soda pastāvēšanai, gan tā smagumam.

260 Tādējādi, aplūkojot uzņēmuma stāvokli pēc pārkāpuma izdarīšanas, Komisija naudas soda apmēru ir aprēķinājusi, pamatojoties tikai uz mērķi novērst pārkāpumu, tādējādi neņemot vērā attiecību starp sodu un nodarītā kaitējuma smagumu.

261 Saistībā ar pirmo iebildumu Komisija atzīst, ka saskaņā ar 2002. gada 5. jūnija vēstulē sniegtajiem datiem prasītājas pasaules apgrozījums 2000. gadā bija 10,715 miljardi euro. Tā tomēr apgalvo, ka šis apgrozījums ir acīmredzami kļūdains.

262 Šajā sakarā Komisija, pirmkārt, atgādina, ka prasītāja savā darbības pārskatā par 2000. gadu kā apgrozījumu bija norādījusi 16,9 miljardus euro. Šis skaitlis tika norādīts arī paziņojumā par iebildumiem un pēc tam, tā kā savā atbildē uz minēto paziņojumu prasītāja nebija cēlusi iebildumus, arī Lēmumā.

263 Otrkārt, Komisija uzsver, ka darbības pārskatā, kā arī vadības pārskatā par 2000. gadu ir minēts aptuvens apgrozījums 20,3 miljardu euro apmērā un apgrozījums 16,9 miljardu euro apmērā, kurā nav iekļauta dārgmetālu tirdzniecība un pirkšana. *Degussa* grupas peļņas un zaudējumu īss aprēķins, kurā ir iekļauti *Degussa-Hüls* rādītāji laika posmā no 2000. gada 1. janvāra līdz 31. decembrim un *SKW* rādītāji laika posmā no 2000. gada 1. jūlija līdz 31. decembrim, liecināja par ieņēmumiem 18,198 miljardu euro apmērā 2000. gada 31. decembrī. No tā Komisija secināja, ka summa 10,715 miljardu euro apmērā, ko prasītāja ir norādījusi savā 2002. gada 5. jūnija vēstulē un kas norādīta kā *Degussa-Hüls* apgrozījums, ieskaitot *SKW* realizēto apgrozījumu sešos mēnešos pēc šo abu uzņēmumu apvienošanās, ir kļūdaina.

264 Turklāt prasītāja savā vadības pārskatā ir norādījusi, ka aptuvens *Degussa-Hüls* un *SKW* sasniegto rādītāju novērtējums divpadsmit mēnešu laika posmā bija jāuzskata par "nozīmīgāku no ekonomiskā viedokļa" nekā novērtējums, kas sagatavots pareizā un atbilstošā formā, bet kas atspoguļoja *SKW* rādītājus tikai attiecībā uz sešu mēnešu laika posmu. Tādējādi uzņēmuma iekšējā vadība un stratēģiskie mērķi tika noteikti, pamatojoties uz šiem datiem. Šajos apstākļos Komisija uzskata, ka prasītājai nevajadzētu pārmest Komisijai, ka tā ņēmusi vērā skaitļus, ko pati prasītāja uzskatīja par ekonomiski nozīmīgākiem un norādīja savā sabiedrībai paredzētajā darbības pārskatā.

265 Jebkurā gadījumā Komisija uzsver, ka, ņemot vērā apgrozījumu, kurā nav iekļauti aptuvenie *SKW* rādītāji (2 miljardu euro robežās), kas sasniegti 2000. gada pirmajā ceturksnī, tiktu panākts tikai nedaudz atšķirīgs rezultāts.

266 Visbeidzot, Komisija uzskata, ka prasītāja cenšas uzsvērt to, ka *Degussa-Hüls* un *SKW* apvienošanās komercreģistrā tika ierakstīta tikai 2001. gada 9. februārī un ka tādējādi attiecībā uz 2000. finanšu gadu varēja ņemt vērā tikai *Degussa-Hüls* apgrozījumu, kas, iespējams, bija 10,715 miljardi euro. Komisija vērš uzmanību, pirmkārt, uz to, ka šajā gadījumā 2002. gada 5. jūnija vēstulē prasītājai nevajadzēja

norādīt, ka summā 10,715 miljardu euro apmērā bija iekļauts *SKW* apgrozījums, kas realizēts sešos mēnešos pēc apvienošanās ar *Degussa-Hüls*, un, otrkārt, uz to, ka saskaņā ar prasītājas darbības pārskatu abas sabiedrības apvienojās ar atpakaļejošu spēku 2000. gada 30. jūnijā, kā to apstiprina fakts, ka prasītāja varēja sagatavot grupas grāmatvedības uzskaiti 2000. gada 31. decembrī, apkopojot *Degussa-Hüls* un *SKW* grāmatvedības uzskaiti.

267 Attiecībā uz otro iebildumu, pirmkārt, Komisija uzsver, ka, aprēķinot naudas soda apmēru atkarībā no pārkāpuma smaguma, tā papildus prasītājas apgrozījumam ņēma vērā prasītājas dalību sevišķi smagā pārkāpumā (293. apsvērums) un prasītājai piederošo pasaules tirgus un EEZ tirgus daļu 1998. gadā.

268 Otrkārt, Komisija vērš uzmanību uz to, ka pārkāpums turpinājās līdz 1999. gada februārim, proti, vēl pēc *Degussa* un *Hüls* apvienošanās (306. apsvērums). Šajā sakarā prasītāja administratīvās procedūras gaitā minēja apgrozījumu 12,354 miljardu euro apmērā, kas realizēts 1998./1999. finanšu gadā.

269 Komisija uzskata, ka apgrozījums 8,1, 10,715, 12,354 vai 16,9 miljardu euro apmērā jebkurā gadījumā attaisno to, ka prasītāja ir kvalificēta kā liels uzņēmums, un tādējādi naudas soda palielināšanu 303. apsvērumā izklāstīto iemeslu dēļ.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

270 Prasītāja pēc būtības pārmet Komisijai, pirmkārt, to, ka Komisija ir pieļāvusi kļūdu faktiskajos apstākļos attiecībā uz tās apgrozījuma apmēru 2000. gadā un, otrkārt, ir

pieļāvusi kļūdu tiesību normu piemērošanā, nosakot tās apgrozījumu 2000. gadā, lai, pamatojoties uz šo apgrozījumu, aprēķinātu naudas soda palielināšanas likmi, kaut arī pārkāpums saskaņā ar Lēmumu tika izbeigts 1999. gada februārī.

271 Vispirms ir jāpārbauda otrais iebildums.

Par prasītājas 2000. gadā realizētā apgrozījuma ņemšanu vērā

272 Nosakot naudas sodu apmēru par konkurences tiesību pārkāpumu, Komisijai ir jāņem vērā ne tikai pārkāpuma smagums un īpaši apstākļi, kādi pastāv attiecīgajā gadījumā, bet arī apstākļi, kādos minētais pārkāpums tika izdarīts, un jārūpējas par savas darbības preventīvo raksturu, galvenokārt saistībā ar tāda veida pārkāpumiem, kas īpaši traucē sasniegt Kopienas mērķus (šajā sakarā skat. šī sprieduma 58. punktā minēto spriedumu lietā *Musique diffusion française* u.c./Komisija, 106. punkts).

273 Šajā sakarā Pamatnostādnes paredz, ka, neņemot vērā pārkāpuma attiecīgo raksturu, tā konkrēto ietekmi uz tirgu un tā ģeogrāfisko izplatību, ir jāņem vērā pārkāpuma izdarītāju faktiskās ekonomiskās iespējas nodarīt būtisku kaitējumu pārējiem tirgus dalībniekiem, it īpaši patērētājiem, un jānosaka tāds naudas sods, kas būtu pietiekami preventīvs (1.A punkta ceturtā daļā).

274 Var ņemt vērā arī to, ka lieli uzņēmumi pat var labāk novērtēt savas rīcības prettiesiskumu un no tās izrietošās sekas (1.A punkta piektā daļa).

275 Šajā gadījumā Komisija, tieši neatsaucoties uz minētajām Pamatnostādnēm, 303. apsvērumā norādīja, ka "[naudas sodam] ir jānodrošina pietiekami preventīva ietekme un ir jāņem vērā tas, ka lielu uzņēmumu rīcībā ir juridiska un ekonomiska rakstura informācija un infrastruktūra, kas tiem ļauj labāk novērtēt savas rīcības prettiesiskumu un no tās izrietošās sekas, ņemot vērā konkurences tiesības". Tādējādi 304. un 305. apsvērumā tā norādīja, ka, ņemot vērā *Aventis*, *Degussa* un *Nippon Soda* kopējo apgrozījumu, proti, attiecīgi 22,3 miljardus euro, 16,9 miljardus euro un 1,6 miljardus euro 2000. gadā, par 100 % būtu jāpalielina pamatapmērs, kas aprēķināts atkarībā no katra uzņēmuma [ekonomiskās] nozīmes attiecīgajā tirgū, lai ņemtu vērā *Aventis* un *Degussa* izmēru un to attiecīgos vispārējos resursus.

276 No Lēmuma izriet, ka Komisija, kā tas ir atzīts iepriekš, juridiski pamatoti uzskatīja, ka pārkāpums tika izbeigts 1999. gada februārī. Kā uz to vērš uzmanību prasītāja, ir jāsecina, ka Komisija, izvērtējot to, kādā mērā ir jāpaaugstina pamatapmērs, ir balstījusies uz apgrozījumu, ko attiecīgie uzņēmumi realizējuši 2000. finanšu gadā (304. apsvērums), tātad pēc pārkāpuma izbeigšanas. Pretēji prasītājas apgalvojumiem šis apstāklis nevar atspēkot Komisijas izmantoto aprēķināšanas metodi.

277 No 303. apsvēruma izriet, ka Komisija ņēma vērā divus apstākļus, kas pamato *Aventis* un *Degussa* noteiktā pamatapmēra palielināšanu par 100 %. Šāda palielināšana bija nepieciešama, pirmkārt, lai naudas sodam nodrošinātu pietiekami preventīvu ietekmi un, otrkārt, lai ņemtu vērā to, ka lielu uzņēmumu rīcībā ir juridiska un ekonomiska rakstura informācija un infrastruktūra, kas tiem ļauj labāk novērtēt savas rīcības prettiesiskumu.

278 Attiecībā uz pirmo apstākli ir jāatgādina, ka mērķis novērst pārkāpumu, ko Komisijai ir tiesības ņemt vērā, nosakot naudas soda apmēru, tiek izvirzīts tāpēc, lai

nodrošinātu to, ka uzņēmumi ievēro Līgumā noteiktās konkurences normas, veicot uzņēmējdarbību Kopienā vai EEZ. Pirmās instances tiesa uzskata, ka šo mērķi var pienācīgi sasniegt, tikai ņemot vērā uzņēmuma stāvokli dienā, kad ir uzlikts naudas sods.

279 Ir jānošķir, pirmkārt, pārkāpuma izplatība tirgū un atbildības daļa, kas par to ir uzlikta katram aizliegtas vienošanās dalībniekam (uz ko attiecas Pamatnostādņu 1.A punkta ceturtā un sestā daļa) un, otrkārt, preventīvā ietekme, kas ir jānodrošina naudas soda uzlikšanai.

280 Attiecībā uz tirgū izdarītā pārkāpuma apmēru un katra aizliegtas vienošanās dalībnieka attiecīgo atbildības daļu ir atzīts, ka tā apgrozījuma daļa, kas realizēta ar precēm, uz kurām attiecas pārkāpums, var precīzi liecināt par attiecīgajā tirgū izdarītā pārkāpuma apmēru (skat. it īpaši šī sprieduma 58. punktā minēto spriedumu lietā *Musique diffusion française* u.c./Komisija, 121. punkts, un šī sprieduma 222. punktā minēto spriedumu lietā *Mayr-Melnhof*/Komisija, 369. punkts) un ka apgrozījums, kas realizēts ar precēm, uz kurām attiecās ierobežojumi, ir objektīvs apstāklis, kas precīzi norāda to, cik lielā mērā šie ierobežojumi kaitēja normālai konkurencei (Pirmās instances tiesas 1999. gada 11. marta spriedums lietā T-151/94 *British Steel*/Komisija, *Recueil*, II-629. lpp., 643. punkts).

281 Šādu pieeju Komisija izmantoja 294.–302. apsvērumā, nosakot naudas soda apmēru atkarībā no pārkāpuma smaguma. Šī iemesla dēļ Komisija ņēma vērā pasaules un EEZ tirgus daļu, kas katram uzņēmumam, kurš darbojās metionīna tirgū 1998. gadā, piederēja pēdējā tā kalendārā gada laikā, kurā tika izdarīts pārkāpums, un no tā secināja, ka *Aventis* un *Degussa* ietilpst pirmajā kategorijā un *Nippon Soda* — otrajā, līdz ar to attieksmei pret tiem bija jābūt atšķirīgai. Prasītāja, starp citu, neapstrīd šo secinājumu.

282 Tādējādi šajā posmā ir jānorāda, ka prasītājas arguments, ka Komisija bija ņēmusi vērā tikai jaunā, 2000. gadā izveidotā uzņēmuma *Degussa AG* (Diseldorfa) apgrozījumu un tādējādi savu argumentāciju balstījusi tikai uz mērķi novērst pārkāpumu, neņemot vērā ar konkurenci nesaderīgās kaitīgās sekas, ko radījusi tās rīcība pārkāpuma izdarīšanas laikā, nav pamatots.

283 Tomēr saskaņā ar otro jēdzienu, proti, vajadzību nodrošināt naudas sodam pietiekami preventīvu ietekmi, tā kā tā neattaisno naudas sodu vispārējā apmēra palielināšanu, īstenojot konkurences politiku, naudas soda apmērs ir jāpielāgo tā, lai tiktu ņemta vērā tā vēlamā ietekme uz uzņēmumu, kam tas uzlikts, lai naudas sods nekļūtu nenozīmīgs vai tieši pretēji pārmērīgs, īpaši ņemot vērā attiecīgā uzņēmuma finansiālo stāvokli, ievērojot prasības, kuras balstītas, pirmkārt, uz vajadzību nodrošināt naudas soda efektivitāti un, otrkārt, uz samērīguma principa ievērošanu.

284 Tādējādi Pirmās instances tiesa jau ir norādījusi, ka vienam no attiecīgajiem uzņēmumiem, "ņemot vērā tā ļoti lielo kopējo apgrozījumu salīdzinājumā ar citu aizliegtas vienošanās dalībnieku kopējo apgrozījumu, ir daudz vieglāk savākt līdzekļus tam uzliktā naudas soda samaksāšanai, kas, ņemot vērā naudas soda pietiekami preventīvo ietekmi, attaisnoja koeficienta piemērošanu" (Pirmās instances tiesas 2004. gada 29. aprīļa spriedums apvienotajās lietās T-236/01, T-239/01, no T-244/01 līdz T-246/01, T-251/01 un T-252/01 *Tokai Carbon* u.c./Komisija, *Recueil*, II-1181. lpp., 241. punkts).

285 Cesijas vai koncentrācijas rezultātā uzņēmuma kopējie resursi var būtiski samazināties vai palielināties salīdzinoši īsā laika posmā, it īpaši no pārkāpuma izbeigšanas brīža līdz lēmuma, ar ko noteikts naudas sods, pieņemšanai. No tā izriet, ka, ievērojot samērīguma principu, minētie resursi ir jānovērtē dienā, kad ir noteikts naudas sods, lai pareizi sasniegtu mērķi novērst pārkāpumu. Šajā sakarā šo pašu iemeslu dēļ ir jānorāda, ka saskaņā ar Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu naudas

soda, kas noteikta 10 % apmērā no attiecīgā uzņēmuma apgrozījuma, augstāka robeža ir nosakāma atkarībā no apgrozījuma, kurš realizēts kalendārajā gadā pirms lēmuma pieņemšanas (šī sprieduma 193. punktā minētais spriedums lietā *Sarrió*/ Komisija, 85. punkts).

286 No tā izriet, ka nevar uzskatīt, ka Komisija ir pieļāvusi tiesisku maldību, balstoties uz apgrozījumu, kas realizēts finanšu gadā pēc pārkāpuma izbeigšanas. Tomēr ir jānorāda, ka saskaņā ar iepriekš izklāstīto un ņemot vērā to, ka Lēmums tika pieņemts 2002. gada 2. jūlijā, Komisijai principā bija jāņem vērā apgrozījums, ko dažādi Lēmuma adresāti realizējuši 2001. kalendārajā gadā, lai naudas sodam nodrošinātu pietiekami preventīvu ietekmi. Tiesas sēdē, atbildot uz Pirmās instances tiesas jautājumu, Komisija tomēr norādīja, ka, pirmkārt, brīdī, kad tika pieņemts Lēmums, *Sumitomo* un *Nippon Soda* apgrozījums, kas realizēts minētajā finanšu gadā, nebija zināms un, otrkārt, saistībā ar apgrozījumu, ko attiecīgie uzņēmumi realizējuši 2000. gadā, tika veikts audits. Ir jāuzskata, ka šie apstākļi, ko prasītāja neapstrīd, var attaisnot to, ka Komisija nav ņēmusi vērā apgrozījumu, ko attiecīgie uzņēmumi realizējuši 2001. gadā, bet gan jaunāko tai zināmo apgrozījumu, proti, apgrozījumu 2000. kalendārajā gadā.

287 No tā izriet, ka Komisijai nevar pārmest, ka tā, nosakot palielinājumu, lai nodrošinātu preventīvu ietekmi, ņēmusi vērā apgrozījumu, ko prasītāja realizējusi 2000. gadā.

288 Prasītājas argumentam, ka Komisija nepamatoti ņēmusi vērā apgrozījumu, kas radies attiecīgi *Degussa* un *Hüls* apvienošanās rezultātā 1998. gadā un *Degussa-Hüls* un *SKW* apvienošanās rezultātā 2000. gadā, kas notika pēc pārkāpuma izbeigšanas, ne

tikai daļēji trūkst faktiskā pamatojuma, jo ir pierādīts, ka pārkāpums beidzās 1999. gada februārī, bet šajā gadījumā tam arī nav nozīmes. Ir jānorāda, ka apstākļi, kas pastāv šajā gadījumā, precīzi atspoguļo vajadzību novērtēt attiecīgā uzņēmuma kopējos resursus atkarībā no tā jaunākā zināmā apgrozījuma.

289 Attiecībā uz otro apstākli, ko Komisija ir ņēmusi vērā, lai palielinātu naudas soda pamatapmēru, proti, juridiska un ekonomiska rakstura infrastruktūru, kas ir uzņēmumu rīcībā, lai tie varētu novērtēt savas rīcības prettiesisko raksturu, pretēji iepriekš izklāstītajam ir jāuzsver, ka tā mērķis ir drīzāk sodīt lielus uzņēmumus, attiecībā uz kuriem tiek prezumēts, ka to rīcībā ir informācija un pietiekami strukturālie līdzekļi, lai apzinātos, ka to rīcība ir prettiesiska, un lai novērtētu iespējamos ieguvumus.

290 Ir jāuzskata, ka šajā gadījumā apgrozījums, pamatojoties uz kuru Komisija nosaka attiecīgo uzņēmumu lielumu un tādējādi arī to spēju noteikt savas rīcības raksturu un sekas, ir tas, kurš atbilst to stāvoklim pārkāpuma izdarīšanas brīdī. Šajā gadījumā attiecībā uz šo aspektu Komisijai nebija tiesību ņemt vērā apgrozījumu, ko prasītāja realizējusi 2000. gadā, jo pārkāpums tika izbeigts 1999. gada februārī.

291 Tomēr šis apgalvojums pats par sevi nav tāds, kas ļautu apšaubīt Komisijas secinājuma, ka prasītājai uzliktā naudas soda pamatapmērs bija jāpalielina par 100 %, atbilstību.

292 Pirmkārt, saskaņā ar Lēmuma 303.–305. apsvērumu:

"Pietiekami preventīva ietekme

(303) Lai naudas sodam nodrošinātu pietiekami preventīvu ietekmi un ņemtu vērā to, ka lielu uzņēmumu rīcībā ir juridiska un ekonomiska rakstura informācija un infrastruktūra, kas tiem ļauj labāk novērtēt savas rīcības prettiesiskumu un no tās izrietošās sekas, ņemot vērā konkurences tiesības, Komisija turklāt noteiks, vai attiecībā uz kādu no uzņēmumiem šī sākumsumma ir jāpielāgo.

(304) Tā kā *Aventis* un *Degussa* pasaules apgrozījums 2000. gadā bija attiecīgi 22,3 miljardi euro un 16,9 miljardi euro, tie ir daudz lielāki uzņēmumi nekā *Nippon Soda* (pasaules apgrozījums 2000. gadā — 1,6 miljardi euro). Šajā sakarā Komisija uzskata, ka sākumsumma, kas aprēķināta atkarībā no katram uzņēmumam piederošās attiecīgā tirgus daļas lieluma, ir jāpalielina, lai ņemtu vērā *Aventis* un *Degussa* lielumu un attiecīgos kopējos resursus.

(305) Ņemot vērā iepriekš izklāstīto, Komisija uzskata — lai naudas sodam nodrošinātu preventīvu raksturu, 302. apsvērumā noteiktā sākumsumma ir jāpalielina par 100 % (×2), lai tā sasniegtu 70 miljonus euro attiecībā uz *Degussa* un *Aventis* [..]."

293 No iepriekš izklāstītā izriet, ka, kaut arī Komisija ir minējusi apstākli, kas attiecas uz juridiska un ekonomiska rakstura infrastruktūrām, patiesībā tā sākumsummas palielināšanu galvenokārt ir pamatojusi ar vajadzību naudas sodam nodrošināt pietiekami preventīvu ietekmi, kā par to liecina 305. apsvērumā iekļautais secinājums un pats šīs Lēmuma daļas nosaukums.

294 Otrkārt, ir jāvērš uzmanība uz to, ka jebkurā gadījumā prasītājas kopējais apgrozījums 1997./1998. finanšu gadā atbilstoši tās sniegtajiem datiem ir apmēram 15,9 miljardi DEM. Tāpēc nevajadzētu apgalvot, ka prasītājas rīcībā nebija juridiska un ekonomiska rakstura infrastruktūras, kas ir lielu uzņēmumu rīcībā, ko prasītāja starp citu neapgalvo. Tas, ka ir ņemts vērā prasītājas 2000. gadā realizētā apgrozījums (16,9 miljardi euro, kā to ir noteikusi Komisija), nekādā veidā nevarēja ietekmēt Komisijas secinājumu, ka sākumsummu vajadzēja palielināt, ņemot vērā to, ka prasītājas rīcībā bija vajadzīgie resursi, lai tā varētu novērtēt savas rīcības prettiesiskumu un ar to saistītās sekas.

295 No tā izriet, ka prasītājas izvirzītais pamats, kas balstīts uz to, ka Komisija ir pieļāvusi kļūdu tiesību normu piemērošanā, jo, lai pamatotu naudas soda apmēra, kas noteikts atkarībā no pārkāpuma smaguma, palielināšanu, ir ņēmusi vērā tās 2000. gadā realizēto apgrozījumu, nevar attaisnot ne Lēmuma atcelšanu, ne arī naudas soda apmēra samazināšanu.

Par kļūdu faktiskajos apstākļos attiecībā uz prasītājas apgrozījuma apmēru 2000. gadā

296 Prasītāja apgalvo, ka 2000. gadā realizētais apgrozījums (16,9 miljardi euro), ko Komisija ir ņēmusi vērā, ir nepareizs, jo patiesībā tas ir 10,715 miljardi euro, kā izriet

no vēstules, kuru prasītāja nosūtījusi Komisijai 2002. gada 5. jūnijā, atbildot uz Komisijas 2002. gada 28. maija lūgumu.

297 Savās atbildēs uz Pirmās instances tiesas rakstiskajiem jautājumiem un tiesas sēdē prasītāja norādīja, ka auditori apstiprināja tikai apgrozījumu 10,715 miljardu euro apmērā atbilstoši vispāratzītajiem Amerikas Savienoto Valstu grāmatvedības principiem (*United States generally accepted accounting principles*). Prasītāja apgalvo, ka, tā kā nav Kopienu tiesību aktu, kas noteiktu uzņēmumu apgrozījuma aprēķināšanas kārtību, ievērojot tiesiskās drošības principu, ir jāņem vērā tikai tas apgrozījums, kas aprēķināts un apstiprināts atbilstoši normām, kuras ir piemērojamas attiecīgajam uzņēmumam, proti, šajā gadījumā — minētie grāmatvedības principi.

298 Komisija apgalvo, ka summa 16,9 miljardu euro apmērā, ko tā ir ņēmusi vērā, ir norādīta prasītājas 2000. gada pārskatā. Tiesas sēdē Komisija tomēr atzina, ka apgrozījumam, kas ir jāņem vērā, vajadzēja atspoguļot uzņēmuma faktisko stāvokli un ka tādējādi, ņemot vērā to, ka prasītājas un *SKW* apvienošanās notika 2000. gada 1. jūlijā, nebija pamata ņemt vērā aptuveno apgrozījumu, ko *SKW* realizējis no 2000. gada 1. janvāra līdz 30. jūnijam.

299 No lietas materiāliem un īpaši no prasītājas atbildēm uz Pirmās instances tiesas rakstiskajiem jautājumiem izriet, ka:

— summā 16,9 miljardu euro apmērā, ko ir ņēmusi vērā Komisija, ir iekļauts aptuvens *SKW* apgrozījums, ko tas ir realizējis laika posmā no 2000. gada 1. janvāra līdz 31. decembrim, kā arī apgrozījums, kas realizēts trijās darbības jomās, kas neietilpst tā pamatdarbībā (*dmc*^{2}, *Dental* un *Phenolchemie*) un no kā prasītāja atteicās 2001. gadā (turpmāk tekstā — "apgrozījums, kas realizēts trijās 2001. gadā nodotajās darbības jomās");

— summā 10,715 miljardu euro apmērā, uz kuru norāda prasītāja, *SKW* apgrozījums ir iekļauts tikai attiecībā uz laika posmu no 2000. gada 1. jūlija līdz 31. decembrim un nav iekļauts apgrozījums, kas realizēts trijās 2001. gadā nodotajās darbības jomās;

— apgrozījums, kas realizēts trijās 2001. gadā nodotajās darbības jomās, ir 4,131 miljardi euro.

300 Lietas dalībnieki par šiem datiem vienojās tiesas sēdē, par ko Pirmās instances tiesa pieņēma rakstisku apstiprinājumu.

301 No iepriekš izklāstītā izriet, ka atšķirība starp apgrozījumiem, uz ko norāda lietas dalībnieki, ir izskaidrojama ar to, ka šajos apgrozījumos nav iekļauti vieni un tie paši elementi. Summā, ko ir ņēmusi vērā Komisija, ir iekļauts gan tas apgrozījums, kuru sabiedrība *SKW* ir realizējusi no 2000. gada 1. janvāra līdz 31. decembrim, gan apgrozījums, kas realizēts trijās 2001. gadā nodotajās darbības jomās, savukārt apgrozījumā, uz kuru norāda prasītāja, pirmkārt, ir iekļauts tikai tas apgrozījums, ko *SKW* ir realizējusi laika posmā no 2000. gada 1. jūlija līdz 31. decembrim un, otrkārt, nav iekļauts apgrozījums, kurš ir realizēts trijās 2001. gadā nodotajās darbības jomās.

302 Pirmās instances tiesa uzskata, ka, kā tas ir izklāstīts iepriekš, nosakot iespējamo naudas soda palielinājumu, kura mērķis ir tam nodrošināt preventīvu ietekmi, ir svarīgi ņemt vērā uzņēmuma faktisko finansiālo stāvokli un tā rīcībā esošos resursus brīdī, kad tam tiek noteikts naudas sods, nevis aptuvenu apgrozījumu, kas fiktīvi ierakstīts tā bilancē, atbilstoši grāmatvedības normām, kuras ir piemērojamas attiecīgajam uzņēmumam.

303 Tādējādi nav jāņem vērā ne aptuvenais *SKW* apgrozījums laika posmā no 2000. gada 1. janvāra līdz 30. jūnijam, ne arī aptuvens atskaitāmais apgrozījums, kas realizēts trijās 2001. gadā nodotajās darbības jomās.

304 Ir jāsecina, ka atbilstoši tam, kas ir izklāstīts iepriekš, 2000. kalendārajā gadā, kas bija jāņem vērā, nosakot naudas soda palielinājumu, lai nodrošinātu tam pietiekami preventīvu ietekmi, prasītājai, pirmkārt, nav ieskaitāms apgrozījums, ko *SKW* realizējusi laika posmā no 2000. gada 1. janvāra līdz 30. jūnijam, tā kā šīs sabiedrības apvienošanās ar prasītāju notika 2000. gada 1. jūlijā, bet, otrkārt, ir ieskaitāms apgrozījums, kas realizēts trijās 2001. gadā nodotajās darbības jomās.

305 Tā rezultātā atbilstošais apgrozījums šajā gadījumā ir tas, ko iegūst, saskaitot prasītājas norādīto apgrozījuma summu 10,715 miljardu euro apmērā un apgrozījuma summu 4,131 miljardu euro apmērā, kas realizēts trijās 2001. gadā nodotajās darbības jomās, proti, 14,846 miljardi euro.

306 Neviens no argumentiem, ko izteikusi Komisija, kura tiesas sēdē atzina, ka apgrozījums, kas tika ņemts vērā Lēmumā, ir kļūdains, nevar atspēkot šo secinājumu.

307 Pirmkārt, tas, ka savā 2002. gada 10. janvāra atbildē uz 2001. gada 1. oktobra paziņojumu par iebildumiem (turpmāk tekstā — "PI") prasītāja nebija izteikusi nevienu iebildumu attiecībā uz to, ka ir ņemta vērā summa 16,9 miljardu euro apmērā, ne tikai pats par sevi nav izšķirošs apstāklis, bet turklāt tam nav nozīmes šajā gadījumā, jo Komisija uz šo summu ir atsaukusies tikai tajā Lēmuma daļā, kurā ir raksturoti aizliegtas vienošanās dalībnieki, un PI nav iekļauts nekāds paredzamās naudas soda aprēķins. Ja arī Komisija būtu vēlējusies ņemt vērā PI norādīto summu, principā būtu jāapšauba iemesli, kuru dēļ tā 2002. gada 28. maijā prasītājai nosūtīja

lūgumu sniegt informāciju, lai iegūtu datus par tās apgrozījumu. Turklāt ir jāsecina, ka savā 2002. gada 5. jūnija atbildē uz šo lūgumu sniegt informāciju prasītāja ir skaidri minējusi to, ka apgrozījuma summā 10,715 miljardu euro apmērā, kas norādīta attiecībā uz 2000. finanšu gadu, bija iekļauts tikai tas apgrozījums, ko *SKW* realizējusi laika posmā no 2000. gada 1. jūlija līdz 31. decembrim. No tā izriet, ka Komisija varēja konstatēt, ka šī summa neatbilst PI norādītajai summai 16,9 miljardu apmērā. Šajos apstākļos Komisija varēja vai pat tai vajadzēja lūgt prasītājai sniegt papildu informāciju, lai pārliecinātos, ka summa, kas ir jāņem vērā, ir pareiza.

308 Otrkārt, to, ka pārskatā minēto aptuveno aprēķinu prasītāja uzskatīja par ekonomiski visnozīmīgāko, pirmkārt, Komisija nav pierādījusi un, otrkārt, tas jebkurā gadījumā nevar apstiprināt secinājumu, ka, novērtējot preventīvo ietekmi, kāda ir jānodrošina naudas sodam, Komisijai ir jāņem vērā faktiskais uzņēmuma stāvoklis brīdī, kad tā novērtē naudas sodu, ko tā paredzējusi uzlikt uzņēmumam, ko Komisija ir atzinusi arī tiesas sēdē.

309 Visbeidzot, treškārt, pretēji Komisijas pieņēmumiem, ir jāuzsver, ka prasītāja nekādā ziņā neapgalvo, ka, nosakot 2000. gada apgrozījuma apjomu, bija jāņem vērā tikai *Degussa-Hüls* apgrozījums, atskaitot *SKW* apgrozījumu, jo apvienošanās komercreģistrā tika ierakstīta 2001. gada 9. februārī. 2002. gada 5. jūnija vēstulē, ko prasītāja nosūtījusi Komisijai, nepārprotami ir minēts, ka norādītajā apgrozījumā ir iekļauts apgrozījums, kuru *SKW* realizējusi 2000. gada pēdējos sešos mēnešos. Komisijas argumentam, kas balstīts uz šo apsvērumu, līdz ar to nav nozīmes.

310 No iepriekš izklāstītā izriet, ka apgrozījums, ko Komisija ir ņēmusi vērā, nosakot naudas soda palielinājumu, lai nodrošinātu tam pietiekami preventīvu ietekmi, ir

kļūdains. Šī summa tomēr nav pamatojums, kas vajadzīgs, lai Komisija varētu konstatēt pārkāpumu, kurā ir piedalījusies prasītāja. Komisijas pieļautā kļūda varētu ietekmēt tikai naudas soda apmēra noteikšanu, attiecībā uz kuru Pirmās instances tiesai ir neierobežota kompetence. Tādējādi Lēmumu nevar atcelt tādēļ vien, ka apgrozījums, ko Komisija ir ņēmusi vērā, ir kļūdainais. Līdz ar to prasītājas lūgums šajā sakarā ir jānoraida.

311 Pirmās instances tiesai tomēr ir jāpārbauda, vai šis apstāklis var būt saistīts ar vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu un tādējādi attaisnot prasītājai uzliktā naudas soda samazināšanu.

2. Par sodu likumības principa, pienākuma norādīt pamatojumu un samērīguma un vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu, palielinot naudas soda apmēru, lai nodrošinātu tam preventīvu ietekmi

a) Par sodu likumības principa un pienākuma norādīt pamatojumu pārkāpumu

Lietas dalībnieku argumenti

312 Prasītāja apgalvo, ka Komisija, nosakot pamatapmēra palielinājumu, nav izpildījusi pienākumu norādīt pamatojumu, kurā bija jānorāda naudas soda noteikšanas kritēriji (Pirmās instances tiesas 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-295/94 *Buchmann*/Komisija, *Recueil*, II-813. lpp., 173. punkts). Turklāt prasītāja apstrīd to, ka Komisija pamatapmēru ir palielinājusi par 100 %, lai nodrošinātu naudas sodam

nepieciešamo preventīvo ietekmi, jo minētais palielinājums, šķiet, ir patvaļīgs un attiecībā uz to nevar veikt likumīguma kontroli. Šī metode sniedz Komisijai pilnīgu brīvību lēmuma pieņemšanā, nosakot naudas soda apmēru, neatkarīgi no tā, kāds ir sākotnēji noteiktais naudas soda pamatapmērs.

313 Komisija uzskata, ka šī argumentācija nav pamatota. Komisija apgalvo, ka Lēmumā skaidri ir izklāstīti iemesli, kas tai lika apšaubīt pamatapmēru, kas noteikts prasītājai minētā Lēmuma 303.–305. apsvērumā.

Pirmās instances tiesas vērtējums

314 Vispirms attiecībā uz iespējamo pienākuma norādīt pamatojumu pārkāpumu, ko izdarījusi Komisija, ir jāsecina, ka Lēmuma 303.–305. apsvērumā ir skaidri norādīts, ka naudas soda pamatapmērs, kas noteikts, ņemot vērā pārkāpuma smagumu, prasītājai palielināts par 100 %, pamatojoties uz nepieciešamību naudas sodam nodrošināt pietiekami preventīvu ietekmi, ņemot vērā prasītājas lielumu un kopējos resursus, un nepieciešamību ņemt vērā to, ka lielu uzņēmumu rīcībā ir juridiska un ekonomiska rakstura informācija un infrastruktūra, kas tiem ļauj labāk novērtēt savas rīcības prettiesiskumu un tās sekas. Lēmumā ir skaidri norādīts arī prasītājas 2000. gadā realizētais apgrozījums, lai attaisnotu naudas soda pamatapmēra palielināšanu.

315 Lēmumā skaidri ir norādīta arī Komisijas argumentācija, kas prasītājai zināmā mērā dod iespēju uzzināt, kādi novērtējuma apstākļi ir ņemti vērā, lai palielinātu naudas soda apmēru, kā arī apstrīdēt to pamatotību, un Pirmās instances tiesai veikt kontroli. Prasītājas iebildums par pienākuma norādīt pamatojumu pārkāpumu šajā sakarā ir jānoraida.

316 Tā kā prasītāja uzskata, ka metode, pamatojoties uz kuru divkārši ir palielināts pamatapmērs, ir ne tikai patvaļīga, bet arī rada sodu likumības principa pārkāpumu, ir jāatgādina, ka vajadzība naudas sodam nodrošināt pietiekami preventīvu ietekmi ir leģitīms mērķis, ko Komisijai ir tiesības izvirzīt, nosakot naudas soda apmēru, lai nodrošinātu to, ka uzņēmumi ievēro Līgumā iekļautās konkurences normas. Tomēr, kā tas ir izklāstīts saistībā ar pirmo pamatu, Komisijai ir jāievēro vispārējie tiesību principi un īpaši vienlīdzīgas attieksmes un samērīguma princips, ne tikai nosakot pamatapmēru, bet arī palielinot šo apjomu, lai nodrošinātu naudas sodam pietiekami preventīvu ietekmi.

317 No tā izriet, ka, kaut arī Komisijai faktiski ir piešķirtas vajadzīgās izvērtēšanas pilnvaras, lai noteiktu palielinājuma likmi, nodrošinot naudas sodam preventīvu ietekmi, ir jāsecina, ka pilnvaras tomēr ir īstenojamas, ievērojot minētos principus, ko Pirmās instances tiesa var pārbaudīt, jo tai šajā sakarā ir piešķirta pilnīga kompetence. Līdz ar to prasītājas iebildums ir jānoraida.

b) Par samērīguma un vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu

Lietas dalībnieku argumenti

318 Prasītāja apgalvo, ka Komisija, par 100 % palielinot naudas soda apmēru, kas noteikts atkarībā no pārkāpuma smaguma (35 miljoni euro), lai nodrošinātu minētajam naudas sodam pietiekami preventīvu ietekmi, ir izdarījusi vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu.

319 Prasītāja apgalvo, ka, viņasprāt, 2000. gadā *Degussa* lielums tik tikko sasniedza pusi no *Aventis* lieluma. Šiem abiem uzņēmumiem piemērojot vienādu naudas soda palielinājumu, Komisija ir pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes principu pat tad, ja tiktu ņemts vērā Komisijas kļūdaini norādītais apmērs. Ņemot vērā to, ka prasītājas apgrozījums bija lielāks par *Nippon Soda*, bet mazāks par *Aventis* apgrozījumu, tā apgalvo, ka palielinājums, kas tai bija jāpiemēro, atbilst pusei no *Aventis* piemērotā palielinājuma, proti, 27,5 miljoniem euro.

320 Turklāt prasītāja uzskata, ka pamatapmēra divkāršošana ir sodu samērīguma principa pārkāpums, jo mērķim novērst pārkāpumu tika piešķirta pārmērīga nozīme, ņemot vērā prettiesisko rīcību, kurā tā tiek vainota.

321 Komisija apgalvo, ka *Aventis* un *Degussa* uzliktā naudas soda apmēra divkāršošana atspoguļo to, ka abi šie uzņēmumi, ņemot vērā to lielumu un kopējos resursus, acīmredzami ir lielāki nekā *Nippon Soda* (304. apsvērums).

322 Komisija šajā sakarā atgādina, ka pamatapmēra palielināšana atbilst vajadzībai naudas sodam nodrošināt pietiekami preventīvu ietekmi un, iespējams, ņemt vērā to, ka lielu uzņēmumu rīcībā ir ekonomiska rakstura zināšanas un daudz nozīmīgāka infrastruktūra (303. apsvērums). Šajā gadījumā vispirms ir svarīgi ņemt vērā atšķirības starp, pirmkārt, prasītājas un *Aventis* un, otrkārt, *Nippon Soda* lielumu (304. apsvērums). Gadījumā, ja ņemtu vērā prasītājas norādīto summu, tās apgrozījums atbilstu 6,7 reizes lielākam apgrozījumam nekā *Nippon Soda* apgrozījums, kaut gan *Aventis* apgrozījums ir tikai divreiz lielāks par prasītājas apgrozījumu. Tādējādi Komisijai katrā ziņā vajadzēja vienādi attiekties gan pret prasītāju, gan *Aventis*. Turklāt Komisija atgādina, ka nav jāpiemēro aritmētiska formula, kas paredz palielināt naudas soda apmēru proporcionāli attiecīgā uzņēmuma apgrozījumam, jo naudas sodu palielināšanai izvirzītos mērķus var sasniegt, iedalot uzņēmumus kategorijās atbilstoši to lielumam (2002. gada

15. oktobra spriedums lietā C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, no C-250/99 P līdz C-252/99 P un C-254/99 P *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, *Recueil*, I-8375. lpp., 464. punkts).

Pirmās instances tiesas vērtējums

323 Attiecībā uz prasītājas iebildumu par vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu, kā uz to vērš uzmanību Komisija, ir jāatgādina, ka pieeju, kas paredz aizliegtas vienošanās dalībniekus sadalīt vairākās kategorijās, kā rezultātā iepriekš ir jānosaka konkrēta sākumsumma attiecībā uz uzņēmumiem, kuri pieder vienai un tai pašai kategorijai, kaut arī netiek ņemtas vērā atšķirības vienā un tajā pašā kategorijā ietilpstošo uzņēmumu lielumā, principā nevajadzētu aizliegt (šī sprieduma 284. punktā minētais spriedums lietā *Tokai Carbon* u.c./Komisija, 217.–221. punkts). Komisijai, nosakot naudas sodu apmēru, kas tiek uzlikti vairākiem uzņēmumiem, kuri iesaistīti vienā un tajā pašā pārkāpumā, nav jānodrošina tas, ka naudas sodu galīgās summas atspoguļo visas atšķirības starp attiecīgajiem uzņēmumiem saistībā ar to kopējo apgrozījumu (skat. šī sprieduma 252. punktā minēto spriedumu lietā *CMA CGM* u.c./Komisija, 385. punkts un minētā judikatūra).

324 Tomēr saskaņā ar judikatūru, veicot šādu sadalīšanu kategorijās, ir jāievēro vienlīdzīgas attieksmes princips, saskaņā ar kuru ir aizliegts līdzīgās situācijās piemērot atšķirīgus noteikumus un atšķirīgās situācijās — līdzīgus noteikumus, ja vien tas nav objektīvi pamatots (skat. šī sprieduma 252. punktā minēto spriedumu lietā *CMA CGM* u.c./Komisija, 406. punkts). Šajā pašā sakarā Pamatnostādņu 1.A punkta sestā daļa paredz, ka "būtiska" atšķirība to uzņēmumu lielumā, kas izdarījuši vienāda rakstura pārkāpumu, var attaisnot diferenciāciju, lai novērtētu pārkāpuma smagumu. Saskaņā ar judikatūru — naudas sodu apmēram ir jābūt vismaz samērīgam attiecībā pret apstākļiem, kas ņemti vērā, lai novērtētu pārkāpuma smagumu (šī sprieduma 58. punktā minētais spriedums lietā *Tate & Lyle*/Komisija, 106. punkts).

325 Tādējādi, ja Komisija sadala attiecīgos uzņēmumus kategorijās, lai noteiktu naudas sodu apmēru, katrai šādi izveidotai kategorijai robežas ir jānosaka saskaņoti un ar objektīvu pamatojumu (šī sprieduma 252. punktā minētais spriedums lietā *CMA CGM* u.c./Komisija, 416. punkts, un šī sprieduma 46. punktā minētais spriedums lietā *LR AF 1998*/Komisija, 298. punkts).

326 Šajā gadījumā ir jāuzsver, ka, ņemot vērā uzņēmumiem piederošās tirgus daļas, Komisija uzņēmumus ir klasificējusi kategorijās Lēmuma 294.–301. apsvērumā. Šo klasifikāciju prasītāja neapstrīd un tās rezultātā 302. apsvērumā pamatapmērs atkarībā no pārkāpuma smaguma ir noteikts 35 miljonu euro apmērā attiecībā uz *Degussa* un *Aventis* un 8 miljonu euro apmērā attiecībā uz *Nippon Soda*.

327 Prasītāja tomēr apstrīd to, ka Komisija, lai nodrošinātu naudas sodam pietiekami preventīvu ietekmi, šim apmēram ir piemērojusi tādu pašu palielinājuma likmi gan attiecībā uz *Degussa*, gan *Aventis* (100 %), ņemot vērā šo uzņēmumu kopējo apgrozījumu, kaut gan šie apgrozījumi, viņasprāt, ir atšķirīgi.

328 Ir jāuzsver, ka, ņemot vērā izvirzīto mērķi, proti, noteikt naudas soda apmēru atkarībā no uzņēmuma kopējiem resursiem un spējas savākt līdzekļus, kas vajadzīgi minētā naudas soda samaksai, pamatapmēra palielinājuma likmes noteikšana, lai nodrošinātu naudas sodam pietiekami preventīvu ietekmi, vairāk ir vērsta uz to, lai nodrošinātu naudas soda efektivitāti, nevis lai ņemtu vērā pārkāpuma kaitīgo ietekmi uz parasti pastāvošo konkurenci un minētā pārkāpuma smagumu.

329 No tā izriet, ka prasība, kas attiecas uz metodes, saskaņā ar kuru uzņēmumi tiek klasificēti kategorijās, objektīvu pamatotību, ir jāinterpretē sašaurināti gadījumā, kad šī klasifikācija tiek veikta, nevis lai noteiktu naudas soda apmēru atkarībā no pārkāpuma smaguma, bet lai noteiktu pamatapmēra palielinājumu nolūkā nodrošināt uzliktajam naudas sodam pietiekami preventīvu ietekmi.

330 Ir jāatgādina, ka saskaņā ar judikatūru, nosakot naudas soda apmēru atkarībā no pārkāpuma smaguma, pat ja, ņemot vērā sadalījumu grupās, dažiem uzņēmumiem tiek piemērots vienāds pamatapmērs, kaut arī to lielums atšķiras, šo atšķirīgo attieksmi objektīvi pamato tas, ka, nosakot pārkāpuma smagumu, pārkāpuma raksturam ir piešķirta lielāka nozīme nekā uzņēmuma lielumam (šajā sakarā skat. Tiesas 1983. gada 8. novembra spriedumu apvienotajās lietās no 96/82 līdz 102/82, 104/82, 105/82, 108/82 un 110/82 *IAZ* u.c./Komisija, *Recueil*, 3369. lpp., 50.–53. punkts, un šī sprieduma 252. punktā minēto spriedumu lietā *CMA CGM* u.c./Komisija, 411. punkts).

331 Tomēr šo pamatojumu nav paredzēts attiecināt uz naudas soda palielinājuma likmes noteikšanu, lai nodrošinātu tam pietiekami preventīvu ietekmi, ņemot vērā to, ka šis palielinājums galvenokārt un objektīvi ir balstīts uz uzņēmumu lielumu un resursiem, nevis uz pārkāpuma raksturu. Ir svarīgi uzsvērt, ka, lai nodrošinātu naudas sodam pietiekami preventīvu ietekmi, Lēmumā tika noteikta palielinājuma likme, kaut arī iepriekš atkarībā no pārkāpuma smaguma jau bija noteikts pamatapmērs (303. apsvērums).

332 Turklāt no Lēmuma 304. apsvēruma, kurā ir norādīts, ka "ir jāpalielina sākumsumma, kas aprēķināta atkarībā no katram uzņēmumam piederošās daļas attiecīgajā tirgū, lai ņemtu vērā attiecīgi *Aventis* un *Degussa* lielumu un kopējos resursus," izriet, ka Komisija nav minējusi nevienu citu apstākli, izņemot to, ka prasītājas rīcībā ir juridiska un ekonomiska rakstura infrastruktūra, kas tai ļauj novērtēt savas rīcības nesaderību ar konkurenci un sekas, kurš varētu objektīvi pamatot to, ka prasītājai un *Aventis* noteiktajiem apmēriem ir piemērots viens un tas pats palielinājums.

333 Šajos apstākļos un ņemot vērā to, ka 304. apsvērumā Komisija skaidri ir balstījusies uz katra attiecīgā uzņēmuma kopējo apgrozījumu, ir jāuzskata, ka tās naudas soda apmēra palielinājuma likmei, kas noteikta atkarībā no pārkāpuma smaguma, vismaz aptuveni vajadzēja atspoguļot būtiskās atšķirības minētajos apgrozījumos.

334 Kaut arī Komisija varēja uzskatīt, ka attiecīgais *Degussa* apgrozījums (16,9 miljardi euro) un *Aventis* apgrozījums (22,3 miljardi euro) 2000. gadā norādīja uz to, ka tie bija "daudz lielāki uzņēmumi nekā *Nippon Soda*" (1,6 miljardi euro) un ka tādējādi *Nippon Soda* nevajadzēja piemērot palielinājumu, lai nodrošinātu naudas sodam pietiekami preventīvu ietekmi, ir jāsecina, ka Komisija piemēroja vienu un to pašu palielinājuma likmi gan *Degussa*, gan *Aventis*, kaut gan saskaņā ar Komisijas rīcībā esošajiem attiecīgajiem datiem *Degussa* apgrozījums bija apmēram par 25 % mazāks nekā *Aventis* apgrozījums. Šī proporcija sasniedz pat vairāk nekā 33 %, ņemot vērā apgrozījumu 14,846 miljardu euro apmērā atbilstoši tam, kas ir izklāstīts šī sprieduma 302.–305. punktā.

335 Tādējādi Komisija nevarēja, nepārkāpjot vienlīdzīgas attieksmes principu, palielināt naudas soda apmēru, kas noteikts atkarībā no pārkāpuma smaguma, piemērojot to pašu palielinājuma likmi, ko tā piemēroja attiecībā uz *Aventis*.

336 Neviens no Komisijas argumentiem nevar atspēkot šo secinājumu.

337 Pirmkārt, kaut arī patiešām ir svarīgi ņemt vērā būtisko atšķirību gan *Degussa* un *Aventis*, gan *Nippon Soda* lielumā, kas pamatoja to, ka *Nippon Soda* uzliktais naudas sods netika palielināts, lai nodrošinātu tam preventīvu ietekmi, šis apsvērums nevarētu būt pamats, lai atbrīvotu Komisiju no pienākuma ņemt vērā arī atšķirību *Degussa* un *Aventis* lielumā. Iepriekš izklāstītais ir jāņem vērā vēl jo vairāk tāpēc, ka kļūdainā apgrozījuma rezultātā, ko Komisija ņēma vērā, faktiski netika pienācīgi novērtēta šī atšķirība.

338 Otrkārt, kā tas ir norādīts iepriekš, kaut arī Komisijai, nosakot naudas sodu apmēru gadījumā, kad naudas sodi tiek uzlikti vairākiem uzņēmumiem, kas ir iesaistīti vienā un tajā pašā pārkāpumā, patiešām nav jānodrošina tas, ka naudas sodu galīgais apmērs atspoguļo visas atšķirības starp attiecīgajiem uzņēmumiem saistībā ar to

kopējo apgrozījumu (skat. šī sprieduma 252. punktā minēto spriedumu lietā *CMA CGM* u.c./Komisija, 385. punkts un minētā judikatūra), jāsecina, ka uzņēmumu klasificēšanai kategorijās atbilstoši vienlīdzīgas attieksmes principam ir jābūt objektīvi pamatotai, jo šī prasība ir interpretējama sašaurināti gadījumā, kad minētā klasificēšana tiek veikta, nevis lai noteiktu katra uzņēmuma prettiesiskās rīcības īpašo nozīmi, bet gan lai noteiktu naudas soda apmēru, kas noteikts atkarībā no pārkāpuma smaguma nolūkā nodrošināt naudas sodam pietiekami preventīvu ietekmi, palielinājuma likmi, kam ir atšķirīgs un patstāvīgs mērķis un kas balstīta uz uzņēmuma iespēju savākt naudas soda samaksai nepieciešamos līdzekļus objektīvu novērtējumu.

339 Tā rezultātā Pirmās instances tiesa uzskata, ka, īstenojot savu neierobežoto kompetenci, ir jāsamazina atkarībā no pārkāpuma smaguma noteiktā naudas soda apmēra palielinājuma likme, kas tika piemērota *Degussa*, lai šī likme atspoguļotu būtisko atšķirību *Degussa* un *Aventis* lielumā (šajā sakarā skat. šī sprieduma 284. punktā minēto spriedumu lietā *Tokai Carbon* u.c./Komisija, 244.–249. punkts).

340 Šajā sakarā tomēr ir jānorāda, ka, kaut arī Komisija, nosakot naudas soda apmēra palielinājuma likmi, galvenokārt ir balstījusies uz vajadzību nodrošināt naudas sodam pietiekami preventīvu ietekmi, kā tas izriet gan no tās Lēmuma daļas nosaukuma, kurā ir iekļauts 303.–305. apsvērums, gan no paša 303. un 305. apsvēruma, 303. apsvērumā tā ņēma vērā arī to, ka lielu uzņēmumu rīcībā ir juridiska un ekonomiska rakstura informācija un infrastruktūra, kas tiem ļauj labāk novērtēt savas rīcības prettiesiskumu un ar to saistītās sekas. Kā uz to vērš uzmanību Komisija un kā tas ir norādīts iepriekš, šajā sakarā nav jānošķir divi uzņēmumi, kuru apgrozījums jebkurā gadījumā attaisno to, ka tie ir kvalificēti kā lieli uzņēmumi, kuru rīcībā ir minētā infrastruktūra.

341 No tā izriet, ka ir jāņem vērā šis aspekts, uzskatot, ka *Aventis* un *Degussa* kopīgā īpašība, proti, kā tas ir izklāstīts iepriekš, to rīcībā esošā juridiska un ekonomiska rakstura infrastruktūra, ņemot vērā to ievērojamo lielumu, pamato to, ka palielinājuma likme neatspoguļo visas atšķirības šo uzņēmumu apgrozījumā.

342 Ņemot vērā visus iepriekš izklāstītos apsvērumus, Pirmās instances tiesa, īstenojot savu neierobežoto kompetenci, uzskata, ka prasītājai noteiktā naudas soda apmērs, proti, 30 miljoni euro, kā ir minēts šī sprieduma 254. punktā, kas ir noteikts, ņemot vērā pārkāpuma smagumu, ir jāpalielina par 80 %, lai tas sasniegtu 54 miljonus euro.

343 Šajos apstākļos attiecībā uz otro iebildumu, ko prasītāja ir izvirzījusi replikas rakstā un kas attiecas uz samērīguma principa pārkāpumu, Pirmās instances tiesa uzskata, ka pamatapmēra palielināšanu par 80 %, pamatojoties uz prasītājas kopējo lielumu, nevar uzskatīt par nesamērīgu, ņemot vērā tās atbildību par aizliegtu vienošanos un tās iespējas būtiski apdraudēt konkurenci, uz ko norāda tai piederošā lielā metionīna tirgus daļa laika posmā, kurā izdarīts pārkāpums (25 % robežās EEZ tirgū 1998. gadā), ko Komisija pienācīgi ir ņēmusi vērā (297.–301. apsvērums). Tādējādi šāda palielinājuma rezultātā mērķim novērst pārkāpumu nevajadzētu piešķirt pārmērīgu nozīmi salīdzinājumā ar prasītājas rīcību. Līdz ar to šis iebildums ir jānoraida.

3. Par kļūdu novērtējumā, kas saistīta ar nauda soda preventīvo ietekmi, ņemot vērā prasītājas rīcību pēc pārkāpuma izbeigšanas

a) Lietas dalībnieku argumenti

344 Prasītāja apgalvo — uzskatot, ka naudas soda pamatapmēru vajadzēja divkāršot, Komisija pārāk lielu nozīmi ir piešķīrusi minētā naudas soda preventīvajai ietekmei,

neņemot vērā to, ka *Degussa* bija izbeigusi pārkāpumu, jau pirms vēl Komisija bija ierosinājusi tiesvedību, un ka pēc tam tā nekavējoties veica pasākumus, lai novērstu jebkādus turpmākus pārkāpumus, proti, "programmu, lai panāktu atbilstību spēkā esošajām normām". Komisija Lēmuma 330. apsvērumā nepamatoti noraidīja prasītājas veiktos pasākumus, atzīstot, ka tos nevar uzskatīt par atbildību mīkstinošiem apstākļiem, ņemot vērā Pamatnostādnes. Šāda attieksme nav labvēlīga uzņēmumiem, kas vēlas nodrošināt konkurences tiesību normu ievērošanu un kas tādējādi neprasa veikt pasākumus, kas attiecībā uz tiem nodrošinātu papildu preventīvu ietekmi.

345 Prasītāja vērš uzmanību uz to, ka, kaut arī Pamatnostādnes ir interpretējamas tādā veidā, ka prasītājas attieksme šajā gadījumā nekādā veidā neietekmēja naudas soda apmēru, tās šajā ziņā ir pretrunā pārkāpuma un soda samērīguma principam, kas ir piemērojams Kopienu tiesību sistēmā kā vispāratzīts tiesiskuma princips saskaņā ar LES 6. panta 1. punktu.

346 Visbeidzot, prasītāja norāda, ka novēršanas jēdziens attiecas gan uz pārkāpuma izdarītājiem (speciālā prevencija), gan uz citiem uzņēmumiem, kas turpmāk var izdarīt līdzīgu pārkāpumu (vispārējā prevencija). Šajā gadījumā speciālo prevenciju nodrošina jau tas, ka prasītāja pieņem programmu, lai panāktu atbilstību spēkā esošajām normām. Kaut arī Komisijai būtu jāuzskata, ka palielinājums ir balstīts tikai uz apsvērumiem par vispārēju prevenciju, prasītāja uzskata, ka tas ir pretrunā Tiesas un Pirmās instances tiesas judikatūrai (Tiesas 1975. gada 28. oktobra spriedums lietā 36/75 *Rutili*, *Recueil*, 1219. lpp., 51.–53. punkts; 1977. gada 27. oktobra spriedums lietā 30/77 *Bouchereau*, *Recueil*, 1999. lpp., 27.–30. punkts, un 2000. gada 10. februāra spriedums lietā C-340/97 *Nazli* u.c., *Recueil*, I-957. lpp., 63. punkts).

347 Komisija uzskata, ka šis iebildums nav pamatots.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

348 Prasītāja pēc būtības pārmet Komisijai, ka tā, novērtējot naudas sodam piešķiramo preventīvo ietekmi, nav ņēmusi vērā to, ka, pirmkārt, prasītāja bija izbeigusi pārkāpumu, pirms vēl Komisija bija uzsākusi tiesvedību, un, otrkārt, tā bija izstrādājusi iekšēju programmu, lai panāktu atbilstību Kopienu konkurences tiesībām.

349 Attiecībā uz pirmo apstākli pietiek atgādināt, ka, kaut arī saskaņā ar Lēmumu pārkāpums tika izbeigts 1999. gada februārī, proti, pirms tiesvedības uzsākšanas 2001. gada 1. oktobrī, tas notika *Rhône-Poulenc* iniciatīvas rezultātā, kā tas ir norādīts 185. apsvērumā. Turklāt prasītāja, kas īsti neapstrīd šo secinājumu, jebkurā gadījumā tikai atzīst, ka pārkāpums tika izbeigts 1997. gadā pēc H. kunga aiziešanas no *Rhône-Poulenc* un atkāpšanās no politikas, ko īstenoja tā pēcteči. Tādējādi prasītājai nevajadzētu atsaukties uz šo apstākli, lai pretendētu uz palielinājuma, kas veikts, ņemot vērā nepieciešamību naudas sodam nodrošināt preventīvu ietekmi, samazināšanu. Turklāt tas, ka pārkāpums bija izbeigts jau dienā, kad tika uzsākta tiesvedība, nekādā gadījumā nav uzskatāms par pārliecinošu apstākli, kas varētu pierādīt to, ka prasītāja mēģināja turpmāk pilnībā ievērot Kopienas konkurences tiesību normas. Mērķis nodrošināt speciālo prevenciju, kas izvirzīts naudas soda uzlikšanai un uz ko norāda prasītāja, ir saistīts ne tikai ar pārkāpumu izbeigšanu, bet arī ar to, lai pārkāpumu izdarītāji vēlāk neatkārtotu savu rīcību.

350 Saistībā ar otro apstākli no iedibinātās judikatūras izriet, ka, kaut arī patiešām ir nozīme tam, ka uzņēmums ir veicis pasākumus, lai novērstu to, ka personāls arī turpmāk izdara jaunus Kopienu konkurences tiesību pārkāpumus, tas tomēr neko nemaina faktā, ka konstatētais pārkāpums pastāv. Tādējādi tas vien, ka dažos gadījumos Komisija savā lēmumu pieņemšanas praksē kā atbildību mīkstinošu apstākli ir ņēmusi vērā to, ka ir izstrādāta programma stāvokļa uzlabošanai, nerada

tai pienākumu attiecīgā gadījumā rīkoties tādā pašā veidā (šī sprieduma 133. punktā minētais Pirmās instances tiesas spriedums lietā *Hercules Chemicals*/Komisija, 357. punkts; 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-352/94 *Mo och Domsjö*/Komisija, *Recueil*, II-1989. lpp., 417. un 419. punkts, un šī sprieduma 53. punktā minētais spriedums lietā *Archer Daniels Midland* un *Archer Daniels Midland Ingredients*/Komisija, 280. punkts).

351 Saskaņā ar minēto judikatūru Komisijai šis apstāklis nav jāņem vērā kā atbildību mīkstinošs apstāklis, ja vien tā ir ievērojusi vienlīdzīgas attieksmes principu, kas nozīmē to, ka šajā sakarā atšķirīgi nevajadzētu novērtēt uzņēmumus, kuri ir viena un tā paša lēmuma adresāti (šī sprieduma 53. punktā minētais spriedums lietā *Archer Daniels Midland* un *Archer Daniels Midland Ingredients*/Komisija, 281. punkts).

352 Kaut arī saistībā ar naudas soda pamatapmēra palielināšanu prasītāja uz minēto apstākli atsaucas, ņemot vērā tā preventīvo ietekmi, nevis formāli kā uz atbildību mīkstinošu apstākli, šajā gadījumā ir jāpiemēro vienāds risinājums.

353 No Lēmuma nekādā ziņā neizriet, ka Komisija šajā sakarā atšķirīgi būtu novērtējusi trīs uzņēmumus, kas bija Lēmuma adresāti, ko, starp citu, prasītāja neapgalvo.

354 No tā izriet, ka Komisijai nevar pārmest, ka tā nav ņēmusi vērā to, ka prasītāja bija izstrādājusi programmu, lai panāktu atbilstību Kopienas konkurences tiesībām pēc pārkāpuma izbeigšanas.

355 Neviens no prasītājas argumentiem nevar atspēkot šo secinājumu.

356 Pirmkārt, attiecībā uz iespējamo samērīguma principa pārkāpumu atbilstoši iepriekš norādītajai judikatūrai ir jāuzsver, ka prasītājas attieksme pēc pārkāpuma nekādā veidā nemaina pārkāpuma pastāvēšanu un smagumu (šajā sakarā skat. šī sprieduma 82. punktā minēto spriedumu lietā *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 373. punkts), kas uzskatāms par ilgstošu un acīmredzamu EKL 81. panta 1. punkta pārkāpumu. Ņemot vērā šos apstākļus, samērīguma princips, kas nozīmē to, ka uzliktais naudas sods nedrīkst būt pārmērīgs, ņemot vērā pārkāpuma pazīmes, neuzliek Komisijai pienākumu ņemt vērā prasītājas attieksmi pēc pārkāpuma izbeigšanas.

357 No tā izriet, ka ne Lēmums, ne Pamatnostādnes, kuras jebkurā gadījumā ne paredz, ne arī izslēdz to, ka šādi apstākļi būtu jāņem vērā, ar šādu pamatojumu nav uzskatāmi par tādiem, kas rada samērīguma principa pārkāpumu.

358 Otrkārt, attiecībā uz argumentu, kas balstīts uz to, ka Komisija, atsakoties ņemt vērā to, ka prasītāja bija pieņēmusi programmu, lai panāktu atbilstību tiesību aktiem, nepamatoti bija balstījusies tikai uz mērķi nodrošināt vispārējo prevenciju, kas ir pretrunā Tiesas judikatūrai, ir jāuzsver, ka prasītājas minētā judikatūra attiecas uz izraidīšanas pasākumiem, ko dalībvalstis izsludinājušas attiecībā pret citu dalībvalstu pilsoņiem sabiedriskās kārtības iemeslu dēļ. Šajā sakarā Tiesa ir atzinusi, ka atbilstoši 3. pantam Padomes 1964. gada 25. februāra Direktīvā 64/221/EEK par īpašu pasākumu saskaņošanu attiecībā uz ārvalstnieku pārvietošanos un dzīvesvietu, kas ir attaisnojami ar sabiedrisko kārtību, valsts drošību un veselības aizsardzību (OV 1964, 56, 850. lpp.), lai šādi pasākumi būtu attaisnojami, tiem ir jābūt balstītiem tikai uz indivīda, uz kuru tie attiecas, personisku rīcību (skat. kā jaunāko Tiesas 2004. gada 29. aprīļa spriedumu apvienotajās lietās C-482/01 un C-493/01 *Orfanopoulos* un *Oliveri*, *Recueil*, I-5257. lpp., 66. punkts). Tiesa no tā secināja, ka Kopienu tiesības aizliedz kādas dalībvalsts pilsoņa izraidīšanu, kas balstīta uz vispārējo prevenciju, proti, izraidīšanu, kuru nolemts veikt, lai nodrošinātu prevenciju attiecībā uz citiem ārzemniekiem, it īpaši, ja šis pasākums tika paziņots automātiski pēc krimināls oda uzlikšanas, neņemot vērā ne pārkāpuma izdarītāja personisko rīcību, ne draudus, ko viņš rada sabiedriskajai kārtībai (Tiesas 1975. gada 26. februāra spriedums lietā 67/74 *Bonsignore*, *Recueil*, 297. lpp., 7. punkts; šī sprieduma 346. punktā minētais spriedums lietā *Nazli* u.c., 59. punkts, un iepriekš minētais spriedums lietā *Orfanopoulos* un *Oliveri*, 68. punkts).

359 No tā izriet, ka aizliegums balstīties uz vispārējo prevenciju nebūt nav atzīstams par vispārēju principu un attiecas uz īpašu situāciju, kas saistīta ar pasākumiem, kuri paredz atkāpi no EKL 18. panta 1. punktā paredzētā principa par Eiropas Savienības pilsoņu brīvu pārvietošanos un kurus dalībvalstis veikušas sabiedriskās kārtības iemeslu dēļ. Šo aizliegumu acīmredzot nevar tā vienkārši attiecināt uz situācijām, kas saistītas ar naudas sodiem, ko Komisija ir uzlikusi uzņēmumiem par Kopienu konkurences tiesību pārkāpumu.

360 No pastāvīgās judikatūras tieši pretēji izriet, ka Komisija var ņemt vērā to, ka tāda ar konkurenci nesaderīga prakse, par kādu ir runa šajā gadījumā, ir sastopama salīdzinoši bieži, ņemot vērā labumu, ko daži ieinteresētie uzņēmumi var no tā gūt, kaut arī tās prettiesiskums ir atzīts jau kopš Kopienas konkurences politikas ieviešanas, un tādējādi uzskatīt, ka ir jāpaaugstina naudas sodu apmērs, lai pastiprinātu to preventīvo ietekmi (skat., piemēram, šī sprieduma 58. punktā minēto spriedumu lietā *Musique diffusion française* u.c./Komisija, 108. punkts), kas vismaz daļēji atbilst vajadzībai naudas sodiem nodrošināt preventīvu ietekmi attiecībā pret uzņēmumiem, kuriem naudas sodi nav uzlikti.

361 Turklāt ir jānorāda — nav šaubu, ka tas vien, ka uzņēmums pieņem programmu, lai panāktu atbilstību konkurences tiesību normām, nav atzīstams par atbilstošu un drošu garantiju tam, ka uzņēmums minētās normas turpmāk un ilgu laiku ievēros, līdz ar to šāda programma nevarētu būt par iemeslu, lai Komisija samazinātu naudas sodu tāpēc vien, ka mērķis novērst pārkāpumu, ko tā mēģina nodrošināt, vismaz daļēji jau ir sasniegts. Pretēji prasītājas apgalvojumiem no Lēmuma nekādā ziņā neizriet, ka Komisija pamatapmēru ir palielinājusi, balstoties tikai uz vajadzību nodrošināt preventīvu ietekmi attiecībā pret citiem uzņēmumiem.

362 Pirmkārt, tas, ka 303.–305. apsvērumā ir ņemts vērā prasītājas lielums un tā rezultātā ir palielināts pamatapmērs, ir tieši tas apstāklis, kas paredzēts, lai pielāgotu naudas sodu atkarībā no atbilstošiem tā faktoriem. Otrkārt, no 330. apsvēruma izriet, ka Komisija kā atbildību mīkstinošu apstākli ir noraidījusi to, ka ir pieņemta

programma, lai panāktu atbilstību konkurences tiesību normām, jo "šī iniciatīva [tika izrādīta] pārāk vēlu un tā nevar atbrīvot Komisiju no pienākuma uzlikt sodu par konkurences tiesību normu pārkāpumu, ko ir izdarījis uzņēmums, jo runa ir par preventīvu instrumentu". Tas jāsaprot kā pamatota norāde par to, ka, kā prasītāja uzsver saistībā ar pamatu, kas ir balstīts uz iebildumu par Regulas Nr. 15. panta 2. punkta prettiesiskumu, naudas sodam ir izvirzīts ne tikai preventīvs, bet arī represīvs mērķis. Tādējādi Komisija prasītājas argumentu šajā jautājumā noraidījusi ne tikai, lai atturētu ārzemju uzņēmumus no pārkāpuma izdarīšanas, bet tāpēc, ka tā uzskatīja, ka programma, kas pieņemta, lai panāktu atbilstību konkurences tiesību normām, neattaisnoja to, lai sods par izdarīto pārkāpumu tiktu samazināts.

363 Tam, ka prasītāja šobrīd izsaka šo argumentu saistībā ar naudas soda preventīvās ietekmes novērtējumu, nevis saistībā ar atbildību mīkstinošiem apstākļiem, nav nozīmes šajā sakarā, ņemot vērā to, ka vajadzība nodrošināt šādu ietekmi ir saistīta ne tikai ar mērķi novērst pārkāpumus, kas izvirzīts naudas sodam, kā, šķiet, uz to norāda prasītāja, bet arī ar mērķi sodīt par pārkāpumu.

364 No visa iepriekš minētā izriet, ka prasītājas iebildums, kas balstīts uz to, ka Komisija ir acīmredzami kļūdaini novērtējusi naudas soda preventīvo ietekmi, ņemot vērā tās rīcību pēc pārkāpuma izbeigšanas, ir jānoraida kā nepamatots.

C — *Par prasītājas sadarbību*

1. Lietas dalībnieku argumenti

365 Prasītāja apstrīd to, ka Komisija ir atteikusies tai samazināt naudas sodu saskaņā ar Paziņojuma par sadarbību D sadaļas 2. punkta otro ievilkumu, jo tā bija apstrīdējusi faktus par aizliegtas vienošanās ilgumu, kas tika iekļauti PI. Prasītāja apgalvo, ka tā

akceptēja iesniegtos dokumentāros pierādījumus, bet vienkārši izteica atšķirīgu viedokli par interpretāciju, ko Komisija sniegusi minētajiem dokumentiem, kā rezultātā tika izdarīti atšķirīgi tiesiski novērtējumi un secinājumi. Tādējādi pārkāpuma ilguma noteikšana šajā gadījumā nav faktisko apstākļu konstatēšana, bet juridiskās kvalifikācijas jautājums, un Komisija šīs koncepcijas PI C daļā ir sajaukusi.

366 Komisija uzskata, ka šis iebildums nav pamatots.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

367 Ir jāatgādina, ka saskaņā ar Lēmuma 353. un 354. apsvērumu prasītājai naudas soda apmērs tika samazināts par 25 %, piemērojot Paziņojuma par sadarbību D daļas 2. punkta pirmo ievilkumu.

368 Paziņojuma par sadarbību D daļa ir formulēta šādi:

"1. Ja uzņēmums sadarbojas, kaut arī nav izpildīti visi B un C daļā izklāstītie nosacījumi, tai par 10–50 % samazina naudas soda apmēru, kas tai būtu uzlikts, ja tā nebūtu sadarbojusies.

2. Šādi var rīkoties gadījumā, ja:

— pirms paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas uzņēmums Komisijai sniedz informāciju, dokumentus vai citus pierādījumus, kas apstiprina to, ka izdarītais pārkāpums pastāv,

— pēc paziņojuma par iebildumiem saņemšanas uzņēmums informē Komisiju, ka tas neapstrīd to faktisko apstākļu pastāvēšanu, uz kuriem Komisija balsta savu apsūdzību."

369 Lēmuma 354. apsvērumā Komisija tomēr ir norādījusi, ka *Degussa* apstrīdēja PI izklāstītos faktiskos apstākļus saistībā ar aizliegtas vienošanās ilgumu. No tā Komisija secināja, ka prasītāja nebija izpildījusi Paziņojuma par sadarbību D daļas 2. punkta otrajā ievilkumā paredzētos nosacījumus un ka tādējādi tai atbilstoši šai normai nevarēja piemērot papildu naudas soda apmēra samazinājumu.

370 Tādējādi ir jānoskaidro, vai Lēmumā ir pieļauta kļūda faktiskajos apstākļos saistībā ar to, vai prasītāja pēc PI saņemšanas apstrīdēja to faktisko apstākļu pastāvēšanu, uz kuriem Komisija bija balstījusi savus apgalvojumus.

371 Šajā sakarā ir jāpārbauda prasītājas sniegtā atbilde uz PI.

372 Pirmkārt, kā uz to vērš uzmanību prasītāja, šajā dokumentā ir norādīts, ka PI izklāstītie faktiskie apstākļi "galvenajā daļā nav apstrīdēti" (atbildes uz PI 3. un 9. lpp.). Pretēji prasītājas sniegtajai interpretācijai šis apgalvojums bija vērsts tieši uz

to, lai pierādītu, ka faktiskie apstākļi bija apstrīdēti daļēji, un turklāt tas neļāva Komisijai skaidri noteikt apstrīdētos faktiskos apstākļus un tos, kas nav apstrīdēti. Šo apsvērumu apstiprina prasītājas un norāda (atbildes uz PI 9. lpp.), ka Komisijas norādītie faktiskie apstākļi attiecībā uz pārkāpuma ilgumu bija daļēji nepareizi. Savas atbildes 12. punktā (atbildes uz PI 14. lpp.) prasītāja pat ir piebildusi, ka faktisko apstākļu izklāsts bija pareizs tikai attiecībā uz laika posmu no 1992. gada vidus, proti, dienas, kurā Barselonas sanāksmes laikā *Degussa* piedalījās pārkāpumā, precizējot tomēr, ka aizliegta vienošanās ilga tikai no 1992. līdz 1997. gadam (atbildes uz PI 33. lpp.).

373 Kaut arī šie formālie apstākļi paši par sevi nenorāda uz to, ka prasītāja pēc būtības apstrīdēja to faktisko apstākļu pastāvēšanu, ko Komisija bija norādījusi PI, ar tiem jebkurā gadījumā pietiek, lai pierādītu, ka prasītāja nav apstiprinājusi, ka tā neapstrīdēja faktisko apstākļu pastāvēšanu kopumā. Prasītāja tieši pretēji radīja Komisijai neskaidrību par to, vai prasītāja apstrīdēja attiecīgo faktisko apstākļu pastāvēšanu un — apstiprinošas atbildes gadījumā — kādi tieši bija faktiskie apstākļi, kas tika apstrīdēti.

374 Otrkārt, kaut arī D daļā ar nosaukumu "Faktiskie apstākļi" (atbildes uz PI 9. lpp.) prasītāja faktiski ir izteikusi komentārus, apstrīdot Komisijas nostāju, tomēr ir jāatzīst, ka lielākoties tās komentāri pēc būtības bija vērsti, nevis lai tieši noliegtu šo faktisko apstākļu pastāvēšanu (īpaši sanāksmju saturu un jautājumus, kas tajās tika apspriesti), bet gan lai apstrīdētu Komisijas šajā sakarā sniegto interpretāciju un secinājumu, pie kura tā nonākusi attiecībā uz pārkāpuma pastāvēšanu līdz 1992. gadam un pēc 1997. gada.

375 To, ka ir apstrīdēts Komisijas veiktais dažu faktisko apstākļu juridiskais vērtējums, nevajadzētu pielīdzināt pašu šo faktisko apstākļu pastāvēšanas apstrīdēšanai, pat ja šajā gadījumā atšķirība starp šiem diviem jēdzieniem šķistu neskaidra.

376 Katrā ziņā tomēr ir jāsecina, ka, kā to norāda Komisija, atbildes uz PI 13. punktā (14. un 15. lpp.) prasītāja ir apstiprinājusi, ka, viņasprāt, pēc "visaugstākā līmeņa" sanāksmes Kopenhāgenā 1997. gadā vairs netika rīkota neviena sanāksme, kurā būtu noteiktas mērķa cenas. No PI 61. punkta izriet, ka Komisija bija skaidri norādījusi, ka *Degussa* un *Rhône-Poulenc* tikās Heidelbergā 1998. gada vasaras beigās vai rudens sākumā un ka šajā sanāksmē tik panākta vienošanās par cenu paaugstināšanu. Komisija piebilda, ka vēl viena šo abu uzņēmumu sanāksme notika Nansī 1999. gada 4. februārī un ka tajā tika noteikta mērķa cena 3,20 USD/kg (5,30 DEM/kg) apmērā. Tādējādi šķiet, ka vismaz atbilstoši iepriekš aprakstītajam prasītāja bija apstrīdējusi to, ka pēc PI nosūtīšanas pastāv Komisijas norādītie faktiskie apstākļi.

377 Turklāt ir jānorāda, ka savā atbildē, kas sniegta E daļā ar nosaukumu "Juridiskais vērtējums", saistībā ar pārkāpuma ilgumu prasītāja ir apstiprinājusi, ka tās rīcībā nebija nekādas informācijas par to, ka 1989./1990. gadā būtu notikušas sanāksmes, un ka tādējādi tā nevarēja ne tieši apstrīdēt šādu sanāksmju saturu (atbildes uz PI 29. lpp.), ne arī to apstiprināt (atbildes uz PI 30. lpp.). PI 22.–29. punktā Komisija ir sīki aprakstījusi trīs sanāksmes, kurās *Degussa* piedalījās minētajā laika posmā (1989. gada augustā nezināmā vietā, 1990. gada 10. jūlijā Frankfurtē pie Mainas un 1990. gada novembrī Honkongā un/vai Seulā). Tādējādi, kaut arī neskaidrie prasītājas izteikumi neļauj atzīt, ka tā būtu noliegusi šo sanāksmju saturu, tomēr ir jāsecina, ka tie arī neļāva Komisijai uzskatīt, ka prasītāja atzina faktiskos apstākļus šajā sakarā.

378 Turklāt, kaut arī PI Komisija ir norādījusi, ka aizliegta vienošanās tika uzsākta 1986. gada februārī (skat. it īpaši 18.–21. un 97. punktu), ir jāsecina, ka atbildē uz PI prasītāja nav skaidri izteikusi savu nostāju jautājumā par Komisijas apgalvojumiem saistībā ar laika posmu no 1986. gada februāra līdz 1988. gada beigām, tomēr precizējot, ka, viņasprāt, aizliegta vienošanās bija spēkā tikai laika posmā no 1992. līdz 1997. gadam.

379 No tā izriet, ka Komisija nav pieļāvusi kļūdu faktiskajos apstākļos, konstatējot, ka prasītāja daļēji apstrīdēja to, ka pastāv PI izklāstītie faktiskie apstākļi.

380 Attiecībā uz to, vai Komisija, pamatojoties uz iepriekš minēto, varēja uzskatīt, ka prasītājai nevarēja papildus samazināt naudas soda apmēru atbilstoši Paziņojuma par sadarbību D daļas 2. punkta otrajam ievilkumam, ir jāatgādina, ka saskaņā ar judikatūru naudas sodu samazināšana gadījumā, kad uzņēmumi, kas piedalījās Kopienu konkurences tiesību pārkāpumos, sadarbojas, ir balstīta uz apsvērumu, ka šāda sadarbība atvieglo Komisijas uzdevumu (šī sprieduma 80. punktā minētais spriedums lietā *BPB de Eendracht*/Komisija, 325. punkts, un šī sprieduma 233. punktā minētais spriedums lietā *Finnboard*/Komisija, 363. punkts, kas apstiprināts apelācijas tiesvedībā ar Tiesas 2000. gada 16. novembra spriedumu lietā C-298/98 P *Finnboard*/Komisija, *Recueil*, I-10157. lpp., un šī sprieduma 222. punktā minētais spriedums lietā *Mayr-Melnhof*/Komisija, 330. punkts).

381 Šajā sakarā tomēr ir atzīts, ka uzņēmums, kas administratīvā procesa laikā vienkārši norāda, ka neizteiks savu nostāju par Komisijas izteiktajiem faktiskajiem apgalvojumiem, un tādējādi atturas atzīt to patiesumu, faktiski neatvieglo Komisijas uzdevumu (Tiesas 2000. gada 16. novembra spriedums lietā C-297/98 P *SCA Holding*/Komisija, *Recueil*, I-10101. lpp., 37. punkts).

382 Tāpat arī nepietiek ar to, ka uzņēmums vispārīgi apstiprina, ka neapstrīd attiecīgos faktiskos apstākļus atbilstoši Paziņojumam par sadarbību, ja šajā gadījumā pastāvošajos apstākļos šis apgalvojums ne mazākā mērā nepalīdz Komisijai (Pirmās instances tiesas 2004. gada 8. jūlija spriedums lietā T-48/00 *Corus UK*/Komisija, Krājums, II-2325. lpp., 193. punkts).

383 Visbeidzot, samazinājums, kas veikts, pamatojoties uz Paziņojumu par sadarbību, ir attaisnots tikai tad, ja attiecīgā uzņēmuma sniegto informāciju un, konkrētāk, tā rīcību šajā sakarā var uzskatīt par tādu, kas pierāda tā patiesu sadarbību. Kā tas izriet

no paša sadarbības jēdziena, kas norādīts Paziņojuma par sadarbību tekstā un it īpaši šī paziņojuma ievadā un D daļas 1. punktā, tikai tad, ja attiecīgā uzņēmuma rīcība liecina par šādu sadarbības garu, pamatojoties uz minēto paziņojumu var veikt šādu samazinājumu (šī sprieduma 82. punktā minētais spriedums lietā *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 395. un 396. punkts).

384 No visa iepriekš minētā izriet, ka šajā gadījumā tas, ka prasītāja neskaidri ir atzinusi dažus PI norādītus faktiskos apstākļus, kaut arī ir apstrīdējusi dažus citus, neatvieglo Komisijas uzdevumu pietiekami efektīvi, lai uz šo atzīšanu varētu atsaukties, piemērojot Paziņojumu par sadarbību. Tādējādi Komisija, nepieļaujot acīmredzamu kļūdu novērtējumā, varēja uzskatīt, ka šī atzīšana nevarēja attaisnot prasītājas naudas soda apmēra samazināšanu, ņemot vērā minēto paziņojumu atbilstoši judikatūrā sniegtajai interpretācijai.

385 No tā izriet, ka iebildums, kas pēc būtības ir saistīts ar kļūdu faktiskajos apstākļos un/vai acīmredzamu kļūdu novērtējumā, kas pieļauta attiecībā uz prasītājas sadarbību administratīvā procesa laikā, ir jānoraida kā nepamatots.

D — *Par principa, kas paredz aizliegumu sodus piemērot ar atpakaļejošu spēku, pārkāpumu*

386 Tiesas sēdē prasītāja apgalvoja, ka, jaunos, Pamatnostādnēs iekļautos naudas sodu noteikšanas kritērijus piemērojot attiecībā uz pārkāpumiem, kas ir izdarīti pirms minēto Pamatnostādņu pieņemšanas 1998. gadā, Komisija ir pārkāpusi principu, kas paredz aizliegumu sodus piemērot ar atpakaļejošu spēku.

387 Tā kā nav nepieciešams apšaubīt tiesas sēdē izklāstītās argumentācijas pieņemamību, ņemot vērā Pirmās instances tiesas Reglamenta 48. panta 2. punktu un it īpaši to, vai runa ir par jaunu pamatu vai par prasības pieteikumā norādīta pamata vienkāršu papildinājumu, kam ir cieša saikne ar attiecīgo pamatu, pietiek secināt, ka Tiesa un Pirmās instances tiesa jau ir izteikušās par minētās argumentācijas pamatotību.

388 Saskaņā ar šī sprieduma 82. punktā minēto spriedumu lietā *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 224.–231. punkts, lai kontrolētu to, vai ir ievērots atpakaļejoša spēka aizlieguma princips, ir jāpārbauda, vai izmaiņas Komisijas kopējā konkurences politikā naudas sodu jautājumā, kas izriet it īpaši no Pamatnostādnēm, varēja saprātīgi paredzēt brīdī, kad tika izdarīti attiecīgie pārkāpumi.

389 Šajā sakarā ir jāsecina, ka galvenais Pamatnostādņu jauninājums ir tāds, ka par aprēķina sākumsummu ņem pamatapmēru, kas noteikts, balstoties uz šajā sakarā paredzētām kategorijām, šīm kategorijām atspoguļojot dažādas pārkāpumu smaguma pakāpes, bet kam pašām par sevi nav saistības ar attiecīgo apgrozījumu. Šī metode tādējādi ir balstīta galvenokārt uz relatīvu un elastīgu naudas sodu apmēra noteikšanu.

390 Tādējādi ir svarīgi pārbaudīt, vai šo jauno naudas sodu aprēķināšanas metodi, ja pieņem, ka tās rezultātā tiktu palielināts uzlikto naudas sodu apmērs, varēja attiecīgi paredzēt brīdī, kad tika izdarīti attiecīgie pārkāpumi.

391 No Tiesas judikatūras izriet — tas, ka agrāk Komisija par dažādiem pārkāpumiem uzlika naudas sodus noteiktā apmērā, neliedz tai palielināt šos naudas sodus, ievērojot Regulā Nr. 17 noteiktās robežas, ja tas ir nepieciešams, lai nodrošinātu Kopienas konkurences politikas īstenošanu, un Kopienas konkurences tiesību

normu efektīvai piemērošanai tieši pretēji ir nepieciešams, lai Komisija jebkurā brīdī varētu naudas soda apmēru pielāgot šīs politikas vajadzībām (šī sprieduma 58. punktā minētais Tiesas spriedums lietā *Musique diffusion française* u.c./Komisija, 109. punkts, un 2003. gada 2. oktobra spriedums lietā C-196/99 P *Aristrain*/Komisija, *Recueil*, I-11005. lpp.).

392 No tā izriet, ka uzņēmumiem, kas ir iesaistīti administratīvā procesā, kurā var tikt uzlikts naudas sods, nevajadzētu tiesiski paļauties ne uz to, ka Komisija nepārsniegs iepriekš noteikto naudas sodu apmēru, ne arī uz nauds sodu aprēķināšanas metodi.

393 Tā rezultātā minētajiem uzņēmumiem ir jāņem vērā iespēja, ka Komisija jebkurā brīdī var nolemt, ievērojot tās darbību reglamentējošās normas, paaugstināt naudas sodu apmēru salīdzinājumā ar to, kas tika piemērots iepriekš.

394 Tā tas ir ne tikai tad, ja Komisija paaugstina naudas soda apmēru, uzliekot naudas sodus ar individuāliem lēmumiem, bet arī tad, kad naudas sods katrā atsevišķā gadījumā tiek paaugstināts, piemērojot tādas vispārpiemērojamas uzvedības normas kā Pamatnostādnes.

395 No Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras izriet, ka prasība, lai likums būtu paredzams, ir izpildīta arī tad, ja attiecīgajai personai vajag vērsties pēc atbilstoša padoma, lai attiecīgos apstākļos saprātīgi novērtētu sekas, kādas varētu radīt konkrēta darbība. Tā tas būs it īpaši gadījumā ar personām, kas veic profesionālo darbību un ir pieradušas, veicot savu darbību, rīkoties ar īpašu rūpību. No viņām var arī sagaidīt to, ka tās pieliks īpašas pūles, lai novērtētu ar šādu darbību saistītos riskus (1996. gada 15. novembra spriedums lietā *Cantoni*/Francija, *Recueil des arrêts et décisions*, 1996-V, 35. punkts).

396 No tā ir jāsecina, ka Pamatnostādnes un it īpaši tajās iekļauto jauno naudas sodu aprēķināšanas metodi, ja pieņem, ka tās rezultātā tiktu palielināts uzlikto naudas sodu apmērs, tādi uzņēmumi kā prasītāja varēja attiecīgi paredzēt brīdī, kad tika izdarīts attiecīgais pārkāpums.

397 Tādējādi Lēmumā pēc būtības piemērojot Pamatnostādnes pārkāpumam, kas izdarīts pirms to pieņemšanas, Komisija nav pārkāpusi atpakaļejoša spēka aizlieguma principu.

398 No tā izriet, ka prasītājas iebildums, kas balstīts uz principu, kas nosaka aizliegumu sodus piemērot ar atpakaļejošu spēku, ir jānoraida kā nepamatots.

IV — *Par ceturto pamatu, kas balstīts uz dienesta noslēpuma glabāšanas pienākuma, labas pārvaldības principa un nevainīguma prezumpcijas pārkāpumu*

A — *Lietas dalībnieku argumenti*

399 Prasītāja apgalvo, ka Komisija pat pirms Lēmuma pieņemšanas sniedza konfidenciālu informāciju presei, tādējādi pārkāpjot dienesta noslēpuma glabāšanas pienākumu, kas aizsargāts ar EKL 287. pantu, labas pārvaldības principu un nevainīguma prezumpciju.

400 Prasītāja atgādina, ka 2002. gada 2. jūlijā žurnāls "Handelsblatt" publicēja rakstu ar nosaukumu "*Degussa* ir jāmaksā vairāk nekā 100 miljoni". Rakstā bija norādīts, ka

žurnāls informāciju guva Komisijas aprindās Briselē, un precizēts, ka "Monti [*Monti*] [bija] atzinis, ka Diseldorfas ķīmijas grupa bija aizliegtas vienošanās par aminoskābēm virzītājspēks, kas vienu desmitgadi sadalīja dzīvniekiem paredzētu piedevu tirgu, izmantojot sistemātiskas vienošanās par cenām".

401 Publicēto informāciju nebija iespējams iegūt, nesadarbojoties ar kādu Komisijas ierēdni, un tas rada EKL 287. pantā paredzētā dienesta noslēpuma glabāšanas pienākuma pārkāpumu. Pirmās instances tiesa ir atzinusi, ka uz sacīkstes principu balstītos procesos, kuru rezultātā var piespriest sodu, uz piedāvātā soda raksturu un lielumu principā attiecas dienesta noslēpums tik ilgi, kamēr sods nav galīgi apstiprināts un paziņots. Šis princips it īpaši izriet no vajadzības ievērot ieinteresētās personas reputāciju un cieņu tikmēr, kamēr tai nav piespriests sods (šī sprieduma 153. punktā minētais spriedums lietā *Volkswagen*/Komisija, 281. punkts).

402 Prasītāja uzskata, ka nav nozīmes veidam, kādā Komisija informēja presi, jo nozīme ir tikai tam, ka Komisija atradās tādā situācijā, kurā uzņēmums tika informēts ar preses starpniecību par to, kāds tieši būs sods, kas visticamāk tam tiks uzlikts (šī sprieduma 153. punktā minētais spriedums lietā *Volkswagen*/Komisija, 281. punkts). Komisija nav tieši apstrīdējusi to, ka kāds no tās ierēdņiem ir izpaudis attiecīgo konfidenciālo informāciju. Jebkurā gadījumā tikai Komisija varēja būt šīs informācijas izpaušanas avots. Šajos apstākļos Komisijai ir jāpierāda pretējais, jo attiecīgajā rakstā ir minēts, ka informācija tika iegūta no "Komisijas aprindām Briselē".

403 Prasītāja turklāt uzskata, ka Komisija ir pārkāpusi labas pārvaldības principu, kas nostiprināts Hartas 41. panta 1. punktā, saskaņā ar kuru "[j]ebkurai personai ir tiesības, lai tās lietas izskatītu Savienības iestādes vai struktūras, izraugoties neieinteresētas personas, taisnīgi un saprātīgā termiņā". Izplatot informāciju, izpaužas Komisijas neobjektivitāte attiecībā pret prasītāju.

404 Visbeidzot, Komisija ir vainojama nevainīguma prezumpcijas pārkāpumā, kas paredzēta ECTK 6. panta 2. punktā un Hartas 48. panta 1. punktā un kas ir daļa no Kopienas tiesību sistēmas pamattiesībām (šī sprieduma 115. punktā minētais spriedums lietā *Hüls*/Komisija, 149. punkts). Saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas, Tiesas un Pirmās instances tiesas judikatūru šis princips ir piemērojams procesos, kas attiecas uz konkurences tiesību normu pārkāpumiem (šī sprieduma 38. punktā minētais spriedums lietā *Öztürk*/Vācija, 46. punkts; šī sprieduma 115. punktā minētais spriedums lietā *Hüls*/Komisija, 50. punkts, un šī sprieduma 153. punktā minētais spriedums lietā *Volkswagen*/Komisija, 281. punkts). Atklājot presei lēmuma saturu pirms tā iesniegšanas komisāru kolēģijai apspriešanai, proti, pirms soda piespriešanas uzņēmumam, Komisija acīmredzami ir pārkāpusi nevainīguma prezumpcijas principu.

405 Prasītāja noraida Komisijas argumentāciju, saskaņā ar kuru tā nav vainojama attiecīgas informācijas izpaušanā presei. Prasītāja uzskata, ka nav nozīmes tam, ka informācija tika nodota oficiāli. Saskaņā ar EKL 288. pantu Komisija ir atbildīga par pārkāpumu, ko ir izdarījis kāds tās ierēdnis, ja šis pārkāpums tieši ir saistīts ar viņa uzdevumu veikšanu (Tiesas 1969. gada 10. jūlija spriedums lietā 9/69 *Sayag* u.c., *Recueil*, 329. lpp.), kā tas ir šajā gadījumā. Tādējādi tam, vai pārkāpums tika izdarīts ar Komisijas piekrišanu, nav nekādas nozīmes pēc analoģijas ar gadījumu, kad uzņēmums tiek vainots konkurences pārkāpumos, ko izdarījuši tā sadarbības partneri (šī sprieduma 58. punktā minētais spriedums lietā *Musique diffusion française* u.c./Komisija, 37.–70. un 112. punkts).

406 Prasītāja secina, ka pamattiesību aizsardzības efektivitātes nodrošināšanai Lēmums šī iemesla dēļ ir jāatceļ (Tiesas 1986. gada 15. maija spriedums lietā 222/84 *Johnston*, *Recueil*, 1651. lpp., 19. punkts). Tas ir nepieciešams tāpēc, ka šāda veida pārkāpumus Komisija izdara bieži (šī sprieduma 101. punktā minētais spriedums lietā *Suiker Unie* u.c./Komisija, 90. punkts; šī sprieduma 114. punktā minētais spriedums lietā *Dunlop Slazenger*/Komisija, 27. punkts, un šī sprieduma 153. punktā minētais spriedums lietā *Volkswagen*/Komisija). Turklāt judikatūrai, saskaņā ar kuru šāds pārkāpums attaisno lēmuma atcelšanu tikai tad, ja ir pierādīts, ka, nepastāvot šādam

pārkāpumam, minētais lēmums būtu bijis citādāks, acīmredzami nav nekādas preventīvas ietekmes un saskaņā ar to uzņēmumam būtu jāsniedz pierādījumi, ko tas nav spējīgs iesniegt. Tādējādi šī judikatūra neatbilst prasībai par attiecīgo tiesību efektīvu aizsardzību un tā nostādītu attiecīgo uzņēmumu tam nelabvēlīgā situācijā attiecībā pret klientiem, sadarbības partneriem un akcionāriem, kā arī plašsaziņas līdzekļiem, neraugoties uz principu par "vienlīdzīgu noteikumu nodrošināšanu".

407 Prasītāja uzskata — pietiek pierādīt to, ka nevar izslēgt iespēju, ka lēmums varētu būt citādāks, ja attiecīgā informācija netiktu atklāta priekšlaicīgi, kā tas ir atzīts jautājumā, kas saistīts ar procesuālu kļūdu (Tiesas 1988. gada 23. februāra spriedums lietā 68/86 Apvienotā Karaliste/Padome, *Recueil*, 855. lpp., 49. punkts; Pirmās instances tiesas 1994. gada 23. februāra spriedums apvienotajās lietās T-39/92 un T-40/92 *CB* un *Europay*/Komisija, *Recueil*, II-49. lpp., 58. punkts). Tā tas ir šajā gadījumā, ņemot vērā, ka Lēmuma satura atklāšana pirms tā pieņemšanas liedza Komisijai iespēju pieņemt lēmumu, kas atšķirtos no presei sniegtā paziņojuma, kas radītu grūti paredzamu par konkurences jautājumiem atbildīgā Komisijas locekļa pretestību.

408 Komisija uzskata, ka šis pamats nav pamatots.

B — *Pirmās instances tiesas vērtējums*

409 Ir jāatgādina, ka EKL 287. pants uzliek Kopienu iestāžu locekļiem, ierēdņiem un darbiniekiem pienākumu "neizpaust informāciju, uz ko attiecas pienākums glabāt dienesta noslēpumu, jo īpaši informāciju par uzņēmumiem, to darījumu attiecībām vai to ražošanas izmaksām". Kaut gan šī norma galvenokārt attiecas uz informāciju, kas iegūta no uzņēmumiem, apstākļa vārds "jo īpaši" norāda uz to, ka runa ir par

vispārēju principu, kurš attiecas arī uz citu konfidenciālu informāciju (Tiesas 1985. gada 7. novembra spriedums lietā 145/83 *Adams*/Komisija, *Recueil*, 3539. lpp., 34. punkts, un Pirmās instances tiesas 1996. gada 18. septembra spriedums lietā T-353/94 *Postbank*/Komisija, *Recueil*, II-921. lpp., 86. punkts).

410 Ir jāuzsver, ka sacīkstes procesā, kurā var piespriest sodu, uz piedāvātā soda raksturu un lielumu principā attiecas dienesta noslēpums tikmēr, kamēr sods nav galīgi apstiprināts un paziņots. Šis princips izriet it īpaši no vajadzības ievērot ieinteresētās personas reputāciju un cieņu tikmēr, kamēr tai nav piespriests sods (šī sprieduma 153. punktā minētais spriedums lietā *Volkswagen*/Komisija, 279. punkts).

411 Tādējādi Komisijas pienākums neizpaust presei informāciju par precīzu paredzēto sodu sakrīt ne tikai ar tās pienākumu glabāt dienesta noslēpumu, bet arī ar tās pienākumu nodrošināt labu pārvaldību. Visbeidzot, ir jāatgādina, ka nevainīguma prezumpcijas princips attiecas uz procesiem, kas ir saistīti ar konkurences tiesību normu pārkāpumiem, ko ir izdarījuši uzņēmumi, un kuru rezultātā var tikt uzlikti naudas sodi vai kavējuma nauda (šī sprieduma 115. punktā minētais spriedums lietā *Hüls*/Komisija, 150. punkts; šī sprieduma 38. punktā minētais spriedums lietā *Öztürk*/Vācija, un 115. punktā minētais spriedums lietā *Lutz*/Vācija). Komisija acīmredzami šo prezumpciju nav ievērojusi, jo pirms formālas soda piespriešanas apsūdzētajam uzņēmumam tā paziņoja presei spriedumu, kas nodots apspriešanai konsultatīvajā komitejā un komisāru kolēģijā (šī sprieduma 153. punktā minētais spriedums lietā *Volkswagen*/Komisija, 281. punkts).

412 Tomēr šajā gadījumā ir jāsecina, ka pretēji situācijai, kādā tika taisīts šī sprieduma 153. punktā minētais spriedums lietā *Volkswagen*/Komisija, nav pierādīts, ka Komisija ar preses starpniecību būtu izpaudusi Lēmuma saturu. Kaut gan iepriekš minētajā lietā bija skaidrs, ka Komisijas loceklis, kas bija atbildīgs par konkurences jautājumiem laikā, kad radās lietas faktiskie apstākļi, vēl pirms Komisijas lēmuma pieņemšanas bija paziņojis presei naudas soda apmēru, kas tiks uzlikts *Volkswagen*,

šajā gadījumā prasītāja pati norāda, ka attiecīgajā rakstā ir minēts tikai tas, ka informācija ir gūta Komisijas aprindās ("Kommissionskreisen"). Turklāt pretēji prasītājas apgalvojumiem ir jāsecina, ka Komisija nav atzinusi savu atbildību šajā sakarā. Kaut arī ir ticams tas, ka Komisija var būt šīs noplūdes avots, ar šo iespējamību vien nepietiek, lai Komisijai uzliktu pienākumu pierādīt pretējo, kā to apgalvo prasītāja.

413 Jebkurā gadījumā, pat ja pieņem, ka varētu atzīt, ka Komisijas dienesti faktiski ir atbildīgi par tās informācijas izpaušanu, kas tika atklāta rakstā presē, uz kuru atsaucas prasītāja, šis apstāklis neietekmē Lēmuma likumīgumu.

414 Pirmkārt, attiecībā uz prasītājas argumentu, ka šī izpaušana liecina par Komisijas neobjektivitāti attiecībā pret to, ir jāvērš uzmanība uz to, ka pārkāpuma pastāvēšanu, kas ir faktiski pierādīta administratīvā procesa beigās, nevar apšaubīt, balstoties uz pierādījumiem par to, ka Komisija priekšlaicīgi ir paziņojusi, ka, viņasprāt, pārkāpums pastāv, un ir darījusi zināmu naudas soda apmēru, ko tādējādi tā ir paredzējusi uzlikt uzņēmumam. Pārbaudot dažādus prasītājas izvirzītos pamatus, tika norādīts, ka Lēmumam ir pareizs faktiskais un tiesiskais pamatojums attiecībā uz pārkāpuma pastāvēšanu un to veidojošajiem elementiem.

415 Turklāt nevajadzētu apgalvot, ka tas, ka lēmuma saturu Komisija atklāja administratīvā procesa beigās un pirms formālas tā pieņemšanas, pats par sevi varētu pierādīt, ka tā ir iepriekš izlēmusi lietu vai veikusi izmeklēšanu ar aizspriedumiem (šajā sakarā skat. šī sprieduma 153. punktā minēto spriedumu lietā *Volkswagen*/Komisija, 270.–272. punkts).

416 Otrkārt, pastāvīgā judikatūra ir tāda, ka tāda pārkāpuma rezultātā, uz kādu norāda prasītāja, attiecīgu lēmumu var atcelt, ja ir pierādīts, ka tad, ja šis pārkāpums nebūtu izdarīts, minētais lēmums būtu bijis citādāks (šī sprieduma 101. punktā minētais spriedums lietā *Suiker Unie* u.c./Komisija, 91. punkts; šī sprieduma 114. punktā minētais spriedums lietā *Dunlop Slazenger*/Komisija, 29. punkts, un šī sprieduma 153. punktā minētais spriedums lietā *Volkswagen*/Komisija, 283. punkts).

417 Šajā gadījumā ir jāsecina, ka prasītāja nav iesniegusi šādus pierādījumus. Nekas neļauj domāt, ka tad, ja attiecīgā informācija nebūtu tikusi atklāta, komisāru kolēģija būtu grozījusi piedāvāto naudas soda apmēru vai lēmuma saturu. Turklāt pretēji prasītājas apgalvojumiem, kas pilnībā ir tikai pieņēmumi, ņemot vērā koleģialitātes principu, kuram ir jābūt ievērotam Komisijas lēmumos, nevajadzētu pieņemt, ka Komisijas locekļus ietekmēja pienākums solidarizēties ar kolēģi, kas atbildīgs par konkurences jautājumiem, vai ka viņiem faktiski tika radīti šķēršļi uzlikt naudas sodu, kura apmērs būtu mazāks.

418 No tā izriet, ka šis pamats ir jānoraida.

419 Neviens no prasītājas argumentiem nevar atspēkot šo secinājumu.

420 Prasītāja apgalvo, ka iepriekš minētā judikatūra neatbilst prasībām, kas balstītas uz efektīvas tiesiskās aizsardzības principu. Lai ievērotu šo principu un attaisnotu Lēmuma atcelšanu, par pietiekamu ir jāuzskata pierādījums par to, ka nevajadzētu izslēgt to, ka lēmums varētu būt citādāks, ja nebūtu tikusi atklāta attiecīgā informācija.

421 Šajā sakarā ir jāatgādina, ka saskaņā ar iedibināto judikatūru indivīdiem ir jānodrošina to tiesību efektīva tiesiskā aizsardzība, kas tiem ir paredzētas Kopienas tiesību sistēmā, jo tiesības uz šādu aizsardzību ir daļa no vispārējiem tiesību principiem, kas izriet no dalībvalstīm kopīgām konstitucionālajām tradīcijām. Šīs tiesības ir nostiprinātas arī ECTK 6. un 13. pantā (skat. it īpaši šī sprieduma 406. punktā minēto Tiesas spriedumu lietā *Johnston*, 18. punkts; 2001. gada 27. novembra spriedumu lietā C-424/99 Komisija/Austrija, *Recueil*, I-9285. lpp., 45. punkts, un 2002. gada 25. jūlija spriedumu lietā C-50/00 P *Unión de Pequeños Agricultores*/Komisija, *Recueil*, I-6677. lpp., 39. punkts).

422 Šis princips tomēr ir jāsaskaņo ar tiesiskās drošības principu un likumīguma prezumpciju, kas attiecas uz Kopienu iestāžu tiesību aktiem (Tiesas 1994. gada 15. jūnija spriedums lietā C-137/92 P Komisija/*BASF* u.c., *Recueil*, I-2555. lpp., 48. punkts) un kas nozīmē to, ka tam, kurš atsaucas uz šāda tiesību akta prettiesiskumu, par to ir jāiesniedz pierādījumi.

423 Kā ir izklāstīts iepriekš, tas, ka Komisija, iespējams, ir atklājusi lēmuma saturu pirms tā formālas pieņemšanas, pretēji procesuālo pamatnoteikumu neievērošanai, nekādā veidā nevarētu ietekmēt minētā lēmuma likumīgumu.

424 Turklāt ir jāsecina, ka, pirmkārt, šī sprieduma 146. punktā minētajā judikatūrā izklāstītais risinājums nerada šķēršļus prasītājai iesniegt pierādījumus par Lēmuma prettiesiskumu, ņemot vērā konstatēto pārkāpumu, un nebūt nepadara šo pierādījumu iesniegšanu pārmērīgi grūtu, un ka, otrkārt, pat ja pieņem, ka prasītājai neizdodas pierādīt, ka Lēmums būtu bijis citādāks, ja nebūtu izdarīts minētais pārkāpums, iesniedzot EKL 288. panta otrajā daļā paredzēto prasību, tā var attiecīgā gadījumā pieprasīt atlīdzināt zaudējumus, ko šādā veidā ir nodarījusi Kopiena.

425 Tādējādi nevar uzskatīt, ka efektīvas tiesiskās aizsardzības princips liedz izvirzīt prasību, saskaņā ar kuru gadījumā, ja ir izdarīts tāds pārkāpums, par kādu ir runa šajā gadījumā, prasītājai, lai pamatotu Lēmuma atcelšanu, ir jāpierāda, ka tad, ja šis pārkāpums nebūtu izdarīts, lēmums būtu bijis citādāks.

426 No iepriekš izklāstītā izriet, ka pamats, kas ir balstīts uz dienesta noslēpuma glabāšanas pienākuma, labas pārvaldības principa un nevainīguma prezumpcijas pārkāpumu, ir jānoraida.

Secinājums

427 Saskaņā ar šī sprieduma 254. punktu Pirmās instances tiesa uzskata, ka no 35 uz 30 miljoniem euro ir jāsamazina naudas soda pamatapmērs, kas aprēķināts, pamatojoties uz prasītājas izdarītā pārkāpuma smagumu. Saskaņā ar šī sprieduma 343. punktu šis apmērs attiecībā uz prasītāju ir jāpalielina par 80 %, lai naudas sodam nodrošinātu pietiekami preventīvu ietekmi, tam sasniedzot 54 miljonus euro.

428 Turklāt ir konstatēts, ka Komisija ir pareizi noteikusi pārkāpuma ilgumu, kas attaisno to, ka minētais apmērs ir palielināts par 125 %. Visbeidzot, ir jāņem vērā tas, ka Komisija par 25 % ir samazinājusi naudas sodu, kas prasītājai uzlikts atbilstoši Paziņojuma par sadarbību D daļas 2. punkta pirmajam ievilkumam.

429 No visa iepriekš minētā izriet, ka ir jāņem vērā tas, ka prasītājai uzliktās naudas soda apmērs ir jāsamazina līdz EUR 91 125 000.

Par tiesāšanās izdevumiem

430 Atbilstoši Reglamenta 87. panta 3. punktam, ja abiem lietas dalībniekiem spiedums ir daļēji labvēlīgs un daļēji nelabvēlīgs, Pirmās instances tiesa var nolemt, ka tiesāšanās izdevumi ir jāsadala vai ka lietas dalībnieki sedz savus tiesāšanās izdevumus paši, ņemot vērā to, ka atbilstoši minētā Reglamenta 87. panta 4. punktam dalībvalstis un iestādes, kas iestājušās lietā, sedz savus tiesāšanās izdevumus pašas. Tā kā prasība ir apmierināta tikai daļēji, novērtējot attiecīgos apstākļus, būtu pamats nolemt, ka prasītāja sedz savus, kā arī atlīdzina 75 % no Komisijas tiesāšanās izdevumiem un ka Komisija sedz 25 % no saviem tiesāšanās izdevumiem.

Ar šādu pamatojumu

PIRMĀS INSTANCES TIESA (trešā palāta)

ar šo pasludina:

1) tā naudas soda apmērs, kas prasītājai uzlikts 3. pantā Komisijas 2002. gada 2. jūlija Lēmumā 2003/674/EK par EK līguma 81. panta un EEZ līguma 53. panta piemērošanas procedūru (Lieta C.37.519 — Metionīns), tiek samazināts līdz EUR 91 125 000;

2) prasību pārējā daļā noraidīt;

3) prasītāja sedz pati savus un atlīdzina 75 % no Komisijas tiesāšanās izdevumiem;

4) Komisija sedz 25 % no saviem tiesāšanās izdevumiem;

5) Padome sedz savus tiesāšanās izdevumus pati.

Jaeger Tiili Czúcz

Pasludināts atklātā tiesas sēdē Luksemburgā 2006. gada 5. aprīlī.

Sekretārs

E. Coulon

Priekšsēdētājs

M. Jaeger

Satura rādītājs

Prāvas rašanās fakti ..... II - 914

Process un lietas dalībnieku prasījumi ..... II - 922

Juridiskais pamatojums ..... II - 923

I — Par pirmo pamatu, kas balstīts uz sodu likumības principa pārkāpumu ..... II - 924

A — Par iebildumu par Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkta prettiesiskumu II - 924

1. Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 924

2. Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 934

B — Par Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkta interpretāciju, ņemot vērā sodu likumības principu ..... II - 942

II — Par otro pamatu, kas balstīts uz kļūdu novērtējumā, kas pieļauta attiecībā uz pārkāpuma vienoto un ilgstošo raksturu un tā ilgumu ..... II - 945

A — Par pārkāpuma pārtraukšanu no 1988. līdz 1992. gadam ..... II - 946

1. Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 946

2. Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 949

a) Par prasītājas dalību vienošanās un/vai saskaņotās darbībās no 1988. līdz 1992. gadam ..... II - 950

Par laika posmu no 1988. gada beigām līdz 1990. gada vasaras beigām ..... II - 953

Par laika posmu no 1990. gada vasaras beigām līdz 1992. gada martam ..... II - 960

b) Par pārkāpuma vienoto un ilgstošo raksturu ..... II - 964

B — Par pārkāpuma izbeigšanu ..... II - 965

1. Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 965

2. Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 966

C — Par aizliegts vienošanās darbības apturēšanu ..... II - 970

III — Par trešo pamatu, kas balstīts uz kļūdām novērtējumā, kļūdu tiesību normas piemērošanā un faktiskajos apstākļos, samērīguma, vienlīdzīgas attieksmes un aizlieguma sodus piemērot ar atpakaļejošu spēku principa pārkāpumu, kā arī pienākuma norādīt pamatojumu naudas soda apmēra noteikšanai pārkāpumu II - 973

A — Par pārkāpuma smagumu ..... II - 973

1. Par pārkāpuma smaguma pamatojumu ..... II - 974

a) Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 974

b) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 974

2. Par attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus lielumu ..... II - 977

a) Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 977

b) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 977

3. Par pārkāpuma ietekmes uz tirgu novērtējumu ..... II - 978

a) Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 978

b) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 981

4. Secinājums par naudas soda apmēra noteikšanu atkarībā no pārkāpuma smaguma ..... II - 990

B — Par naudas soda palielināšanu, lai nodrošinātu tam pietiekami preventīvu ietekmi ..... II - 992

1. Par kļūdu tiesību normu piemērošanā un faktiskajos apstākļos, kas pieļauta attiecībā uz prasītājas apgrozījumu ..... II - 993

a) Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 993

b) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 996

Par prasītājas 2000. gadā realizētā apgrozījuma ņemšanu vērā II - 997

Par kļūdu faktiskajos apstākļos attiecībā uz prasītājas apgrozījuma apmēru 2000. gadā ..... II - 1004

2. Par sodu likumības principa, pienākuma norādīt pamatojumu un samērīguma un vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu, palielinot naudas soda apmēru, lai nodrošinātu tam preventīvu ietekmi ..... II - 1009

a) Par sodu likumības principa un pienākuma norādīt pamatojumu pārkāpumu ..... II - 1009

Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 1009

Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 1010

b) Par samērīguma un vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu II - 1011

Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 1011

Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 1013

3. Par kļūdu novērtējumā, kas saistīta ar nauda soda preventīvo ietekmi, ņemot vērā prasītājas rīcību pēc pārkāpuma izbeigšanas II - 1018

a) Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 1018

b) Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 1020

C — Par prasītājas sadarbību ..... II - 1024

1. Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 1024

2. Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 1025

D — Par principa, kas paredz aizliegumu sodus piemērot ar atpakaļejošu spēku, pārkāpumu ..... II - 1030

IV — Par ceturto pamatu, kas balstīts uz dienesta noslēpuma glabāšanas pienākuma, labas pārvaldības principa un nevainīguma prezumpcijas pārkāpumu ..... II - 1033

A — Lietas dalībnieku argumenti ..... II - 1033

B — Pirmās instances tiesas vērtējums ..... II - 1036

Secinājums ..... II - 1041

Par tiesāšanās izdevumiem ..... II - 1042